

اک رات راوی دی

نغم حسین سعید

اک رات راوی دی

نجم حسین سید

رنگینا

پہلی وار ادارہ پنجابی ادب 1983ء
دوجی وار رُت لیکھا اپریل 2000ء
ورتارے کتاب ترنجن

22- میاں چیمبرز

3- ٹمپل روڈ، لہور- پاکستان

ٹیلی فون : 6312790

عباس علی صدیقی نے رُت لیکھا، 22- میاں چیمبرز،
3- ٹمپل روڈ، لہور- پاکستان ولوں شناخت پر لیس توں چھپائی۔

اک رات راوی دی
جیہڑی وچ ہونڈیاں وی دکھ ہے
جیہڑی دینہ ہے
رات ہے راتاں وچوں
نینہ وی ہے دریا وی
اک رات راوی دی
سو آپے لکھ لکھ ہے

1857ء دے جنگ وچ راوی تے وسدیاں کجھ ٹابریاں انگریزاں اگے ویر کھلوتیاں۔ ایس ویسروا آگو جھامرے پنڈ داوسنیک احمد خاں کھل سی۔ ایسہ ویسرمئی 1857ء توں نومبر 1857ء تائیں ٹری۔ انگریز چوکھا زچ ہوئے۔ ستمبر وچ احمد خاں تے اوہدے کئیں سرکڈھ سنگی لڑائی وچ مرتجے۔ مگروں احمد خاں دیاں ساتھیاں ویسربنائی رکھن دا جتن کیتا۔ مرادفتیانے دی اگوائی ہیٹھ اک جھڑپ وچ انگریزاں نوں بھاج وی پئی تے انگریز افسر برکلے ماریا گیا، پر اوڑک انگریزاں راوی والیاں نوں دبا لیا، چوکھے کالے پانی بنھ ٹورے۔ کجھ پھاہے لگ گئے۔ جیہناں انگریزاں دا کچھ پوریا اوہناں نوں انعام ڈھجے۔

ایسہ بھیڑ راوی وسوں دے لوک چت وچ رس وس گیا۔ راوی دیاں لوک شاعراں سینکڑیاں نکیاں وڈیاں نظماں ایس بارے جوڑیاں، جیہڑیاں ”برکلی (برکلے) دے ڈھولے“ اکھواندیاں ہن۔ بھیڑ دی سرکاری رپوٹ منگلگری ڈسٹرکٹ گز۔ ٹیسز (1933ء) وچ اے۔

”اک رات راوی دی“ کچھے ایسہ تاریخ اے پر آپ ایسہ کھیڈ کھیڈ ای اے تاریخ نہیں۔

1920 - لہور

سر سالار خاں	(پنجابی)	سر سالار دا جدی نوکر
رحمت	(ستر)	سر سالار دا پوترا
پرویز	(اٹھادی)	رحمت دا مھنیواں
نذیرا	(ستاراں)	
ڈانر		
راء مقبول خاں		سر سالار دا پتر
راء مقبول دا سیکرٹری		پرویز دا پیو

1857ء - راوی دیس

نواب نواز خاں	(چچونجا)	سالار دا پیو
سوجھا	(تریمہ)	نواب نواز دا جدی نوکر۔ رحمت دا ماما
نصیر خاں		نواب نواز دا مختار کار
راء عنایت خاں	(پنجاہ)	نواب نواز دا سانڈھوتے کڑم
سیلا		اک ماچھی چھوہر
مبو		راء عنایت دی سوانی
ستاں		مبودی نوکرانی
سابی	(ویسہ)	راء عنایت دی دھی
مراد	(چوی)	راوی دا اک نابراٹھ
احمد خاں		راوی دیاں نابراں دا آگو
شھانو		نواب نواز دی سوانی

پیر انوار الدین

مہر نارو

راء بہادر خاں

مہر سجاول

مہر نذر

راء شمشیر

راء خورشید

مہر قادر داد

رائٹھاں دی پرھے

نواب نواز دا حقے بردار

بھادو

نواب نواز دے پنج ہور نوکر

جھمر کھتن والے جنے، جتانیاں تے بال

کاٹھ گھوڑیاں والے چار بروپیے

1857ء - سمندر

انگریزی نیوی دا اک سپاہی

جہاز "لوٹس" دا کیپٹن

رستم خاں

کیپٹن الیگزینڈر سمتھ

انگریز ڈاکٹر

1862ء - راوی دیس

مولوی فضل، تھانیدار تے سپاہی دلبر شاہ

راوی دی اک چھنی دیاں سوانیاں

جھمی، بکھو، روڑی

مہنگی تے سگو

ستمبر 1920ء دی اک شام

(رائے سر سالار خاں دی لہور والی کوٹھی دا

کمرہ۔ سجے پاسے سر سالار دا پلنگ اے۔ اپر بستر اوچھیا ہویا اے۔ کجے

پاسے دو صوفے نیں۔ پچھلے پاسے کپڑیاں والی الماری دے نال اک کھلا

بوہا اے جیہدے اندر چھوٹی جیسی رسوئی اے۔ سر سالار کھپیا ہویا پلنگ

تے آہندا اے۔ رحمت ساہنے کھلوتا اے۔)

سالار: میں ایسے واسطے ایہنوں لہور نہ ہالیاؤندا۔ میری نماز کھنجا دتیوس۔ پائی تتا

ناہس دتا۔ پائی تتا کیہ دینا ہاس سرمائی دا۔ رات تاں ساری تھیٹرچ آنے

اڈی بیٹھا رہنداے۔ دینہ سونداے۔

(آپنا ہتھ گھٹ کے) چم کسے گدوں داس کہ کچھر داس (رحمت نوں ہتھ

دینداے۔)

رحمت: (ہتھ گھنداے) ہتھ تے ٹھنڈا ہویا پیائے تماڈا۔

سالار: سڑو سڑو پیا کرداے۔ اگے والی گل نہیں رہی رحمتا۔ ہکو دھبہ ای

ماریائے چھوہر نوں تے۔

رحمت: میں آپے بندہ بشیندا اوہنوں۔ میں تے آکھیا ہائی۔ تساں بادشاہی کیتی چا۔
.. ٹیکہ لاواں۔

سالار: ہا۔ نواں سٹورٹ کرنل آلا نہیں دوآ۔ چاء پوا لویں نہ پہلوں۔ بُلھ
میرے سکہے نی پئے

رحمت: لو پچو بناواں

سالار: ہا، بنا

(رحمت چاء بناؤندا اے)

سالار: رحمتا

رحمت: جی

سالار: توں چھو ہرٹوں بھجا کیوں دتا دھپھامار کے۔ میں تے آکھیا ہائی ڈگ ایہنوں
میرے ساہنے۔

رحمت: راء مقبول ہو ریں پئے آہندے ہن، جانے کرنل سٹورٹ آکھیاے
تہانوں کاوڑ آلی گل نہیں ویکھنی سنی چاہیدی۔ میں آپے بندہ بنا لیناس
ک۔

سالار: ایس سٹورٹ دا جد دا ٹیرا ماریاے نا میری کونین آف بار تدو کنا میرے
نال کھوردائے وچو وچ۔ کاوڑ کڈھیاں ہولا ہوندائے بندہ کہ کاوڑ
رکھیاں۔ انگریز سمجھدائے کلا ہو گیاے بڈھڑا۔

رحمت: تساں میرے تے کڈھ لئو کاوڑ۔ ایہہ کاہدی گل اے۔ (چاء لیا کے
دھردائے)

سالار: اُنج مینوں آکھ کہ مر پرانہ، مگروں لہہ چا (اجھک) مینوں توں وچلی
گل نہیں نہ دسی۔ توں اوہنوں ڈگیا کیوں نہ۔ میں آکھیا جو ہاتنیوں۔

رحمت: چاء ویکھو نا چنگی اے لو پچو۔

سالار: (اُتلے واہ چسکدائے) مٹھی باہلی ہو گئی اے۔

رحمت: اُرانہ کروس (پہلی پھڑلیندائے) ہو رہاؤناں... دوئی نہ بناواں سیلون
آلی...؟

سالار: بنا لے۔ کوئی چس نہیں چاء پج۔

(رحمت چاء گھن ویندائے۔ سرنج گھدی آوندائے)

رحمت: (سالار دی بانہ کنجدائے) ذرا کو... بس...۔

سالار: چنگا چھبھیاے ایہہ اج۔

رحمت: جراباں بدل لئو۔

سالار: رہن دے۔ چاء پی کے ویکھساں۔

(رحمت ٹیکے دا سامان کھڑدائے۔ کنگھی شیشہ گھن آوندائے۔ سالار نوں

شیشہ نپا کے آپ اوہنوں کنگھی واہوندائے)

سالار: توں مھنیویں دا ہرکھ کیتا۔ میری گل نوں گل نہ جاتا۔

رحمت: (اوبدی ہل جل ترکھی تے رتا اکھڑی جیسی ہو ویندی اے۔ روہ نال روہ

ہاگا) آلین دیوس، آلین دیوس، ہک واری۔

سالار: (روہ نال کئبدیاں، شیشہ پاسے سٹ کے) کجھ نہیں آکھنا توں اوہنوں ہن۔

... اوہ ویلا ہا۔ اوس ویلے توں میرا آکھیا ولا گیوں۔ ہن سوانیاں ہار

میرے سرچڑھ کے کٹو ایں اوہنوں۔ شریک بنو ایں میرا۔

(رحمت بہہ کے پرانہ ویکھدائے۔ کپڑے نال نک پو بچھی آوندائے)

سالار: (ٹھنڈا ہو کے) ویلا اگے ہار نہیں رحمتا۔

(رحمت اٹھ کے چاء بنیندائے)

رحمت: سچ اے۔ جے ویلا اگے ہار ہووے ہاتے تساں مینوں انج نہ آکھو ہا

کدیں۔

سالار: تے میں کوڑ آکھیاے۔ اگے واں گل ہووے ہاتے توں میری تک ویکھ

کے چھوہردی کھل چالاہ کے شیں ہا میرے اگے۔

(رحمت چاء لیاؤندائے)

سالار: پہلوں آئی پیالی بنا چا، جس ہووی تاں مینوں دیویں۔

(رحمت کپڑے نال نک پونجھدائے۔ اک ہور پیالی لیا کے چاء
بشیندائے۔ گھٹ چسک کے مڑنک پونجھدائے۔ دو جی پیالی بنا کے
سالار نوں دیندائے۔ آئی پیالی اگے دھر کے بہہ رہندائے تے نک
پونجھدائے۔)

سالار: (چاء چسک کے) ول ای. پی. پی۔ (اجھک) چھڑا یہ گل ہن۔ کوئی دوش
اے کسے دا۔

(رحمت آئی پیالی پھڑکے چسکدائے)

سالار: تیری میری تاں نبھ گئی اے۔ آگوں سانگیاں دے رنگ ہو روویں نہیں۔
(رحمت پیالی دھر کے مڑنک پونجھدائے۔ سالار چاء چسکدائے۔)

سالار: جراباں سج گئیاں نہیں۔

(رحمت جراباں لین الماری ول جانداے)

سالار: پرویز آل ویکھ، میرا پوترا، مقبول دا پتر، کردا کیہ پیائے ساڈے نال۔
چیفس کالج توں نسیائے۔ اکسفورڈ گھلیائے۔ او تھوں چھوڑ آیاے۔ بمبئی
کلکتے جھک مریندا رہیائے۔ ہن ایہتھے تھیٹر آلیاں دا جوئی بنیا بیٹھائے۔
(رحمت نویاں جراباں کھول کے پواؤن لگدائے)

سالار: کیہڑیاں نہیں؟

رحمت: رائے بہادر ہو روویں جیہڑے ڈبے دے گئے آہن آئی ریل دے۔

سالار: ایہہ ڈبے توں رکھ لے آپٹے جوگے۔ مینوں دوئیاں دے کوئی۔

(رحمت ہور جراباں لیاؤندائے)

سالار: جدو کنی ایہدی گھوڑی چپا اگیرے نکلی اے شوہدے پرنس آف راوی
کولوں، تدو کنا شرمندہ جیہا بندا اے کراڑ میرے اگے۔

رحمت: اوہ تال جو کیاں گھوڑے چھکے آہن اپنا وی تے ملک نذر ہو راں آلا وی۔
جو کی تال سپنڈ کرا چھوڑے آہن۔

سالار: جو کی سپنڈ کرا ون نال ہار دا بھار لہہ ویندائے؟

رحمت: گھوڑے بھاون کوئی کم تے نہ ہا کراڑاں دا۔

سالار: انگریز جوں اوہناں نوں راء صاحب تے راء بہادر کر چھوڑیاے تے مڑ
اوہناں کم وی تے راٹھاں آلے کرنے ای ہوئے کہ۔

رحمت: انگریز دی وی سمجھ نہیں لگدی۔

سالار: (جیویں آپنے آپ نال) سمجھ تے لگی پئی اے چنگی بھلی۔ (اجھکدائے)

رحمت: (پچھ تے ہنگھارے دے وچکار) جی!

سالار: (رحمت ول پل دا پل بیچھ نال ویکھ کے اکھ پر تالیندائے) گولی دا ویلا نہیں
ہو گیا؟

رحمت: (کھیسے وچوں گھڑی کڈھ کے ویکھدائے) جھٹ ہے ای اے۔

سالار: جیہڑی سمجھ مینوں پئی رلدی اے، کدیں مقبول نوں وی رل ونجے نہ۔

رحمت: تہا تھوں پچھ کے ای کریندے نیں راء مقبول ہو ریں۔

سالار: جمن لاء توں میری ای دسی پئی کیتی اے اوس پر ہن آگے آلی گل نہیں

نہ رہی۔ (اجھک) امید اچھ بھرے وچھیرے ہار آ۔ ہن سچھ آٹھر گیاے۔

جیہڑا سیکڑی سنا ویندائے اوہ ہن میرے دسے کولوں چنگیرا سمجھ آ

وینداس۔

رحمت: سیکڑی شوہدے کیہ سناوٹائے۔ اوہ تے اخباراں اُتے لیکاں ای لالا کے پیا

دسدائے۔

سالار: میں تے نہ کدے اخباراں پڑھیاں نیں تے نہ کسے دیاں لائیاں لیکاں

تے گیاں۔ میں تے اکھیں ویکھناں تے کنیں سنناں۔ آپنے لوں کنڈیاں

توں پچھانناں آوندی واء نوں۔ میں ایہنوں آکھیا ہائی بھئی ایہ نوں

سیاست آلی گل جیہڑی ہلی پئی اے ایہدے چج ہک پیر رکھو ضرورتے
رکھو وی پکا۔

(بوہا ادھا منا جیہا کھلدائے، پرویز اندر جھاندائے۔ بو، کوٹ، کالر اُتے
پھل، کھیسے وچ رومال۔ لگدائے اندر وڑنا نہیں چاہوندا۔)

پرویز: تیا رحمت! نذیر ہے؟

رحمت: (اٹھدیاں) تہانوں پتہ ہووے جی!

سالار: اندر تاں لنگھ، کوئی پڑدہ ای۔

پرویز: (شرم حضوری نال مسکدیاں اندر لنگھ کے سالار دے گوڈے چھوہندائے

سلام اے باوا جی! میں ذرا نذیرے نوں پیا لبھدا ساں جی۔ کم ہا جی ذرا۔

سالار: بہہ جا، رحمت ویکھیں نہ اوہنوں۔

(رحمت جانداے۔ پرویز شرم حضوری وچ اوکھا جیہا صوفے اُتے بہہ

جانداے۔)

سالار: جے ایہہ نذیرا نہ ہووے تے تینوں تے ساڈی شکل وی چیتے نہ

رہوے۔

پرویز: نہیں باوا جی! بس کجھ اینویں رُجھا ای رہیاں جی۔ طبیعت خیریں اے نہ

جی!

سالار: ہا خیر ای اے۔ توں چک وی نہ آیوں۔ شکار دا سنیا ہا تیرا۔

پرویز: میں آوٹا ہا نا جی۔ مڑ سنیا تہاڈی طبیعت خیریں نہیں تے تساں لہور پئے

آوندے او۔

سالار: اینویں ڈاکٹراں شوہدیاں نوں میں آہرے لائی رکھناں۔ لہور آون دا بہانہ

ہوندا اے۔ ایتکاں تے گورنرنوں ملتا وی ہا۔ ہور کیہہ کجھ رُجھ ای اج

کل۔

پرویز: بس جی اینویں۔

سالار: تھیٹر دا کیہہ حال ای؟

پرویز: (اوکھت وچ مسکدائے۔) اینویں جی کجھہ...!

سالار: نہیں میں کوئی خلاف تے نہیں۔ تیرا شوق اے وائی۔ نالے اسان

زمینداراں دے کئیاں رڈھاں وچ سر ہوندے نیں تے ہونے وی

چاہیدے نیں۔ ہاں بعضیاں کماں وچ ساڈا ہتھ ساہمنے دسا چاہیدائے

بعضیاں وچ نہیں۔ (کھلیر) اوہ ویاہ آلی گل دا کیہہ سوچیا جے مڑ؟

پرویز: بس جی میں کیہہ سوچنائے۔

سالار: وائی شرما حضوری توں کیتی کرپو نال۔ میرے نال تاں کھل کے گل کیتی

کر۔

پرویز: بس جی میں تے آکھناں اے...

سالار: اے! انج آکھ نہ وائی اوتھے خواجہ ثناء اللہ ول تیری صلاح کوئی نہیں۔

پرویز تکلیں نہ چن میرا۔ جیہڑیاں گلاں تہانوں کجھنیاں چاہیدیاں نیں اوہ

میںوں سوچنیاں پئیاں پوندیاں نیں۔ مقبول تے تیرے نال مونہ رُو

کوئی گل نہ کرنی ہوئی۔ اوہدا تے ہر کم ہن وچولیاں راہیں ہوندائے۔

سیاست سکیریاں راہیں زمیندارا میںجراں راہیں تے پتر نال گل چٹھیاں

راہیں... مائی ڈیر پرویز... ہے نا۔ میں تے پیا ویکھناں نا، واء دا

رنگ ہو، روں پیا ہوندائے۔ وپار دی چڑھتل پئی چڑھدی اے۔ اے

زمیندارے اے تے بھارو تاں نہیں ہو یا، ہوسی وی نہ۔ پر زمیندارا ہن

پرائیاں پیراں اُتے کھلو نہیں سکدا بہوں چر۔ اوہ دن ہن آیا سمجھو، ہن

سانوں وپاری نال بھائی وار، پاون دی لوڑا اے۔ ہن کاروباری گھراں

دیاں شہرناں کڑیاں ای آکے نویر، جاگ لاسن سانوں۔ ساڈیاں چھوہراں

ہن کیہہ جمنائے چندریاں۔ ساڈیاں۔ تے ہن چھوہریں نہ ای ہوون تاں

چنگائے۔ ایس واسطے میں خواجہ ثناء اللہ ول تیری گل ٹوری آہی۔

اوہنوں وی ساڈی لوڑاے۔ سانوں نویں جاگ چاہیدی اے۔ اوہنوں
پرانی جاگ چاہیدی اے۔ ایہہ سنجوگ بنسی تاں بھلک تے کاٹھی پوسی
اساڈی۔

(رحمت آوندائے)

رحمت: اوہ تے تہاڈے ول ای گئیائے جی نجیرا سنیاے۔ اڑ پیا ہوسی تہاڈے
کمرے چ۔

پرویز: میں آوساں جی باوا جی! (جھب اٹھدیاں پر سکھال لکاوندیاں) اجازت
اے؟

(سالار دے گوڈے ہتھ لاکے پرویز باہر نکلن دی کریندائے)

سالار: ہلا مڑ سوچ کے دسیو مینوں۔

پرویز: جی باوا جی! (ٹر جانداے)

سالار: گولی دا ویلا نہیں ہو گیا؟

رحمت: ہو ای گیا اے (گھڑی کڈھ کے ویکھدائے) میں چاء بنا لواں۔

(چاء بناون جانداے)

سالار: تسبی دیویں نہ پہلاں مینوں۔

(رحمت سرھانہاں ہاتھی دند دی ڈبی کڈھدائے، اوس وچوں تسبی کڈھ

پھڑاؤندائے۔ سالار گلاں دے نال نال تسبی رولداے۔ رحمت چاء

بناؤندائے)

سالار: ایہہ جد کول نہ ہووے تاں جی کردائے ایہہ آوے۔ جد آوندائے تے

دل سوڑا پین لگ پوندائے جانے ٹرای جاوے تاں چنگائے۔

رحمت: تہاڈے اگے ہاں ای کریندے نیں ہمیش راء پرویز ہو ریں۔

سالار: تانہیوں تے امیدے کولوں دل سوڑا پوندائے میرا۔ ایہہ ساہنے ہاں ہاں

پیا کردائے، پر کریندا اوہا اے، جیہڑی کرنی ہوس۔

(رحمت چاء دھریندائے۔ پیالی بنا کے اگے کریندائے۔ مڑ ڈبی آندائے
تے گولی کڈھ کے سالار نوں دیندائے۔ سالار چاء دی سرکی نال گولی
پھکدائے)

سالار: ایسہ نذیرا کیہڑے ویلے گئیائے، پرویز دے کمرے ال۔

رحمت: پتہ نہیں جی جھٹ ہو ای گیا ہوسی۔ فضل مالی دسیائے مینوں۔

سالار: پرویز ہو کے نہیں آیا آپے کمرے وچوں؟

رحمت: ایسہ پیالی مینوں دیو نہ، میں تہانوں ڈوئی دیناں۔ تے پانی نال ہنگھال
کے۔

سالار: (پیالی دیندیاں) ہا۔ ایس ویلے تاں جس ہے ای کجھ۔

(رحمت دو جی پیالی آن کے بنیندائے)

سالار: ایسہ نذیرے کولوں کم کیسہ لیندائے تھیٹراچ۔ بھیندا دھر کیندا ہوسی
شوہدے نوں۔

رحمت: نہ جی، سنیائے پاٹ کرویندے نیں اوس کولوں۔

سالار: (ہس کے) تاں تے اصیل اے چھوہروائی۔ آپے جدی کم نوں مڑ

پھدیاں۔ بھیترا تاں پرویز ای ہو یا نا، جیہڑا اپنا کم چھڈی بیٹھائے۔
(دوئے چاء چسکدے نیں۔)

سالار: ایسہ کسے ویلے پچھیں ہا نہ ایہنوں، اوہ کون چھوہراے تھیٹردی جیہدے

نال سیٹی رلائی بیٹھائے پرویز۔

رحمت: وڈے ویلے ای پچھ لیاں۔

(سالار پیالی دھر کے پلنگ تے لماپے جاندائے۔ رحمت اوس تے چادر پا

کے لتاں گھندائے۔ سالار ہولی ہولی اکھاں نوٹدائے۔)

سالار: (سوندیاں) پانی وضو دا توں آپ تا کر لوں فجرے۔

رحمت: جی میں آپ ای کر ساں کہ۔

(سالار دے ہتھوں تسی پو لے ہتھیں لے کے، ہاتھی دند دی ڈبی وچ
رکھ کے سرھانے دھریندائے۔ پو لے پیریں جی بھادیندائے۔)

(او ہو کمرہ۔ پلنگ صوفے کوئی نہیں۔ اڈمبر وچ کجھ وادھے گھائے اجیہے
ہن جو کسے تھیٹروے ریسرسل والے کمرے دا وی شک پے سکدائے۔
بجی کندھ نال ڈھاسا لائی رحمت جاگو مٹی بیٹھا اے، جیویں آخر اں دا تھکیا
ہووے۔ جو ساہمنے ہوندائے اوہنوں پیا ویکھدا ہووے پر ہووے اوس
توں دراڈا کسے دوجی دنیا وچ... بھنجنے سالار عستا پیا اے۔ کمرے وچ نہتھی
لواے۔ رحمت تے سالار دے وجود ہولی ہولی ایس ادھ ہیرے وچوں
اگھڑوے نیں۔)

سالار: (ستیاں پیاں) رحمتا... رحمتا...

(بجیوں پرویز تے کھیوں نذیرا آوندے نیں۔ پرویز دا باٹا کچھلی جھاکی والا
ای اے، پر سرتے تھیٹرویاں لاکڑیاں والا ٹوپ تے ہتھ وچ تلی جیہی
سوٹی اے۔ نذیرا وی کوٹ پتلون وچ اے۔ پر اوہدا باٹا اوہدے پنڈے
اُتے پورا نہیں۔ اوہدے وچ تھیٹروے مخولے والا رنگ اے۔ ٹوپ
نیویں ہون پاروں مونہہ دوہاں دے ادھ لکے نیں۔)

سالار: (ستیاں پیاں۔ ڈرویاں) رحمتا... رحمتا...

(نذیرا گڑھکدائے پھیر گڑگلی مار کے ہسدائے۔ پرویز گھڑی ویکھدائے)

تے بے پروائی نال تھیٹری ہا سا ہسداے۔ سالار جاگ پوندائے۔

پرویز: اوہ ایس دنیا وچ نہیں۔

سالار: تئیں کون او؟

نذیرا: منکر نکیر۔

سالار: (ڈر کے سنگڑدائے۔ اراٹ جیہا کڈھدائے) میں نہیں۔ میں کسے کم وچ

ناہس۔ مینوں کجھ نہ آکھیو۔۔۔ ترس کریو۔۔۔ میں مرہمک چکیاں۔۔۔

مینوں چیتوں لہ دیو۔

(پرویز ٹوپ لہ کے تھیٹری سلام کردائے۔ نذیرا تاڑی مرندائے۔ مڑ

ٹوپ لہ کے پرویز وانگوں سلام کریندائے۔ دوویں ٹوپ کچھاں وچ مار

لیندے نیں۔ ڈرم تے بگل۔)

نذیرا: رائے سر سالار کھان!

سالار: یوڑا کیسی لنسی۔

نذیرا: آپ کو پٹہ ہائے، یورپ میں جنگ پھر چھڑ گیا ہائے، ہم نے آپ کا پوٹرا

رائے پرویز کھان کو اسپرٹیل وار تھیٹر کا مینجر اور چیف پروڈیو سرٹھیناٹ

کیا۔ ٹم اس کا ساٹھ ٹھاون کرو۔ برٹش امپائر پر مشکل وقت ہائے

(ڈرم)

سالار: جیویں حکم یوڑا کیسی لنسی۔ مشکل وقت اے تے اسیں کاہدے لئی آں۔

(نذیرا کھیسے وچوں پر تے کانڈ کڈھ کے سالار اگے کریندائے۔)

نذیرا: ڈسکھٹ سر سالار۔

(ڈرم تے بگل۔ سالار دستخط کر کے پر تے کانڈ نذیرے نوں دے

دیندائے۔ نذیرا کانڈ پرویز نوں دیندائے۔ بگل۔ اوہ کانڈ کھیسے چچ پا

لیندائے۔ دوویں ہتھ ملا کے ہسدے نیں۔ ٹوپ دھریندے نیں۔ سالار

کدیں اک دا کدیں دو جے دامونہ ویندائے۔)

پرویز: باوا جی! تئیں اینویں گھابر گئے۔ تماڈا آپنا تھیٹراے۔ میں تے نذیرا
تہانوں لیائے ساں ایچھے۔ تماڈا روح راضی کرن (تھیٹری بلیل) تماڈا ایڈا
روح راضی کراں گے کہ تئیں مڑ کے جوان ہو جاؤ گے۔

(نذیرا تاوڑی مارداے۔ پچھوں ہارمونیم طبلے تے گھنگرواں نال اک چلبے
تھیٹری ناچ دا واج آوندائے۔)

سالار: نہ نہ... انج نہیں... سنیں نا (ہونکداے)

پرویز: (سینت نال ناچ ڈکداے۔ مڑر مزنال) ہور 'جیویں تئیں آکھو۔

سالار: پرویز چن میں مرنا نہیں چاہوندا۔

پرویز: اسیں تہانوں مرن دے ای نہیں سکدے۔

سالار: تہانوں میری کیسہ لوڑاے۔

پرویز: (جیویں آپنے آپ نال) جے تئیں مر گئے تے سانوں کیویں پتا لگسی،
اساں کون آں۔

سالار: (کجھ کجھ پرانی دڑتا پھڑکے) تہاں ایسہ پتا کر کے کیسہ لینا اے۔ تھیٹر
کرو۔ کھیڈ تماشا وکھاؤ لوکاں نوں... جیہڑا سرکار نے کم تہانوں دتا
اے۔

پرویز: (نویکلی جیسی واج وچ) سالار خاں! ایسہ کوئی سرکاری کھیڈ تماشا نہیںوں۔
ایسہ تیری عمر دی چھیکڑی رات ای۔ ایسہ رات لمی وی ہو سکدی آ...
بے انت۔ بے انت... جے توں سچ بولیں۔

سالار: میں سچ کتھوں آناں۔ کیہڑی کٹھالی وچ گھت کے نکھیڑاں سچ تے کوڑ
نوں۔ آپنی اکھیں آپنے سچ دا مونہہ کون ویکھ سکداے... جے میں
آپنا سچ نتار وی کڈھاں تے تماڈے تائیں اپڑیندیاں اوس کجھ دا کجھ ہو
وینائے۔ ہکی دا سچ دو جے تائیں نہیں اپڑ سکدا... میرے سچ دی راہ
وچ تماڈی ہستی دی کندھ اے۔

پر ویز: عملیاں نہ مار سلا رو۔ ساڈی ہستی کوئی نہیں۔ اسیں کجھ وی نہیں، پر سبھ
کجھ ہو سکے آں۔ توں وی ساڈے وچوں ایں۔ توں کجھ وی نہیں، تے
سبھ کجھ ہو سکنا نہیں۔

سالار: میں آزاد آں!

پر ویز: توں آزاد ایں... ساتھوں وی... آپنے آپ توں وی۔

سالار: (آپنے آپ نال) لمی رات، بے انت، بے انت سچ دی رات، کھل دی
رات...!

... سلا رو! سلا رو! اج رات اسان شکار نوں دریا دی آٹ وچ ول
لینائے۔

((ہیرا ہو ویندائے۔ بجلی کڑکدی اے۔ وت دیوے جنی لوئے سالار
کھلوتا لبھدائے۔ باویاں ورھیاں دا گھبراٹ اے۔ راوی دیاں گھبراٹ
راٹھاں والا باناس، پر ہک دو نشانیاں بڈھڑے سر سالار والیاں وی ہن۔
مراد آوندائے۔ لگ بھگ سالار دا ہان اے۔ راوی دیاں راٹھاں دا
لڑائی والا باناس۔ آن کے چپ کھلوتا سالار نوں تکدائے۔))

سالار: مراد! مراد! مینوں آکھدا کیوں نہیں، سلا رو اج رات شکار نوں اسان
دریا دی آٹ وچ ول لینائے... مراد! مراد!

((مراد نوں پھڑنا چا ہوندائے۔ اوہ پچھانہ ہندا ہوئی ہوئی رحمت دے کول
ٹر جاندائے۔ کھلوتا اوہنوں تکدائے۔ وت اوہدے نال ونج بہندائے۔
اوہدے ہار ہو ویندائے۔ جیویں سبھ کجھ ویکھدا وی سبھ کاسے توں دراڑا
ہووے۔ بجلی کڑک کے چپ ہو ویندی اے۔ ہیرا۔ مڑریرسل دے
کمرے والی لو۔ سالار مڑبڈھڑا سر سالار اے۔))

سالار: لمی رات، بے انت۔ بے انت... کھل دی رات... پچھانہ ونج
سکدا اے کوئی؟

(گولیاں چلن دا واج۔ پرویز نذیرا مارچ کریندے سٹیجوں نکل جاندے
 نیں، تے جھٹ پچھوں مارچ کریندے دوجے بوہیوں مڑ سٹیج تے
 آوندے نیں۔ سراں تے انگریزی فوج دیاں ٹوپیاں نیں۔ باقی بانا اگلا
 ای اے۔ نذیرے دے موڈھے رفل اے۔ اوہناں دے وچکار ڈائر
 اے۔ ڈائر سٹیج دے وچکار آن کھلونداے۔ نذیرا تے پرویز مارچ
 کریندے مڑدے نیں تے ساہنے آن کے ڈائر نوں سلوٹ مریندے
 نیں۔ نذیرا رفل چا کے ڈائر دے نال کھلوندا اے تے پرویز ڈائر نوں
 رول کیتا ہویا پھرا پھرا وندا اے۔)

پرویز: جنرل ڈائر سر، شہر دے روساء تے معززین سلام واسطے حاضر ہوئے
 نیں۔ (ویکھن ہاراں ول سینتر۔)

ڈائر: (پرویز نوں) سبھ بوڈ ماش حاضر ہائے؟

پرویز: سر!

ڈائر: جنٹلمین۔ نائیں نائیں، تم جنٹلمین نائیں ہائے۔ ڈیکو تم سب میں چھوٹا
 چھوٹا کمینہ لوگ ہائے۔ ہم تم سب کو گرفتار کرنا آیا۔ اڈھر برٹش امپائر
 کے کھلاف بہٹ برا کونس پرسی ہوا ہائے۔ سازش۔ آن گریٹ فل
 ریچرز۔ برٹش امپائر نے تم کو اٹھایا۔ جانور سے اٹھا کر انسان کا سٹیٹس
 ڈیا۔ بولنا، کھانا، کپرا پہننا انسان کا ماپھک سکھایا، کھوراک ڈیا۔ ٹالیم ڈیا، کام
 سکھایا مگر تم نے ثابت کیا کہ تم جانور سے بھی نیچے ہو۔ کٹا اور گھورا میں
 بھی لائیٹی کانس ہوٹا۔ دے ڈونٹ بائٹ داہنڈ ویٹ فیڈر دھم۔

ہمارا پاس سب ثبوٹ ہائے۔ تم جو لوگ گنہگار نائیں ہائے، وہ ایک ایک
 کر کے اپنا ثبوٹ لائے۔ اڈھر ایک سپیشل جج بیٹھیں گا، پھر ہم فیصلہ
 کریں گا۔ جس کا ثبوٹ ہم نائیں مانے گا اس کو جیل میں نائیں ڈالے
 گا۔ بزار میں ٹکٹکی سے باندھ کر کورا لگائیں گا۔ اور ڈیکو تم لوگ شہر میں

جاؤ اور اڈھر بے وقوف لوگ سے بولو، ہم کسی کو نائیں چھوریں گا۔
 (نذیرے کولوں رفل پھڑکے) ڈیکھو یہ کس لئے ہائے۔ یہ تمہارا عورت
 لوگ کا کھوشی کے لئے نائیں ہائے۔ یہ آڈمی کو مارنے کا لئے ہائے۔ ہم
 آڈمی کو مارنا مانگتا۔ جیسا ابھی جلیانوالہ میں کیا۔۔۔

ڈیکو ابھی جلیانوالہ کچھ نہیں ہائے۔ ہم پورا پورا شہر کو کومب کریں گا۔
 ایک ایک آڈمی، عورت اور بچہ کو امٹھان کریں گا۔ جس کو شک کریں گا،
 گولی ماریں گا۔ ہمارا پاس جٹنا گولی ہائے، تم ایک سچری میں اٹنا آڈمی پیدا
 نائیں کرنے سکتا۔ کوئی شک۔ ابھی تم جانے سکتا۔

نائیں نائیں۔ ڈیکھو آڈمی کا ماپھک نائیں۔ جانور کا ماپھک کرول کر کے
 جاؤ۔ یوہیو ٹولرن اٹ آل اور اگیں۔ ڈیم یو۔

(نذیرا رفل لوکاں ول سدھی کریندا اے۔ سالار جناور چالے ڈائر دے
 نیڑے ہونداے۔)

ڈائر: اوہ کم آن سر سالار۔۔۔ دیش نوٹ فور یو! ہم تم سے یہ سب کچھ نائیں
 مانگتا۔

سالار: میں تیرا حکم نائیں پیا مندا۔ آپنے دل دی آکھی پیا کرناں۔ مینوں ہوڑھ
 نہ۔ مینوں پیراں وچ وچھ لین دے، سوہنا۔۔۔ میٹھوں تیری جھال نہیں
 پئی جھلیندی۔

ڈائر: ڈونٹ بی سلی اولڈ مین۔

سالار: نہ ہٹک مینوں، نہ ہٹک۔۔۔ تینوں نہیں نہ سار۔ میرا جی کیہہ کردا
 اے۔ تیرے نین نقش وچ، تیریاں سینتراں وچ ایہہ کیہی لاٹ اے،
 جس پور پور وچ دھکھنی لائی ہوئی اے۔ میرا حوصلہ نہیں میں اکھ پٹ
 کے تیرے ول ویکھاں۔

ڈائر: یہ لوگ ہم کو بوہٹ ڈسٹرب کیا، سر سالار۔

سالار: میری کنڈتے اپنے جسے دانور چھما۔ میریاں دکھیاں نال آپنیاں پٹاں دی
بجلی کھین دے۔ گڈ میرے اندر آپی لشکنی اڈی، مڑ کھدی ہستی اے
کوئی تیری دھوڑول وی تک جاوے۔

ڈائر: ہم تھک گیا سر سالار۔ اڈھراور لوگ ٹمارا ما پھک کیوں نا میں ہائے؟
سالار: کیٹرے لوک۔ ایہہ ڈھائی ٹوٹرو نیں اٹھے۔ ہو چھے، کمین۔ آپ کو جھے
نیں۔ سو تیرا حسن نہیں نیں دسدا۔

ڈائر: (آکڑی) بوہٹ تھک گیا۔
(پرویز شراب آن دھریندائے۔ ڈائر اپنا گلاس بھریندائے۔ اک گلاس
بھر کے سر سالار نوں دیندا اے)

سالار: نہ سوہنا!
ڈائر: چلو ٹم بھی ریلیکس کرو سر سالار۔

سالار: (ترلے نال) نہیں نہیں... میں پیندا نہیں... میں مذہبی جیہا بندال
پراٹا۔ نالے میں بیمار آں۔

ڈائر: فارمائی سیک، ٹم ہم کھوڈ سے زیادہ مذہبی نا میں ہونے سکٹا۔ ہم بھی بیمار
ہائے۔ بوہٹ بیمار ہائے۔

(سالار گلاس لے لیندا اے پر پیندا نہیں۔ ڈائر اوہدے گلاس نال گلاس
چھما کے ڈیک جاندا اے۔ مڑ ہور بھر کے گھٹ بھریندا اے۔)

سالار: تیری دید دانشہ ایٹنا اے جے کسے ہور نشے دی لوڑ نہیں۔

(پرویز سالار دے ہتھوں گلاس لے کے ڈائر دے گلاس نال چھماؤندا
اے۔)

پرویز: ٹو جلیانوالہ!

ڈائر: نونو، ٹو اپر نیل وار تھیٹر۔

پرویز: ٹو جلیانوالہ (گلاس ڈیکدا اے)

ڈائر: (اراٹ کے) سٹاپ ویٹ ڈیم یو۔ (ہونکدا اے۔) اک گلاس بھر کے ہور
ڈیکدا اے۔)

سالار: (کنبدیاں پرویزول اٹھ کے) نہ نہ کر، ہوش کر۔۔۔

پرویز: ٹواپیر نیل وار تھیٹر۔

ڈائر: چھور ڈو بڈھا۔ سانپ کا بچہ۔ ہم بوہٹ تھک گیا۔ (انگھلاوندا اے)
ہم واپس جانا مانگتا۔ مگر کدھر گھر نائیں ہمارا۔ ہم واپس جائیں گا تو گم ہو
جائیں گا۔ ہم گم ہو جانا نائیں مانگتا۔ (انگھلاندا اے) اڈھر ہم وُلوز سے
بھاگ کر اڈھر آیا۔ بھیڑیا سے۔ اڈھر سب سانپ ہائے۔ کرائسٹ کا
ڈٹمن۔ کریمینلز۔ ہمارا نیچے سے زمین کھٹم کرنا۔ ایپار! مدر!
ڈونٹ لیومی لون! (کرسی تے سنگڑ کے سون دی کریندا اے)

سالار: (پرویز نوں) ایسہ کیسہ کیتا ای؟

پرویز: میں کیسہ کیتا اے۔۔۔ مینوں کیسہ پتا سی۔

سالار: ہن کیسہ ہوسی۔ کیسہ بنسی ساڈا۔

پرویز: اج دی رات تماڈے کول اے، جو بنیائے ڈھالو۔۔۔ جو ڈھٹھائے بنا
لو۔

سالار: اوہ تلوار جیسی لیشک، اوہ تن، حسن دی لاٹ دی ترکھی دھار۔ کتھے گئی اوہ

دکھ۔ کیویں مٹی ہو یا پیائے۔ پچھائیا نہیں جاندا۔ توں ایسہ کیسہ کیتا۔

توں تے سیاٹا آہیں۔۔۔ میرا وجود پیا کردائے۔۔۔ میں مرنا نہیں چاہوندا۔

(گھنگھرو۔) طبلے دی تھاپ۔ جیویں کوئی نچار پئی آوندی ہووے۔ جنانا

ہاسا۔)

سالار: نہیں نہیں، ٹھاک ایہنوں۔ ایہدے آکھے نہیں میں بچدا۔

پرویز: اک نمبر مال ہے۔

سالار: (کوک کے) مینوں نہیں لوڑ۔

(ناچ دی واج کھلو ویندی اے۔ سالار ہونکدائے)

پرویز: حسن نہیں چاہیدا؟

سالار: چاہیدائے۔ بجلی دے واردا حسن۔ ناہر دی اکھ جیہا حسن۔ جیہدی تک

وجود وچوں مرضی چھک کھڑے۔

پرویز: سمجھ گیاں۔ بے فکر رہو۔ ساڈے کول ہر رنگ دامال ہے۔

سالار: نہ نہ توں نہیں سمجھیا۔ . . مینوں سوائیاں دا حسن نہیں چاہیدا۔ حسن چم

تے ماس وچ نہیں ہوندا۔ حسن زور وچ ہوندا۔ حکومت وچ۔

فیصلہ کرن وچ۔ دو جیاں کولوں فیصلے منواون وچ۔ (ڈائر دے پیریں بہ

کے) اٹھ جیویں! میں تیریاں کپڑیاں نوں وی پوج سکناں، جے ایہناں

وچ مڑجان پون دی آس ہووے۔ پر اوتنا ای چہ۔ . . ہا۔ . . اوتنا ای چہ

جیویں! کھوڑنوں تلوار دی لوڑ ہوندی آ۔ جے توں تلوار نہیوں رہیا تے

مڑ میں تے کھوڑ ہاں نا۔

(نہتھی لو۔ دراڈے سانگھرو ڈھول دا واج۔ مراد اٹھ کے اگے

آوندائے۔)

مراد: اج دی رات۔ . . اج دی رات۔ . . راوی دے آٹ وچ ہرناں، بھگیاڑ

نون ول لینائے۔ ادھ اسوں دی سنی رات۔ سوتے ویلے اسوں برکلی

دیاں تمبواں نوں بھاہ لا کے مڑے آں۔ تے برکلی دی فوج نوں مگرلا کے

راوی دے آٹ وچ لیا پھاتھا اے۔ بیلے وچ ساڈے سگی کھلوتے

اڈیکدے نیں پئے۔ . . اج دی رات۔ . . موکلی جیویں سمندر۔ بجلی دی

لس کولوں سوڑی۔ قہروان۔ . . مہروان۔ . . (پل دا پل کھلو کے رحمت

نون ویندائے تے مڑ اوہدے ہار ہو کے اوہدے کول بہہ جاندا ہے۔)

پرویز: کتھوں دا واقعہ اے؟

سالار: راوی دی من دا۔ توں شکاریں آویں ہاتے ایتکیں میں ساریاں جائیں
وکھاواں ہاتینوں۔

پرویز: کیہڑے سن دی گل اے؟

سالار: 1857ء۔ اکتوبر 1857ء۔ پورے تریٹھ ورھے ہو گئے نہیں۔

پرویز: نہیں۔ میرے تھیٹروچ نہیں ایسہ وکھایا جاسکدا۔

سالار: ہا۔ امپیریل وار تھیٹروچ ایہدا کیہہ کم۔

پرویز: نہیں۔ امپیریل وار تھیٹروچ دی گل نہیں۔ سکرپٹ وچ جان ای کوئی
نہیں۔

سالار: ہا۔ پرانی گل اے۔

پرویز: پرانی نویں دا سوال نہیں ہوندا۔ سکرپٹ وچ جان ہوئی چاہیدی اے۔

نڈیرا: کوئی رو مینس ہووے۔ کوئی تھوڑا جیہا روون لوک تے بہتا ہسن۔ کجھ
مذہبی سوشل سینٹی منٹ ہووے۔

سالار: واہ اوئے۔ ایہدی جھتے وی انگریزی اگن لگ پئی اے۔

پرویز: (جھڑک کے) میرا اسٹنٹ اے۔ ٹھیک کہندائے۔ اسیں لوکاں دا مزاج
سمجھنے آں۔

سالار: رو مینس تے شوہڑا جیہا آئی ونجے ایہدے وچ وی توڑے۔

پرویز: شوہڑا جیہا رو مینس وکھا کے میں آپی ہوا خراب کر لواں۔ تھیٹروچ ہوا

ای ہوندی اے۔ جیہدی چار آنے وی خراب ہو گئی، مڑاوتھے کوئی نہ

وڑیا۔ سوا سو بندہ میرے کول کم کردائے۔ میں بھکھا مار دیاں اوہناں

نوں۔ بے کل نوں میرا دیوالیہ نکل گیا تے بدنامی تہاڑی ای ہوسی۔

سالار: نہ نہ وائی توں آپنیاں معاملیاں نوں آپوں چنگا سمجھنا آئیں۔ میں ایس کم

وچ کدے پیاں؟ مینوں کیہہ خبراے۔ انج میں آکھناں ایہو جیسے ہوائی

کم نالوں کوئی انڈسٹری لاؤ ہا، تاں ٹھیک نہ ہووے ہا۔ زمیندارے وچ

جوں دل نہیں تیرا۔

پرویز: بھولے باتشاؤ۔ تماڈا کیہہ خیال اے تھیٹر انڈسٹری نہیں... ایہہ کوئی تماشا اے؟ کیتیاں پتہ لگدا اے۔

سالار: نہ نہ ڈاڈھا اوکھا کم ہوسی۔ میں تے آہناں 'وڈا حوصلہ اے تیرا۔ زمینداراں گھراں دیاں پتراں لئی کوئی سوکھی کار اے ایہہ۔ میں تاں ہو رگل کیتی اے۔ حکومت وچ اثر تے جاں زمیندارے وچ ہاتے جاں مڑہن انڈسٹری راہیں اے۔ میں تاں اوہ گل کریندا ہاس پیا۔

پرویز: حکومت وچ اثر۔ بے میں وہ دیہاڑے تھیٹر بند کر دیاں تے تماڈی حکومت دی کھیہہ توہ اڈ جاوے۔ سنے تماڈے زمیندارے دے تے انڈسٹری دے۔ کاپدے اُتے کھلوتا ہویا اے تماڈا سارا اڈنبر؟ موت دے ڈر اُتے۔ جو ہے اوہدے نہ رہن دا ڈر۔ کھنچھ جان دا، تھڑ جان دا ڈر۔ وگدی سڑکوں لیہہ کے ویہنی وچ ڈھے پون دا ڈر... تئیں بندے نوں ڈرا کے ہولا کر لیندے او۔ ڈر دا پھنڈیا بندہ آہر دا اوہلا لبھدائے۔ تئیں پنجالی اگے کر دے او، اوہ سر نیواں کر دیندائے، زمیندارے ٹر پیندے نیں۔ انڈسٹریاں چل پیندیاں نیں۔ وپار بھکھ جاندے نیں۔ حکومتاں پکیاں ہو جاندیاں نیں، پر سکا ڈر نہیں بندہ پچا سکدا۔ نال آس دے تھندے دی لوڑ ہوندی اے۔ اوتھے تئیں میرے متھاج او۔ جدوں تماڈی پنج کھا کے کھوکھلے ہونکدے بندے پران چھڈن تے آجاندے نیں۔ جدوں اوہناں نوں جیون کولوں مرن سکھالا لگن لگ پیندا اے۔ اودوں میں اگے ہوناں۔ اوہناں نوں آس دی جھاس کرناں۔ رنج دی آس۔ سکھال دی آس۔ عیش دی آس۔ میں اوہناں دیاں بچھدیاں اکھاں وچ تیل دا تربکا چوناں، تاں اوہ مڑ کے تماڈی مار جرن جوگے ہوندے نیں۔ آس۔ بے آس۔ آس بے آس۔ دوزخ جنت۔

لفٹ رائٹ۔ لیفٹ (نذیرا مارچ کریندا پرویز نون سلوٹ مریندا اے۔)
 سالار: کم تاں چوکھا اے وائی۔ اسان اگے ایہو کم ڈوماں مراسیاں کولوں پیا لیا
 اے۔ ویلے ویلے دی گل اے۔

پرویز: ڈوم مراسی تاں ہنڈھا کے کمی کر چھڑے۔ اوہناں دا نویں دنیا وچ کوئی
 آدر نہیں۔ ہن سرداراں نون آپ ایہہ کم سانہنا پینائے۔ لوکیں
 ماڑے بھینے دا وساہ نہیں کھاندے۔

سالار: (کجھ گھاہر کے پرویز نال نذیرے تون اوہلے گل کرن دی کردائے) تون
 ایہدے ساہنے ای ایہہ گل نانہ کر۔

پرویز: نذیر؟ نذیر اک آرٹسٹ اے۔ خالص آرٹسٹ۔ ایہہ تھیٹر دی پیداوار
 اے۔ امپیریل وار تھیٹر دا ماسٹر پیس۔ ایہدے پچھلے کیہہ سن۔ تئیں
 ایہدیاں پچھلیاں نال کیہہ کیتا، ایہنوں کیہہ۔ ایہہ اج دی دنیا دا
 آرٹسٹ اے۔ آپنیاں پرستاراں دا محبوب آرٹسٹ۔

نذیرا: (تعریف و وصولن دا کسی سلام) عنایت اے جی۔ ساڈی آپس وچ مکمل
 انڈر سٹینڈنگ اے جی۔۔۔ جنا پرویز صاحب مینوں تے میرے فن نون
 سمجھدے نیں، کوئی ہو ر نہیں سمجھ سکدا۔

(دوویں سالار دے آسے پاسے آگئے نیں۔)

سالار: (گھاہر کے رحمت ول ویکھدائے) رحمتا!

(پرویز تے نذیرا تھیٹری ہا سے دی واری لاؤندے سالار ول اردے نیں)
 پرویز: اوہ ایس دنیا وچ نہیں۔

سالار: میں مویاں وچ ہاں کہ جیوندیاں وچ۔

پرویز: توں جان۔

سالار: رکدے گئی اوہ دنیا۔

پرویز: جیہڑی گئی سو گئی۔

- سالار: میں مرنا نہیں چاہوندا۔
- پرویز: (اوهنوں پے جانداے) مرنا نہیں چاہوندا۔۔۔ مرنا نہیں چاہوندا۔۔۔ مر کے ویکھ تاں سہی توں۔۔۔ تینوں مرن دی اجازت ای نہیں۔
- سالار: ایسہ سچ اے؟
- پرویز: آہو۔ ایہو تیرا سچ اے۔ جد تائیں اوه جیوندائے (مراد وی سینتر) تینوں مرن نہیں دتا جاسکدا۔
- سالار: میرا کم کیسہ وے؟
- پرویز: ایہنوں مکاوٹا۔
- سالار: (گینتر وچ) جد تائیں ایسہ ہے۔ میں ہاں۔ پر میں ہاں ایہنوں مکاوٹ واسطے! (پرائی دڑتاتے ہشیاری پھڑکے) ہونہ! سوکھی گل نہیں۔ پر واہ تاں لسائیں۔
- نذیرا: (کاغذ اگانہ کر کے) کونٹریکٹ سائین کرو۔
- سالار: ہا۔ لیاؤ (دستخط کر کے کاغذ موڑدائے۔)
- نذیرا: سکرپٹ دیو۔
- سالار: (تجھی تڑی) وڈیا کالہیا۔ (سنبھل کے) 1857ء توں 1920ء تائیں۔
- تر۔ لٹھ ورھے۔ میری حیاتی دے تر۔ لٹھ ورھے۔ میں اکھ دی پھور وچ تہانوں لکھ کے پھڑا دیواں۔ چنگے کسی او تئیں۔ ایسہ جیسی لکھت وچ جان کیسہ ہوسی۔ واہ۔ مینوں وگیارے کم کرن دی جاچ نہیں۔
- پرویز: (تاوڑی۔ سالار نوں تھاپڑا) سولان آنے، سولان آنے۔ سانوں سکرپٹ وچ جان چاہیدی اے۔ تہاڈا رویہ سولان آنے پر و فیشنل اے۔ میں خوش آں۔ (سالار دی ٹھوڈی ہتھ لاکے) پر ذرا شیڈول دا خیال رکھ کے۔ بھرم بھادا سوال ہے۔
- سالار: موت حیاتی دا سوال اے۔

(پرویز تے نذیرا تاوڑی مرندے نیں۔ تاوڑی ودھدی اے۔ انج جاپدا
 اے، سٹیج دے پچھوں ڈھیر ساری تاوڑی نال رل گئی اے۔ ہولی ہولی
 تاوڑی ہیرے وچ گواچ ویندی اے۔)

(اوھلا)

جون 1857ء

(راء عنایت دی حویلی دا اندر۔ بہو پلنگ اتے بیٹھی ہوئی
 اے۔ کچھ کرسیاں، اک سنگھار میز۔ ایس جھاکی وچ تے اگوں دسویں
 جھاک تائیں سٹیج دی اک نکرے ادھ ہنیرے پرویز تے نذیرا بیٹھے نیں
 پسر کے جیویں تھیٹر دے لاکڑی ریسرسل ویکھدے ہوں۔ دوجی گٹھے
 ادھ ہنیرے رحمت بیٹھا اے۔)

مبہو: ستاں! نی ستاں! کدے موئی اے... نی میرا کوئی حال اے۔ تیرے مگر
 کوکن جوگی ای رہ گئی اے جان میری۔
 ستاں: (اندروں) آئی... پانی نہ تا کر اے۔
 مبہو: میری لوتھ لُوہنی آتے پانی نال۔ پہلوں حقہ تے مینوں دے مرلویں آ۔
 ستاں: (آؤندیاں) کیہ گل اے تے۔ ہتھ مونہہ نہیں اج دھوٹا خیریں۔ پانی
 تے ترپیا پیا اے۔ میں رلا کے لیائی۔

مبوء: بندہ پیا مریندا ہووے، توں اوہا کرنی اے، جیہڑی تیرے دل اے۔ میں

حقہ پئی منگنی آں، میرا ساہ نہیں پیا رلدا۔ رات نیندر نہیں پئی مینوں۔

ستال: (اندر ویندیاں۔ حقہ آندیاں) تے مینوں کیسہ پتا اے رڑھ جانی نوں۔

میں تے آہنی آں پہلوں سر مونہہ تے دھوٹا ای ہویا۔ رات خیرس راء

ہوریں گھریں آہن۔

مبوء: (حقہ چھلکدی اے) کملی۔ اوس شوہدے مینوں کیسہ آکھنا ہا۔ اوہ تاں

جیہاد نہیں تہا راتیں... جیہا گھرتہا باہر۔

(ستال اچھے ہرکھ نال ہوکا بھرنیدی، حقے دی اگ ٹوہندی اے۔)

مبوء: مینوں تے رات بھیرئیے خاب اجیسی بھبرٹی اے، کیسہ دساں۔ تکمیں نا

میرے لوں کنڈے کھلوتے پئے نیں ہُن وی۔

ستال: (مبوء دا ہتھ نپدی اے۔ اوہدی بانہہ تے ہتھ پھیردی اے) ہائے میں رُل

گئی، کیسہ خاب آہی دور کیتی۔

مبوء: بس اکھ جیسی گلی، تہی نہ گلی۔ سوتے ویلے دی کوشے تک تک کے

میرے تے آنے پھرا گئے نیں... ہائے سے کھوہاں جیڈی اوہ کھڈ آہی۔

ستال: دور بلائیں شالا۔

مبوء: سنیں نا۔ میں تے سابی پئیاں بھونیاں واء ہارے۔ وڈا شہراے کوئی۔

محلان جیسے گھرنیں۔ ہٹیاں تے شیشیں نیں ون پونیاں تے مونہو مونہہ۔

سلارو اے تے نال مرادا وی ہیں۔ اچن چیت اوہ شہرتے باگ مک

نہیں ویندے تے اگے ڈھٹھواہ۔ قیامت ورگی کھڈ اے، سے کھوہاں

جیسی تے کھڈ وچ کوئی ہو ر ای دنیا اے... نی اوتھے تک نا کیسہ ہویا

اے۔ جیہڑے ویلے اوہ کھڈ اگے آئی اے تے میں ہتھ نپ کے سابی دا

پچھانہ ہٹی آں، تے سلارو سانوں جھلداے دونہاں نوں۔ تے اوتھے

مرادے دی کوئی عجیب جیسی شکل نہیں ہو ویندی... اصلوں ہو روویں۔
 کسے دی سُندا رگندا نہیں۔ جیویں کملے نہیں ہوندے، تے کھڈ وچ لیہ
 ویندائے۔ (ستاں آپے ہتھ ملدی اے)

نی اگوں وی سن نہ... میری سابی میرا ہتھ چھڈ کے اوہدے مگر نہیں لیہ
 ویندی۔ میں کوکئی آں تے میری واج مینوں آپے نہیں شیندی، جیویں
 ڈوری گنگلی ہوواں۔ ہائے میرا تے دل تلو مچھتی ہو یا پائے۔ ایہہ کیہ
 میں ڈٹھائے۔

ستاں: ہائے ہائے کیڈے قہردی گل اے۔ اگوں کجھ ہو یا کہ نہ۔

مبو: نی سنیں وی تے۔ مڑ کے میں سلا رو ال و بہنی آں تے سلا رو کسے بلا
 اتے نہیں چڑھی بیٹھا!

ستاں: دھاڑ وو... شالا اصل خیر ہووے۔

مبو: نی سن تاں سہی۔ بلا دا دھڑ کچھر دا اے تے پر چمگڈ دے۔ مینوں
 آہندائے جانے توں وی آ میرے نال بہہ ونج تے اسماں ولا لینے آں
 سابی نوں۔ میں اوہدے مگر بہہ وینی آں۔ اوہ بلا دھرکدی بھجدی
 چڑھدی اے تے کھڈ دے مونہہ اتے آن کے شوکیندی اے تے
 متریندی اے۔ آپے موتر نوں چنڈی اے، اگانہہ پیر نہیں پندی۔

ستاں: ڈر کلمو نہی۔

مبو: نی ساری رات انجے پیا ویکھائے میں۔ میں تے ترٹ گئی آں۔ ایہہ
 کیہہ بنسی۔

ستاں: میں ہنیں سری انوینی آں کالے بکرے دی تے سابی دا ہتھ لوا کے راوی
 دی من تے دھروینی آں۔ چتنا نہ لاؤ تاں۔ خیراں مہراں نہیں شالا
 میرے سابی نوں۔

مبو: ہا۔ نی سارے کم چھوڑ کے پہلوں ایسہ تاں کریں ہا۔

(ستاں اٹھ ٹردی اے۔ مبو حقہ چھکدی اے۔)

مبو: حقے نوں تاں ویندی جاویں ہانہ ہک واری۔

(ستاں بھوں کے حقے دی اگ پھولدی اے۔ مڑ ویندی اے۔ سالار

آؤندا اے۔)

سالار: سلام اے ماسی۔

مبو: (پلنگ اتے ای ادھ اٹھدی بھوچھن سواردی) بسم اللہ! خیریں او چن۔

(سرتے ہتھ پھیردی اے، ہک نال لاؤندی اے) اماں خیریں آ۔۔۔ بھا

نواز ہو ریں خیریں ہن۔

سالار: خیریں ہوسن۔ میں گھروں نہیں آیا۔ میں تے مراد ول ساں۔ دوویں

کٹھے ای آئے آں۔

مبو: کدے وے مرادا؟

سالار: ساہی کول اے۔ چنگا جھٹ ہو گئے سانوں آیاں۔ میں باہر چاچے

ہوراں کول ساں۔۔۔ تاں خیریں ہو؟

مبو: خیرای اے۔ بس دل دل نہیں رہیا کچھے جیہے۔

سالار: کیہ گل ہوئی؟

مبو: رات نیندر نہیں پوندی۔ تینوں میری کیہہ پئی اے۔ مہینہ مہینہ وڑدا

نہیوں، نہ پچھناں ہیں۔

سالار: بس ماسی کیہ دساں، بہوں رُجھے پئے آں مراد تے میں۔

مبو: مراد تے آؤیندائے پنجویں ستویں۔

سالار: میں اوہدے ہتھ سلام بھیجندا رہیاں۔ اوہ تاں مڑ وی وپہل کڈھ

لیندائے۔ میں کجھ ودھ ای پھسیا پیاں۔ اوہدی وپہل وی مینوں بھگتاوئی

پوندی اے۔

مبوس: مینوں پتہ اے جیہڑے کم تساں لگے ہوئے او۔ مرادا تاں مڈھوں ای احمد خاں دی بہنی بہہ بہہ کے دین دنی جوگانہ ہا رہیا۔ توں کاہنوں ایس پاسے ٹرپیوں۔ کوئی عقل دی گل اے انگریز نال بھڑنا۔۔۔ بھانواز ہو ریں کیہہ پئے سوچدے نہیں تے توں کدے مونہ چائی ودائیں۔

سالار: ماسی بابے ہوراں دی آپنی سوچ اے۔ میری آپنی سوچ اے۔ ساڈے وڈکے آپنے نفعے کنفے دی سوڑ توں باہر نہیں جاسکدے۔ ایسیں انگریز دی غلامی کیوں قبولئے۔

مبوس: احمد خاں کتھوں تہاڈا ہائی اے، بگڑسرا۔

سالار: احمد خاں سدا جوان اے۔ اوہدا عقل، اوہدا روح جوان اے۔

مبوس: میں آہندی ساں مرادے سابی دی ای مت ماری اے، پر توں تے سیاٹا بیانا سیں، تینوں کیہہ بنیاں۔ انگریز دی باتشاہی اگے ویہرنا جیہڑی ستاں سمندراں اُتے ہے۔ اوہ وی احمد خاں دے چوراں دے کٹک دے زور تے۔ چنگا عقل جوان اے اوہدا سترے بہترے دا۔

سالار: ماسی تہانوں کیہہ پتہ اے، دنیا وچ کیہہ پیا ہوندائے۔ ستاں سمندراں دی باتشاہی مڑ سمندراں وچ بڈن والی اے۔ پورا ہندوستان انگریز نوں پٹن لئی اٹھ بیٹھا اے۔ دلی توں مغل شہنشاہ واسکھ مڑ چل پیاے۔ شہر شہر وچوں انگریزی چھاؤنیاں پئیاں پٹیندیاں نہیں۔ تئیں خبرے کس خیال وچ او۔ تئیں چاچے عنایت ہوراں نوں سمجھاؤ تے اوہناں نوں آکھو بابے ہوراں نوں سمجھاؤن چا۔

مبوس: میں کیہہ سمجھاؤنائیں۔ میری کدے سندائے۔ میرے نال کدے بہہ کے کردائے گل کوئی۔ میں تے ہن تیرے مونہوں پئی سننی آں دلی آلی

خبر۔ تینوں کیں دیائے۔

سالار: ماسی ایسے کم وچ ای تے رجھا رہیاں میں۔ ساڈے دلی والیاں نال وی

سانگے نیں۔ اسان ککے نہیں واء وچ ڈانگاں پئے مرندے۔ ایسہ وڈی

موکلی لڑائی اے۔

مبوء: سلارن اپنا دھیان رکھیں چن۔ تسان بہوں مہنگی اولاد ہو۔ ایسہ انگریز

وڈیاں بلائیں نیں۔

سالار: تئیں فکر نہ کرو۔ ایسہ بلائیں ہن کیلیاں گئیاں نیں۔ اسیں پہلوں

ایہناں نوں راویوں پار دھک دینائے، مڑ نیلیوں پار تے مڑ سمندروں

پار۔ مڑ لہور دا تخت وی ساڈے کول تے دلی دا تخت وی ساڈے کول۔

مبوء: سلارن ایسہ تیرا یار مراد تے ساد مراد ا جیہا اے۔ سائیں لوک۔ نہیں؟

سالار: ایسہ تے سابی نوں پچھو۔ (ہسدا اے)

مبوء: اوہو جیسی اوہ اے۔

سالار: ایسہ تے ہتھوں چنگی گل اے۔

مبوء: ایہو تے چنگی گل نہیں۔

سالار: مرادو ایڈا ساد مراد تے نہیں جے۔

مبوء: تیرے تے اوہدے وچ کیہڑی شے سانبھی اے؟

سالار: تہانوں پتہ اے جمن لاء دے کٹھے آں۔ ہک دو جے کولوں وکھ نہیں رہ

سکدے۔ ہن تاں لڑائی وچ وی بانہہ بلی ہوئے۔

مبوء: مینوں تے سچیں اصلوں کوئی شے سانبھی نہیں جاپدی تیری اوس نال۔

انج تے دوئے میریاں بھیناں دے پتر او۔ مینوں تے دوئے ہکو جیہے او۔ پر

سچی پچھیں نا سلارن تے میں سابی دی ماں ہاں۔ مینوں پتہ اے مراد نال

اوہدا جوڑ ٹھیک نہیں۔

سالار: اوہناں دا جوڑتے نکے ہونڈیاں دائے۔

مبو: ایویں باللاں دی کھیڈ آہی۔ میری تے ہمیش ایہو صلاح رہی اے پئی ساہی
دا سنجوگ تیرے نال بندائے۔

سالار: ہن تساں ایسہ گل آکھی تے میری تہاڈی لڑائی ہو ویسی۔

مبو: (پولی جیہی چنڈ مار کے) پیا کر لڑائی۔ انج وی لڑائی اے تے انج وی
لڑائی۔ میں جو سمجھنی آں سو سمجھنی آں۔

سالار: تساں دسو، ساہی دی تہاڈے نال کیہڑی شے سا بھھی اے۔ جے ہک رتی
وی تہاڈی اوس وچ ہووے ہاتے میں تہانوں پچھاں وی نہ ادھال
کھڑانس۔

مبو: میں تے مڈھ لاء دا تینوں آپٹے کول رکھن دا سوچی بیٹھی آں۔ ساہی توں
سمجھ اوویں ہو ویسی جیویں توں چاہو ناہیں۔

سالار: جیویں تساں چاچے ہوراں نال ہوئے او۔ جیویں اماں ساڈے نواب
صاب نال ہوئی اے۔

مبو: بہوں کپتا ہیں سلارن۔ اساں وی گزار ای لئی اے کہ۔ میرے جیہی
سوئی نوں تیرے جیہا مرد مل ونجے ہا کہدے۔ ستاں باتشاہیاں نوں میں
اوبدیاں پیراں نال نہ بھھاں ہاتے مینوں پیودی دھی نہ کوئی آکھے ہا۔ شالا
بھانواز ہوراں دی حیاتی ہووے۔ بھانویں راج انگریز دا ہووے،
بھانویں کسے ہور دا۔ جیہڑے ویلے گھر دا بھار سرتے پیا نا تینوں لگ پتہ
ویسی۔ تیرے دوالے تے جن شریکے دیاں پھاہیاں اڈیاں پئیاں نیں۔

سالار: ایس ویلے تے باز اسماناں تے جے، شکار دے مگر۔ ہن اجازت دیو۔ میں
پتہ نہیں کیویں ویلا کڈھ کے نکلیا ساں۔ ایس ویلے تے ہک ہک پل وچ
ورھے پئے بیتدے نیں۔

(راء عنایت سابی تے مراد آؤندے نیں۔)

عنایت: لے وئی۔ ایسہ تے جوان آئے نیں تے نسی وی جاندے نیں۔ میں تے
آکھیاے رات تاں ٹکو، دھمی لگے ویٹا۔

مراد: سلام اے ماسی۔

مبوء: سلام اے، خیر ای گھر۔

مراد: جی!

سالار: ایسہ کیہڑا گھر گیاے۔

مبوء: تاں ہن جنگاں دے نقشے کچھاں وچ مارے ودے او تے اساں تے گھر
دا ای پچھنا ہویا کہ۔

سابی: اماں تاں شیاے، دلی وچ مغل باتشاہ دا سکھ مڑ ٹر پیاے۔ ہندوستانی
سپاہی ویہر گئے نیں انگریزاگے۔

مبوء: مینوں کیس دساہا۔

عنایت: کجھ رلیاں ملیاں خبراں ای ہن اے۔

مبوء: اوہ تے ہمیش ای ہوندیاں نیں۔

سالار: چاچا جی رلے والی گل تے ہن رہ کوئی نہیں جے گئی۔ ایسے ویلے پورا
ہندوستان مغل نشان دے پچھے جے۔

عنایت: ہا۔ سچ اے۔ مغل تے نشان ای نشان اے، تے پچھے جو کجھ ہے اوہ وی

پورا پورا ای اے۔ تیس جووان لوک او بھرا۔ تتی رت جے، سنبھل

سوچ لوو۔ اوہ نہ ہووے وقتی ابال وچ تاں اٹھ کھلووو۔ ابال بہہ ونجے

تے تاں اُپر واء وچ ٹنگے پئے ہووو۔

مراد: جیہناں انگریز نوں نہیں قبولیا، اوہ کسے ابال نال تے نہیں اٹھے۔ اوہناں

دی تاں مڈھ لاء دی لڑائی اے۔ تے آگوں وی رہسی، جو وی ہووے

پیا۔

سابی: بابا تساں کیوں انگریز نوں قبولدے او۔

مبو: تینوں کیس دیسائے۔ سانوں کیسہ لگے، انگریز نال جاں کسے ہو رنال۔
اساں تے آپنا گھر ویکھنائے۔

سابی: اماں ہمیش گھروچ ای تے نہیں وڑیا رہندا بندہ۔

مبو: نی شالا خیر منگ گھردی وی تے آپنی وی۔ گھروچ کیسہ بھیڑ ای۔
جیہڑیاں گلاں ہزار واریں ازماٹیاں ہوں، اوہناں دی سمجھ سیائیاں نوں
ای ہوندی اے، ایائیاں نوں نہیں ہوندی۔ کوئی ضروری تے نہیں ہوندا
مڑ مڑ ازماون تے پچھو تاون۔

سابی: اماں تہاڈی وی تے سمجھ نہیں آوندی۔ آپ ہر ویلے پئے روندے او
گھردی قید نوں۔ تے جے کوئی گل کرے تے اوہا پرانے سبق پڑھاون
لگ پوندے او۔

عنایت: نہیں پتر ایسہ تے نہیں گل۔ اسیں تہانوں بھولا تے نہیں بناوٹا
چاہوندے۔ ساڈے لئی تے دھی وی تئیں او تے پتروی تئیں او۔ ہر
چیز نوں پرکھو، سمجھو، وت فیصلہ کرو۔

مبو: (حقے نوں اتاولا چھک کے) ایسہ ستاں خبرے کیہڑے گستان وچ ونج
بیٹھی اے۔ حقہ بے سوادا ہو یا پائے۔ میں آکھیا وی ہا میرا رات دا جی
نہیں ول۔

مراد: میں آفناس لبھ کے۔ مینوں دسو چا۔

مبو: نہیں آویندی اے، تئیں بہو۔

سالار: سانوں تے ہن اجازت دیو چا۔ ادیر پئی ہوندی اے۔

(مراد تے سالار اٹھدے نہیں۔ سالار مہو نال ملدائے، عنایت نال وی۔)

مراد دونہاں نوں سلام کر کے ساہی نال باہر نکل ویندا اے۔ کجھ و تھ
دے کے سالار وی نکلداے)

مبہو: ساہی ایہنوں بکھو نوں آکھیں نا، ستاں نوں آنے ڈھونڈ کے کدھروں،
موئی نوں۔ توں وی جھب آویں نا، میرا دوا دا ویلا متے کھنہ ای
گیائے۔

ساہی: (ویندیاں) میں ایچھے ای آں اماں۔

مبہو: میں ایہنوں پئی پھکنی آں تے تساں ہتھوں پئے چکدے او اوہنوں۔

عنایت: کیہ آکھیاے میں اوس شوہدی نوں۔

مبہو: اہے آکھیا ای کجھ نہیں۔ ایہناں گلاں نال ای تے ہلا شیری ملدی اے

کڑیاں نوں۔ میں تے اگے ترٹھی بیٹھی آں۔ مینوں تے خاباں وچ وی

اشارے پئے ملدے نیں ہن۔ ایس مرادے نوں کدے و نجاواں

لکاواں میں۔

عنایت: تہاڈی مرضی موجب ای پیا ٹردائے سلسلہ سارا۔

مبہو: میں تے سمجھدی ساں مرادے دی گل وچ رہوے تے سلار نوں چھک

ہوسی، نالے نواب نواز نوں خیال رہی وئی اسان شریکاں دے مونہوں

کھوہ کے چھوہر اوہنوں دیوٹی اے کوئی ایویں گل نہیں۔ پر ہن تے

دینہو دینہ میرے ہاں نوں سوڑ پئی پوندی اے۔ مینوں ساہی دا طور

ٹھیک نہیں جا پدا۔ ایہنوں ولاوٹا بہوں اوکھا ہو ویسی۔ نالے سلار ایسے

مرادے نالوں تڑکدا ای نہیں۔ تہانوں ویہل نہ ہوئی میریاں کماں جوگی۔

عنایت: جیویں تئیں آہندے او، اوویں ای پیا ہونداے۔ میری ہور کیہ رجبھ

اے۔ چنانہ لاؤ۔ وڈے معاملے نیڑ و نجن تے نکے آپ ای سوتر ہو

ویندے نیں۔ احمد خاں جیہڑا پواڑا کھڑا کیتائے ایہہ سنبھال لوئیے نا

اسیں تے اگوں کھیڈ آئے ہتھ آویسی۔

مبہو: ایسہ سچ اے جیہڑا سلار مینوں دس گیائے، جائے انگریزاں دے سپاہی اٹھ کھلوتے نیں تے انگریزاں تے اوکھی بنی پئی اے۔

عنایت: سپاہی تاں اٹھے نیں پر سلار نوں ایسہ نہیں نہ پتہ اوہناں نوں بٹھاؤن دا آہروی ہو گیائے۔ پوری پنجاب وچوں اساں حکومت نوں گھوڑیاں تے بندے جوڑ کے دتے نیں۔ پنجاب دیاں چھاؤنیاں وچوں پوربے سپاہی ہتھل کر کے بٹھاوتے نیں تے ساڈے بندے اوہناں دی تھاں کھلو گئے نیں۔ دلی والا کب وی نکلیا کے نکلیا۔ احمد خاں ایہناں چھوہراں نوں ایویں اگے لائی بیٹھائے۔ ایویں ایچھے بھنڈی بٹائی کھلے نیں۔ وہ دیہاڑاں دی مار نہیں۔ ساڈے لئی تاں چنگائے۔ اساں تے چاہونے آں احمد خاں والا کنڈا نکل ونجے ہک واری۔

مبہو: سالار دا کیہہ بنسی۔

عنایت: ایسہ تے میں ہر ویلے سوچناں، کیہہ کرنا چاہیدائے۔ پوئال ایہدی اصلوں رسائی نہ ہوئی۔ سمجھاؤن ولاؤن دا بھار وی ساڈے تے ای ہویا۔ میں تے اج وی ٹل لا بیٹھاں، پر ایس ویلے اوہ گھوڑے دی کنڈ تے وے۔ نواب نواز تے آہندائے ایہنوں چار دیہاڑے کدے ڈک دیویئے۔ پر اوہ تے اخیرلی گل ہوئی نا۔ اوہدے نال معاملہ ہو ر وگڑ نہ ونجے۔

مبہو: نواب نواز نوں پتردی اصلوں سیان کوئی نہیں۔

(سابی آؤندی اے۔)

سابی: اماں کیہہ ہو گیائے تہانوں۔ میں کوئی نہیں لاوٹا کالی سری نوں ہتھ۔

مبہو: سابی صدقہ دیونائے چند۔ ہو کیہہ گیائے، ہوتے تینوں کجھ گیائے۔ نہ

کجھ سٹنی این نہ گٹنی این۔ رات دا میرا ہاں پیا نگھر دائے۔ میں نہ رہی
تے آپ سنبھالیں آپنا آپ۔

(ڈسکارا۔ بوچھن نال نک پونجھیندی اے۔)

ساہی: اماں تساں چاہوندے کیہہ او۔

مبو: قبردی مٹی، جتھے سکھ دی نیندر تے پوے مینوں۔

عنایت: پتر ویکھو نا، میں تہانوں کدے ٹوکیائے۔ مینوں پورا بھروسہ اے۔ تئیں

جد وی کوئی فیصلہ اجیہا کرنا ہویا، جیہدے وچ خاندان دی عزت دا سوال
ہووے، ساڈے وقار دا سوال ہووے، تئیں فیصلہ ٹھیک ای کریسو۔

ساہی: بابا مینوں تے جا پدائے تساں دوئے میرے بارے کوئی فیصلہ مکائی بیٹھے

او۔

عنایت: نہیں نہیں اجیہی کوئی گل نہیں۔ فیصلہ تے تو نہیںوں کرنائے۔ ویکھیں نا،

اساں کوئی بہہ تے نہیں نارہنا۔ ایہہ تے تیرے مستقبل دا معاملہ اے۔
اسیں جو سوچنے آں، ایسے پاروں ای سوچنے آں۔

ساہی: میں تے کوئی فیصلہ نہیں کرنا۔ کوئی فیصلے والی گل ای نہیں۔

مبو: تے مڑتوں مرادے دی تھاویں سلار نوں سمجھ۔

ساہی: مراد مراد اے، سلار سلار اے۔ میں ہک دی تھانویں دو جے نوں کیویں

سمجھاں۔

مبو: ہے نہ کملی۔ (ہس دی اے۔ عنایت وی ہاسے دی واری لاوندائے)

عنایت: گل ایہہ ہے نہ ساہو پتر، سلار نواب نواز ہو رال دا پتر اے۔ اوس گھر

نال ساڈی سانجھ ضروری ہوئی۔ تئیں دوئے ہکلیاں اولاداں ہو۔ دونہاں

خانداناں دی بھلیائی ایہو اے۔

مبو: بھلیائی کیسی۔ جے ایہہ نہ ہووے تے اوہ وی اجڑ ویسن تے اسیں

وی۔ بندیاں چر لگدائے، اجڑیاں تے چر نہیں لگدا۔

سابی: اسیں تے اوہ۔۔۔ اسیں کون آں۔ کیہ بنے ہوئے آں۔ بنن کیہ ہوندائے تے اجڑن کیہ۔ ایہہ نکھیڑ کر لئی جے۔

مبوس: نی تے توں مرادے نال سر جوڑ کے انج دے مسئلے ای کر دی رہنی ایں متانیے۔

عنایت: ایہہ نکھیڑ تے دھروں ہوئی پئی اے۔ ایہہ نکھیڑ نہ ہووے ہاتے نہ ایہہ حویلیاں ہووین نہ ایہہ راج کاج۔ نہ ہستی نہ دید لحاظ۔ کوئی شے ہک دوجی نال جڑے ای نہ۔ سبھ سنج مسان ہوونجے۔

مبوس: نہ نواب نواز دا پتر ایتھے آوے، نہ دلیل فتیانے دا۔

سابی: نہ انگریز پنجابے وڑے، نہ احمد خاں اوہدے نال بھڑے۔

مبوس: نہ تے کوئی ہستی ہے انگریز دی تے اوہ پنجابے وڑیائے۔ ساری ہندوستان اُتے کاٹھی پا کے۔ احمدے دی کیہ ہستی ہے اوہ تے کملائے چھا چڑھیا۔

سابی: کوئی ہستی نہیں احمد خاں دی جے اوہ خلقت دے بھلے لئی اٹھے نہ۔ جے اوہنوں خلقت دا دکھ سکھ اپنا نہ جا پے۔

عنایت: جیہڑا اٹھدائے اوہ خلقت دے بھلے دا ای ہوکا ہوندائے۔ گل ہوندی اے اپنی میں دی۔ اپنی چودھردی تے نال ہوندائے خلقت دا۔ خلقت کملی اے؟ ہلکاء کدیا ہوئیائے خلقت نوں۔ لوک تے شوہدے ترسدے نہیں پئی امن امان ہووے۔ عزت دی روٹی لہجھے آئے بال بچے نال۔ انگریز حکومت نے لوکاں نوں امن امان دتائے۔ حلال رزق دے وسیلے کھولے نہیں۔ تعلیم دتی اے۔ انصاف دتائے۔ احمد چاہوندائے لوک مڑ پرائیاں کھوہاں وچ وڑ جاوے۔ سانگاں چائی گھوڑے کدائی و تن۔ روٹی

اوہا کھاوے جیہڑا دوہجے دا مال کھوہ سکے۔ عزت او سے دی ہووے جیہڑا
 رسہ جھل لوے۔ پر لوکیں ایڈے اتھے نہیں، اپنا نفع پچھاندے نیں۔
 احمد نل لالوے وہ دیھاڑے دا اہل اے۔

سابی: سو بابا تساں وی لوکاں پاروں ای انگریزول ہوئے او۔

عنایت: بی جی گل وچ بہتری اے، اوس وچ ساریاں دی بہتری اے۔

سابی: ایہہ سمجھاو نا۔ احمد خاں داتے پتہ اے نہ سبھ نوں۔ اوس ساری عمر

جئے کھنے دیاں بتیاں پتیاں کڈھیاں۔ لسیاں کچھے ویر پئے سہیڑے، گھر

چلتا ناہس بلیا۔ تساں تے ہمیش عیش آرام ای پیا کیتائے۔ تہانوں لوکاں

دے بھلے دا کیویں خیال آیا۔ تے نواب نواز تہاڑے نالوں وی اگیرے۔

اساں عیش آرام قبرے کھرتائے۔ سنو تاں سہی۔ تیرے لئی ای

سوچیاے نا اساں جو وی سوچیاے، جیویں ساڈے وڈکیاں جو سوچیا

ساڈے بھلے دا ای سوچیا۔ جوانی چ سمجھ نہیں آؤندی ایہناں گلاں دی۔

پنڈے دا زور ڈھلدائے تاں آؤندی اے۔

عنایت: ہا۔ نالے ایہہ وی تے ویکھو نا۔ چلو اساں عیش آرام ای کیتا سہی۔

ہزاراں لوکاں دا رزگار وی تے ساڈے عیش آرام دے سرتے پیا

ٹردائے۔

مبو: کھوہ وچ پائی ہووے تاں کسے نوں پیوں نوں ملدائے۔ جیہڑے آپوں

شوہدے روٹیوں آتر ہوون، اوہناں کسے دا کیہہ سوارنا ہویا۔ ہن کوئی

گنن والی گل تاں نہیں نا۔ جیہڑیاں میں ہتھیں دا ج بنا کے کڑیاں

ٹوریاں نیں تے جیہناں دے پتر پوتریاں دا ٹکرو وی میں اپنے سر چائی

بیٹھی آں۔ ایہہ تے اج توں میرے مونہوں اکھوا لئی اے۔ پچھ لے

بابے تیرے نوں وی سونہ کوئی نہ ہوسی۔

عنایت: سانوں وی لوک آن کے ذرا ذرا دس دیندے نیں جناب۔ تہانوں میں ایس واسطے نہیں کدے پچھیا جے اوہ مینوں قسم پوا جاندے نیں پئی، مہو بی بی نوں پتہ نہ لگے۔ اوس سانوں قسم پوائی ہوئی اے وی کے اگے گل نہیں کرنی۔

سابی: لوک تہاڈے ول پئے ویکھن۔ تئیں انگریز ول پئے ویکھو۔ لوکاں دیاں واگاں تہاڈے ہتھ رہن، تہاڈی واگ انگریز دے ہتھ رہوے۔
مہو: ایہ تے ڈھروں دستور اے۔

سابی: جے کسے دی واگ کسے دے ہتھ نہ ہووے۔ بندے اک دو جے نال سانویں ہو ووجن۔ آپی مرضی پاروں ہک دو جے نال رلن۔
مہو: جگ تے ہیر پے جائے۔

(ستاں کجے ہوئے تھال وچ کالے بکرے دی سری لئی آؤندی اے۔)
ستاں: ہتھ لا میری رائی، شالا دور بلائیں۔ میں تے نواں زویا دھرکاں مرندا کسا کے لیائی آں۔

(سابی پچھانہ ہندی اے)

سابی: ستاں میں جو تینوں ہٹکیا ہائی۔
ستاں: میری رائی شالا دور بلائیں۔

(ستاں اگانہ ودھدی اے۔ سابی ادھ کھجی، ادھ ہسدی بوہے ول ہندی اے، جیویں سن لگی ہووے۔ مہو پھرتی نال اٹھ کے ہسدی سابی ول ودھدی اے۔ سابی بیچ کے ٹکلن لگدی اے تے عنایت ہسدا راہ ڈکدا اے۔ ہن سابی دے مونہ تے شکاری کتیاں دی مار وچ آئے جنور والا ترہ اے۔ مہو تے عنایت سابی ول ودھدے نیں۔ اوہنوں ہولی ہولی ستاں دے تھال ول گھیردے نیں۔ اوہناں دیاں شکلاں وچ اچرج

جیہا اوپر ابا اے تے بلیل وچ اوپری جیہی گونج۔

مبہو: میری لکھاں سانویں دھی، شالا سدا سکھ ہنڈھاویں۔

عنایت: لاہتھ میرا پتر۔ کیوں ڈرنی ایں۔ میں تے تینوں پتراں وانگن پالیا اے۔

مبہو: لاہتھ، شالا سدا سکھ ہنڈھاویں، لا میری مہنگی دھی۔

عنایت: لاہتھ میرا پچڑا، تیرے جیہے سیاٹے سو جھوان نول و ہم نہیں سجدے۔

ستال: (ستی جیہی وانج) لاہتھ میں گھولی ونجاں۔

(سابی انج اے جیویں بے وس ہو گئی ہووے۔ اوہ نیندرائی جیہی تھال

ول ہتھ چاوندی اے۔ ستال تھال توں اچھاڑ لاہوندی اے۔)

سابی: (چیک) مراد! (بے سرت ہو کے ڈھیہندی اے)

(اوہلا)

جولائی 1857ء

(کمرے دا پر بندھ سو ورھے پہلوں دی راوی دیاں
راٹھال دی حویلی دے دلان دا اے۔ ٹھلے جھالردار مٹھلی موڑھے اُتے
راء نواز خان بیٹھائے۔ سو جھا مراسی بھنجنے بیٹھا اوہدیاں لتاں پیا
گھنڈائے۔)

نواز: مڑ کوئی گل گنی آہی سلارو نال کہ کوئی نہ؟

سو جھا: نہ گنی ای سمجھو کہ۔

نواز: آہدا کیہ وے؟

سو جھا: اوہا ہکا گل پھدی بیٹھا اے راء سلار۔

نواز: دلیل فتیانے دے مرادے آلی۔

سو جھا: جی آ۔

نواز: ایہ فتیانیاں دے چھوہر کیہ ٹوٹا کیتا اے سلاروتے، جے منگ ای چھڑی

بیٹھا اے آپی۔

سو جھا: راء سلار او سے گل تے کھلوتائے، جانے ساہی دی مراد نال گل اے

پرائی تے مراد میرا بلی اے۔

نواز: سو جھیا ایہ کوئی کھیڈ اے باللاں دی۔ چھوہراں دیاں تے کچھڑوں گلاں
ٹور دیاں نیں سوانیاں۔ پر ووا پرناہ تے پو دادے ای کریندے نیں۔
عنایت دھی ولوں مینوں زبان دتی ہوئی اے۔

سو جھا: سچ آہندے او۔

نواز: ہک تے تساں مراسی ایہناں چھوہراں دی مت ماری ودے او قصیاں
کہانیاں نال۔ وڈا عاشق ویکھو اوہ فتیانہ چھوہرتے وڈا ایہہ یرانے پال
ویکھو سلارو ساڈا۔

سو جھا: اساں قصے کہانی جوگے تاں ہوئے کوئی نہ باتشاہو۔ اساں تے جس ای
گاؤنے آں تہاڈیاں وڈکیاں دے۔

نواز: نہ توں جس رہن دے نہ مہینہ دیہوں۔ توں سلارو نوں مت دے چا۔
تیری سندا جو ہویا۔

سو جھا: ساڈی آکھی وی چھوہر سنداے نیں جیہڑے ویلے ٹھنڈا ٹھنڈا ہووے۔
جدوں پڑاں دی واء تپدی جا پے تاں ساڈی نہیں نیں پوہندی۔

نواز: کیہڑا پڑ تپائی بیٹھائیں۔ تساں مراسیاں نوں تاں بھادریں سچ پالا چھڑ
پوندائے۔

سو جھا: اکری کھلڑی دے لوک جو ہوئے شوہدے۔

نواز: ایچھے کجھ نہیں تپنا تپاونا۔ ایہہ احمد خاں دی تاں مت ماری ہوئی
بڈھڑے دی۔ ہوا دے گھوڑے دا اسوار۔ پھنڈ دا باتشاہ۔ پتہ ساس نا۔
ہن دیوے دا تیل پیا مکدائے۔ پکیریاں راٹھاں وچ تاں قدر رہیا کوئی
ناہس۔ ہن نویں پوچ نوں بھڑک بھڑک پیا وکھیندائے۔ بولدانا ہوں۔

سو جھا: سچ اے جی۔

(نصیر خان آؤندا اے۔ مگر سیلا ماچھی اے۔ کوہے تتریاں دی ڈالی سیلے
دے سرتے ہے۔)

نواز: کیہ ای نصیر خاں؟ تترنی؟ کیا پیاں میں تے۔
نصیر خاں: مینوں پتہ نہیں سرکار؟ میں کیہڑے گھر جوگے آندے نیں۔ ایہہ تے
ڈالی گوگیرے جانی اے برکلی ساب دی۔

نواز: (سینتریں ٹوکرا کول اٹویندائے۔ تتریاں نوں ٹوہندائے) کوئی نرے ہڈ، کوئی
نرے چربی۔

نصیر: برکلی ساب نوں ایہو چاہیدے نیں سرکار۔ اوہناں جاں تے سوپ کڈھینا
ہوندائے تے جاں روسٹ بنویندے نیں۔

نواز: ایہہ سوپ تے میں آہناں اج گھر جوگا وی بنوا۔ سو جھیا یخنی ای ہوندی
اے۔ توں آپ چاکڈھیں نا۔

نصیر: ہوندی تاں یخنی اے سرکار، پر اوہدے وچ اچھان کوئی نہیں ہوندی۔
نواز: ہونہ!

نصیر: سو جھے دے وس دی گل نہ ہوئی نا سرکار۔ میں چھوہرا ٹوایا اے۔ برکلی
ساب دے خانسامے دا نائب مددگار رہیا اے۔ اوہ کرسی آپے۔ سرکار دا
حکم ہائی بندوبست ہووٹا چاہیدائے۔

نواز: ہونہ!
نصیر: (سیلے نوں) چا اوئے۔ اوہنوں آکھیں ادھے رکھ لوے سرکار لئی تے
ادھے ڈالی وچ چاگتے۔

نواز: ڈالی جوگے توں آپ چن کے پواویں نا۔ گھر لئی دو چار دانے بہوں نیں۔
نصیر: سرکار... چا اوئے میں آپ آن کے سمجھیناس۔

(سیلا ڈالی چا کے ٹرویندائے)

نواز: ایہہ چھوہر کیہڑا ای نصیر خاں؟

نصیر: مموں ماچھی دا اے سرکار، سیلا۔

نواز: ایہنوں بہن کھلوون دا چج تے دس لویں ہا ایچھے لیاون لگا۔

نصیر: میں اگے ای ویکھی بیٹھاں رولا ایہدا۔ نہ آؤندے سلام کیتاس نہ

ویندے۔ ایہہ سرکار دے آکھن والی گل اے کوئی۔ میں کھلڑی لہاساں

پٹھی تاں چج آویسی۔ مینوں آؤندائے ول ایہناں نوں چج سکھاون دا۔

نواز: تک ناہس ٹھیک۔

سوچھا: ایہہ نویں واء اے۔

نواز: جانے ایس ماچھی نوں وی احمد خاں جھانبرے آلے تویت گھتیاے کوئی۔

سوچھا: نہ جی واء جو ہوئی۔ جیہڑے داء وگ پوے۔ تویت کیہہ کسے گھتیاے۔

نصیر: (ہس کے) واء دے ایہہ چنگے جانو نیں جی۔ ایہناں بھادریں چج لیف

کڈھ لینے ہوئے۔

نواز: (جیویں اپنے آپ نال) تک ناہس ٹھیک۔

نصیر: ایہناں ماچھیاں مصلیاں دی بہنی ای اجیسی اے جی۔ پار ارار دیاں پئے

شدے کردے نیں۔ بندہ کچھے احمد خاں تہانوں کیہہ لے دیناے

کملیو۔ ایہہ روا ای ایجیہا اے سرکار۔ سو کوہ تے ڈانگ دا کھڑکار

ہووے، ایچھے چوہے ہار ایہناں دیاں پمھاں پھر کن لگ پوندیاں نیں۔

نواز: ایہہ تتریاں تے اے ماچھی چھوہر؟

نصیر: سرکار، ہور ایہناں کیہڑا کم سوارنا ہويا۔ (اٹھدائے) میں ہئے سکھالیناس

سارے کم۔ ویکھیا جے سرکار۔

نواز: ارانہہ ہوویں نا نصیر خاں۔ ایہنوں جے ہتھ لاویں تے ایس گل توں نہ

لاویں۔ کائی ہور کسرو کیکھ لویں۔ نالے جھٹ گھسا کے ای۔ آہ۔

- نصیر: میں سمجھناں سرکار۔ میں سمجھناں۔ (ٹر جانداے)
- نواز: سروچ سوئیاں جیسیاں نہیں چھدیاں جیویں۔
- سوچھا: کرونا جھس دیواں۔
- نواز: اچھکیں نہ... انجے ای ایس ویلے سریر کجھ ہو روویں جیہا ہو وینداے،
رُت دا اثر اے خبرے۔
- سوچھا: تنخیر ای ہوسی۔ مجون لیسو۔
- نواز: بہویں نہ... اے جے نہیں۔ مڑ بھکھ نہیں رہندی۔ انگریز ڈاکٹرنوں ای مڑ
وکھیاں۔
- سوچھا: برکلی صاب تاں کنیں واری آکھ نہیں بیٹھا۔
- نواز: سوچھیا ایہہ سلا رو دے مہاڑ دا بہوں فکر اے مینوں۔
- سوچھا: چنانہ لاؤ جی۔ چننا کھا ویندی اے دیہہ نوں...
نواز: میرے کوئی وس اے۔ ایہہ فتیانے مرادے نال امیدی سُر ایویں ای
رلی رہی تاں کیہ بنسی۔ ایہہ مراد اتے اصلوں احمد خاں دے تھاپڑے
بیٹھا اے۔
- سوچھا: چھوہراں دی رُکھاں آلی کار ہوندی اے۔ پھل ایہناں اوہا دینا ہونداے
جیہڑا میں ہووے، تاں چنانہ لاؤ۔
- نواز: مشکل بن گئی اے۔ جیہڑی گل وچ میں سمجھناں اوہا فائدہ اے ایہہ
آپ کیوں نہیں سمجھدا۔ ہن سختی وی میں نہ کر سکدا ہو یا۔ ہتھوں ویہر
نہ کھلووے۔
- سوچھا: سمجھ ویسی... بکھو نوں سداں۔ اوہناں کتیاں داتے پچھو پر سوں شکار
تے ویناے کہ نہ۔
- نواز: وینا تاں ہے، پر ایس عنایت آلی جوڑی اُتے میری تسلی کافی نہیں۔ میری

سلاہ اے ایسہ جوڑی عنایت نوں موڑ آویں تے ڈبالے آویں۔ میرا
شکار ناس ہوگیائے اوہنوں دے کے۔

سو جھا: برکلی صاب دی وی ڈبے تے ای تک اے۔ راء عنایت ہو ریں اڑسن
تاں سہی۔

نواز: اڑے تاں آکھیں آپی جوڑی وی لے لوے تے چہبے نوں چھوڑ کے
ہک داٹا جیہڑا دل اے لے لوے۔ ڈباسانوں موڑے چا۔

سو جھا: راء عنایت ہو ریں دے وی کم دا اوہ کوئی نہیں۔ اوہناں دیاں جانوراں
وچ اوس رسناوی کوئی نہ۔

نواز: ہا۔ ہا۔ اے ای گل کریں نہ ونج کے توں۔ (سو جھا اٹھدائے) اتاوانہ
ہو۔ بہو جھٹ۔

(باہروں کجھ رولا۔ نصیر خاں آوندائے۔ پگ گل وچ اے۔ وال کھلرے
ہوئے نیں۔ واج وچ گھٹیا ہویا کراٹا اے۔ آن کے بھٹنچے نواز دے
پیریں پگ دھرندائے۔ ڈھیر سارے بندے ہو ر وی بوہے نال آن
لگدے نیں۔)

نصیر: ایسہ ہن رکھوتے میرا آکھیا نیا بخشو۔

(سو جھا اٹھ کھلوندائے۔ نواز اپنے آپ نوں سواہرا رکھن دا ٹل
لاوندائے)

نواز: ایسہ کیہہ وے... کیوں... کیوں... خیرای نصیر خاں۔

نصیر: خیراے... اصلوں خیراے۔ پوری۔ پتہ نہیں ہلیا۔ بس داٹا پانی جوں
مک گیائے۔

نواز: مڑوی۔

نصیر: آکھیا جے۔ کجھ وی نہیں ہویا۔ اسان تریہاں ورھیاں دی کمائی پلے بنھ

لئی اے۔

نواز: (کاہلا پے کے) گل وی کریں نا۔ سو جھیا ایہناں کیہ۔ بوہا ملیا ہو یاے۔
آکھیں نا ونجو، آہرے لگو۔

(سو جھاکھے بوہے دل ویندائے۔ بندے جھٹ ہٹ ویندے نیں)

نواز: دسیں ناہن۔

نصیر: (نواز دی جتی چاکے) ایہ لٹونا۔ ہتھیں مارو نا۔ جے مردی وار منکھ تے نہ
رہوے۔ بنی پتر کولوں کھادیاں، پیو کولوں نہ کھادیاں۔

نواز: کیہ گل اے، سلار کجھ آکھیاے۔ (آپنے آپ نوں سواہرا رکھن دا ٹل
ہن بہوں سہل نہیں۔ نصیر ڈسکدائے۔ پلے نال نک پونجھیندائے)۔
سو جھیا، میں تینوں کیہہ پیا آہندا ساں۔ کیہہ کیتاس؟ ہوئی کیہہ؟

نصیر: ہوئی کیہہ آہی۔ میں اوس ماچھی چھوہر نال ہاس۔ جیویں حکم آہ تماڈا۔
ایہہ باہروں آئے نیں تے آوندیاں گھوڑی توں لہہ کے مینوں آکھیو
نیں، چھوڑ ایہنوں۔ کاوڑ نال تپے پئے آہن۔ میں آکھیا جائے تساں ونجو
اندر وڈی سرکار کول۔ جھٹ آرام کرو چا۔ میں آن دیناں ساری گل۔
ایتنی میں آکھی اے تے میری جتی میرے ہتھوں کھوہ کے میرے سرچ
وگائی نیں۔ لوک ویند ا رہ گیاے۔ میرے آلی تاں مک گئی اے ہن۔

نواز: (روہ وچ اٹھدائے) کدے گیاے اوہ ہن... کدے گیاے۔

سو جھا: تساں ا جھکو نہ۔ ا جھکو... میں جو آہناں۔ میں۔ میں ویکھناں۔

نواز: توں ویکھ لیاے، جیہڑا ویکھنا ہا۔ ہٹ پشانہ۔

نصیر: (پیر پھڑدائے) ایہہ نہیں میں ہوون دینا۔ میری رہی تے کوئی نہیں

ایتھے۔ عقبت تے رہن دیو میری۔ میرے سروں ایس گھروچ کوئی گل

بن ونجے ایہہ مینوں مار لوو تے مڑ کریا جے۔ میرے ہونڈیاں نہ ہوسی۔

(نواز بہہ ویندائے۔ سو جھا پگ تے لکدی سانجھا شربت بٹا کے نواز نوں

دیندائے۔ اوہ دو گھٹ بھر کے نصیر نوں دیندائے۔ نصیر ڈسکدائے)

ساڈے پلے ہور کیہڑا عمل اے۔ تریہاں ورہیاں دی نوکری ای ہے۔

ایس گھردی۔ ایہو نفل نمازا اے۔ جے ایسے تے لیک پھرونجے تے۔

(اے ساہ سواہرانا، جس) جتی اوس تیرے سرچ نہیں وگائی نصیر خاں۔

(سنگھوں نکلی واج۔ جیویں جوش وچ ”حق“ آکھدے نیں) ہا۔

(ڈسکارا) ہور نہ آکھیا جے کجھ۔

نہیں میں جو آہندا پیاں۔ توں تاں اوہدے پو دی تھاں سراگیرے

کیتائے۔ پچھ ایہنوں سو جھے نوں۔ میں کدو کٹا پیا آکھنا ایہنوں۔ ایہہ

گل کوئی اج وگڑی اے۔

ہوئی تاں ماڑی اے بہوں۔ ہن ایہو اے ہی نصیر خاں ہوریں وی گھر

دے وڈکے نیں سمجھو۔ راء سلار نوں ایہناں ہتھیں کھڈایاے سمجھو۔

ایاٹیاں کولوں اولیاں سولیاں ہو ای ویندیاں نیں تے چلو اوہ جائے۔

ایہہ کوئی تیرے آکھن دی گل اے۔ بس کم ولوں ای کسراے جیہڑی

بنسی۔ میں ہن ایہناں لوکاں کولوں کم لین جو گارہ نہیں گیا۔ سائیاں نوں

کیہڑی تھوڑا اے ہور کوئی پیا لیسے۔ مینوں تے کدھرے ہور دھرے

ٹور چھڈو۔ نوکری ای پئی کرنی اے نا۔

ایہہ کوئی گل اے بھلا۔ سو جھیا جاویں نا ویکھ کے آویں تاکدے اے

اوہ۔ مانی منگسی تیرے کولوں ساہنے ساریاں دے۔ نہیں تاں مڑا وہ ایس

گھر وچ رہسی جاں میں رہساں۔

نہ نہ، بہویں نا سو جھیا!

(سو جھا بو ہے کول ا جھکدائے)

نواز: و نجیں نا، میں جو پیا آہناں۔

(سوجھا ویندائے)

نصیر: (اٹھدائے) میرے بیٹھیاں تے اوہناں نوں نہ ناسدو ہا۔ پہلوں آکھ ویکھ

لوو ہاتے مڑسدو الویا جے مینوں۔

نواز: شربت چھڈ چلیاںس۔

(نصیر شربت چا کے ڈیکدائے تے ٹرویندائے۔ نواز جھٹ کو کاہلی کاہلی

حقہ چھکدائے۔ مڑ کو کدائے۔ پچھانہ اندر ول موئہ کر کے)

نواز: ہیں ویں ۰۰۰ آویں نہ ارا نہہ ۰۰۰ ہیں ویں اندر۔

(سوجھا آوندائے)

سوجھا: مائی ساب تے پچھانہ ویٹھے نیں ۰۰۰ سداں نیں؟

نواز: نہیں، نہیں! آنا توں بہو۔ سلارو کیہہ آکھیاے؟

سوجھا: گل ددھدی جا پدی اے۔ انج ہک گلے چنگاوی اے۔

نواز: آکھیا کیہہ سو۔

سوجھا: آکھنا کیہہ ہا نیں۔ اوہ تاں او سے ویلے گھوڑی لے کے نکل گئے نیں۔

ماچھی چھوہرنوں وی نال ہی لے گئے نیں۔

نواز: لے ول گیاے کہ دریا ول؟

سوجھا: دریا ول ای گئے نیں۔

نواز: بس فتیاں دے ونج بہسی۔

سوجھا: چنگائے چار دیہاڑے گل ٹھنڈی ہو ویسی۔

نواز: کیٹری گل۔ اوہ ہن شریک بنو اے میرا۔

(عنایت آوندائے۔ سوجھا اٹھدائے۔ عنایت کچھ نیوں کے نواز ادھ اٹھے

نووں جپھی مریندا بہاوندائے تے مڑ سو جھے دو ہتھ اگیرے کریندے نوں

چھک کے جھٹی مرندائے۔ سو جھا موڑھا اگے کریندائے۔ نواز حقہ عنایت
ول بھویندائے۔)

نواز: کیسہ خبراے؟

عنایت: بھاجی اے ای پر تیاں گگیروں۔ سدھا تماڑے ول ای پیا آوناں۔

نواز: مڑ... خیر خبراے؟

عنایت: برکلے ساب کجھ کچھکیا ودا اے۔ احمد خاں ڈھکاں چھڈا کھڑیاں نیں۔

چاوا مسلی ہدایت دا ماہلا سادھو آلا۔ نور مراسی۔ دھاما مسلی سارے بھجا
کھڑے سو، ہور وی جوہا۔

نواز: گارداں کدے آہن مویاں؟

عنایت: گارداں توں تے سارا وادھا ہویا اے بھاجی۔ جیویں جیویں ہندوستانوں

خبراں پئیاں آوندیاں نیں، پور بیسے سپاہی پئے ویسروے نیں۔ لہور تے

ہتھیار دھرا لئی نیں اگلیاں چپ چپیتیاں۔ ایتھے وی دھراؤ ہا برکلی ساب

دھمی۔ پر پچھلے پھرا احمد خاں ونج ملیا اوہناں نوں۔ پور بیاں نوں آکھیوس

نسو دھمی مرندے او۔ اوہ نس گئے تے ڈھکاں کھول کھڑیاں س۔ پچھوں

پھنڈ کے تے ہن پنجاہ سٹھ پر اوہ آہے شوہدے اینویں پاہی راہی۔

نواز: چلو کجھ ترہ تال ہوسی۔ ہن کیسہ آہندائے برکلی ساب۔

عنایت: میں آکھیا نا۔ میں آکھیا تاں تے احمد خاں نوں وڈا سچا بندہ گنی بیٹھے آہو۔

سلاہیں پئے کریندے آہو اوہدے نال راٹھاں دا موہری من کے۔ آکھن

لگا، عنایت خاں اوس میری کنڈچ چھری وگائی اے۔ ہن اسان اوہنوں

چھوڑیاں کوئی نہ۔

نواز: چلو نترتے گئی نا۔ تاں آکھیا نہ ہی تماڑے کلیاں کولوں اوہ اوکھا ویسی۔

عنایت: میں ساری گل کیتی کہ۔ مڑ تماڑے ولوں آکھیوس جانے نواب نواز خاں

ساڈی اصل بانہہ اے راوی تے۔ ایسہ تے ہن جاٹے پک ہو گئے۔
 تہانوں سنیہا گھلیاس بی راٹھاں دا اکٹھ کرو جھب تے سانوں رلو۔
 نواز: کر لینے آں۔ پہلوں گھر دیاں کجھ سلاہیں کرنیاں نہیں تیرے نال۔
 عنایت: بھاجی جیویں تساں آکھسو اوویں ای ہوسی۔
 نواز: کیہ بھلا؟

عنایت: ساہی تہاڈی آئی اے۔ میرا کیہہ اے۔ جو کرنا میں تساں آپ کرنا میں۔
 نواز: ساہی تاں میری بچی اے اوہدا میں تہانوں کچھنا میں؟ سلاہ و لوں سلاہ
 کرنی آہی جو اوہ پیا کریندائے۔
 عنایت: کیہ پیا کریندائے بھاجی۔ نصیر خاں نوں جتی وگائی ساس۔ اوہدا پئے
 آہندے او؟

نواز: پتہ لگ گیا تینوں ساری گل دا۔
 عنایت: لگ گیا جی۔ ایسہ کاہدی گل اے تہاڈے سوچن آلی۔ چھوہر
 کریندے ای ہوندے نہیں ایسہ جیسیاں۔ اگوں ہن چھوہر حکومت کرنی
 اے۔ رتا ہتھ چھٹ ای ہوسی تاں کوئی ناں بنسی۔
 نواز: نصیر جیسیا پرانا بندہ۔

عنایت: بھاجی پرانے بندے وی کدیں کدار نویں ہو و نجن تاں ای چنگے رہندے
 نہیں۔

نواز: تہانوں پوری گل دا نہیں نا پتہ۔
 عنایت: مینوں پتہ اے جی۔ ماچھی چھوہر پاروں جتی وگائی ساس۔ تے چنگا اے
 نا۔ لوک آکھی بی کوئی چھڑا احمد خاں ای ماڑیاں پاروں نہیں بھڑدا۔ راء
 نواز دے پتر ہک ماچھی چھوہر پاروں آئے مختیار نوں پو لے وگا چھوڑے
 نہیں۔

نواز: ہاتے مختیار نون پو لے وگا کے آپ فتیا نیاں دے نس گياے۔

عنایت: میں سن بیٹھاں۔ ایسہ جیہڑا مراد نال جوڑاے سلا رو دا ایہدا تاں کجھ سوچنا ای پوسی۔

نواز: ایہوتے مڈھ اے بیماری دا۔

عنایت: ایہدا فائدہ وی ہے۔ انگریز دے دل وچ کئی فکر وی رہسی تے احمد خاں

کئیاں دے دل وچ کئی آس دی ساڈے ولوں رہسی۔ خیر اپاء تے ایہدا

سانوں کرنا ای پوسی۔ کوئی نہیں ہک ٹونا میں سوچی بیٹھاں۔ پھرای ویسی

جے تساں منوتے۔ (حقے دا گھٹ بھریندائے) سو جھے اُتے بھراواں والا

وساہ اے سلا رو دا۔

نواز: ایہنوں تے اگے آکھ بیٹھاں جاٹے سمجھاس . . . ایسہ آپ کچھکچیا بیٹھائے۔

سو جھا: لو میرا کیسہ اے۔ میں تے پیا آکھساں جنی واری تساں آہندے او۔

عنایت: ہن توں آکھنا کجھ نہیں۔ ہن توں کر کے دکھانا اے۔ کھیڈ ہک بناوئی اے۔

سو جھا: دسو چا۔ جیہنی ویسیں شوہ ملے سو یو ویس کریں۔

عنایت: توں ونج تے آکھ جاٹے میری تے سلا رو باجھ سردی کوئی نہیں۔ میں تے

اوبدے نال ای رہساں۔ جیویں ایہدی سلاہ تیویں میری سلاہ۔ سلا رو

نون توں جاننا میں، اوہنوں خدا تے بے وساہی ہو سکدی اے پر تیرے

تے نہیں ہو سکدی۔ تے احمد خاں نون میں جانناں، اوہنوں راء نواز

خاں دے پتر اُتے وساہ ہو سکدائے۔ راء نواز خاں دے جدی مراسی

تے نہیں ہو سکدا۔ ہن جے توں ہر ویلے سلا رو دے نال ہوویں تے

احمد خاں کیسہ سوچسی سلا رو بارے۔ اوہ مرادے نون سلا رو بارے

خبردار کر لسی۔ ہو سکدائے مرادا آپ ای سلار و ولوں دل کھٹا کر لوے۔
جیڈا گوڑھا یرانا ہووے اوڈی ای بریک تریڈ چاہیدی اے اوہنوں پاژن
لئی۔

سوچھا: وڈی اوکھی گل اے۔ میں راء سلار کولوں کدے کوئی بھیت نہیں
رکھیا۔

نواز: توں جو کرنائے اوہدی بھلیائی واسطے کرنائے۔

سوچھا: جند دا جو کھوں اے۔

عنایت: ایہہ راء سلار دی حیاتی دا سوال اے سوچھیا۔ ایہناں وقتاں لئی
ہوندے او تئیں لوک کہ۔

نواز: تینوں تے اوہ بھراواں نالوں ودھ اے۔

سوچھا: جیہڑی کدے نہیں کیتی اوہ کراں۔

عنایت: روگ دے تروڑ واسطے زہر نہیں دینا پوندا چونڈھی۔

نواز: سوچھیا ایہہ میری وی حیاتی دا سوال ای۔

سوچھا: جاں تے مجھتی آگئی تے جاں کنڈی وی گئی۔

عنایت: دل رکھ توں خیر مہراے۔

نواز: ہا۔ توں دل رکھ خیر مہراے۔

(دوویں سوچھے دے سچے کھبے اوہدیاں باہیں نپ کے ٹر دے نیں۔ سوچھا

اچن چیت رکدائے)

سوچھا: (عنایت نوں) اک تہاں میری وی منو چا۔

عنایت: آکھ تاں سہی توں۔

سوچھا: موڑیونہ۔

عنایت: توں کوئی روز روز آکھنائے؟

سوچھا: ڈبا موڑ دیو۔

(اوکھی جیسی چپ)

نواز: ڈباتاں میں آپ راء عنایت نون دتا اے جوڑی دے وٹے وچ۔

سوچھا: جوڑی لے لوو جی۔ ڈبا سانوں چا موڑو۔ میں ہو ر کجھ نہیں منگنا۔

نواز: کوئی ویلا تاں ویکھ سوچھیا!

سوچھا: چھبے نون چھڑ کے ہک دانہ ہو روی لے لوو جی۔ جیہڑا دل ہے۔

نواز: او مینوں نہیں چاہیدا ڈبا!

سوچھا: تساں تاں منگیا وی کوئی نہیں۔

عنایت: چلو بھا جی! میں لکھیں نہ موڑاں ہا ڈبا۔۔۔ پر ہن سہی ہویاے تہاڈے

کولوں جت کوئی کیوں نہیں سکدا۔

(نواز تے عنایت آپو اپنی تھاون چھتھے پئے سوچھے ول پئے ویکھدے

نیں۔ اوہ ہولی ہولی باہر نکل ویندائے)

(اوہلا)

اگست 1857ء

(راوی دی من تے جنگل وچ اک نکا۔ پچھو کڑے
 گوڑھے ہنیرے وچ رُکھاں دے آیر دسدے نیں۔ کدیں کدیں واء
 وچ ہلدے نیں تے جا پدائے بندے لکے ہوئے نیں۔ موہرے سوجھا
 تے سیلا کھلوتے نیں۔ دوہاں کولوں ڈانگاں نیں۔ سانگھرو ڈھول دا دہیا،
 ورلا دراڈا واج پیا آوندائے۔ سوجھا سیلا گلاں ویکھ چاکھ کے مٹھی وا بے
 کریندے نیں۔ نال تاڑ رکھیندے نیں۔ بھُنجے دھرے چھولیاں دے
 تھیلے وچوں مٹھ بھر کے سوجھا وی کھاندائے تے سیلا وی۔)

سیلا: گڑ ہووے تے سواد آوے چھولیاں دا۔

سوجھا: ایسہ کیہڑا ویلا اے سواداں دا۔

سیلا: سواد تے جیون دے نال نیں، ویلا بھانویں کوئی ہووے۔

سوجھا: کدی بے سواد وی تکی آ۔

سیلا: نہیں... کیہ رنگ ہوندائے اوہدا؟

سو جھا: جوانی اوتا۔

سیلا: توں وی ساڈے ہاں ای ایس لالہ۔ دھولے تے تینوں نواب دے گوڈے

گھٹیندیاں آگئے نیں۔ (سو جھا نہیں گولدا) نالے تینوں کیہڑی بے

سوادی۔ جو نواب کھاوٹا سو توں کھاوٹا۔ جو نواب ہنڈھاوٹا سو توں

ہنڈھاوٹا۔ (سو جھا مڑ نہیں گولدا۔ سیلا ہس کے اوہنوں تھاپڑدائے۔) گئے

ہو گیا نہیں۔

سو جھا: نہیں!

سیلا: لالہ ہک گل تاں دسیں۔

سو جھا: ہوں!

سیلا: تینوں اوتھے کیہڑی گل دی تھوڑا ہی۔ توں ایتھے کیوں آگیوں۔ ہرویلے

جند نوں دھڑکو۔ مینوں تے ڈرہا متے توں ڈانگ وی کدے وگائی ہووے

کہ نہ۔

(جنگل وچ سرلاٹ۔ سو جھا کن لاکے شدائے۔ سیلا وی چوکس اے۔)

سیلا: سیٹراے!

سو جھا: سیٹراے کہ سوراے!

(دوویں مڑ ڈھلے ہو ویندے نیں۔ چھولے پھکدے نیں۔)

سیلا: ہا۔ اجکل پتہ تے کوئی نہیں۔

سو جھا: کتنی کو فوج ہو سی گوریاں کول؟

سیلا: جتنے بھیڈ وی کنڈتے وال ہوندے نیں۔

سو جھا: ہوں!

سیلا: پوری رگنتر تاں نواب نواز کول ای ہو سی (سو جھے ول ویکھدائے)۔

ساڈے نکے تے ایس ویلے ہک ادھ ای آوسی سینگھا جے آیا تاں۔

سوچھا: جے ودھ آونجن تاں۔
 سیلا: ہا۔ پروہنیاں دا پتہ تے کوئی نہیں ہوندا۔ جے آگے تے مڑ جو سریا۔
 سوچھا: بدوک جنے کھنے کول ہے نیں؟
 سیلا: بدوکاں وی توپاں وی۔ پر کیہڑیاں اوہناں ساریاں کول ای رکھنیاں نیں۔
 اساں وی ونڈ ای لیسائیں نا کجھ تے۔

(ڈھول نیڑے ہوندا جا پدائے، ترکھا نہیں، ہے آگے ہار ورلا ای۔ دوویں
 اک دو جے ول ویندے نیں۔ کن لاؤندے نیں۔)
 سیلا: لالہ توں ایتھے کھلوویں نا، تے میں اگیروں سو نہ لے کے آیا۔

(سوچھا سر نال ہلا کریندائے۔ سیلا چور پیریں جنگل وچ وگ جانداے۔
 سوچھا کلا کھلوتا کر لیندائے۔ ڈھول ہور نیڑے ہو ویندائے۔ ورلا ورلا پر
 ہولی ہولی اصلوں نیڑے۔ سوچھا بھونچلداے۔ نواز تے عنایت جے
 کھیوں آوندے نیں۔ سوچھے دے جے کجے آن کھلوندے نیں۔
 اوہناں دیاں گلاں وچ عجیب شیطانی رنگ اے۔ اوہناں دا ہلن بولن
 انجداے جیویں سہنیاں وچ مُردے آوندے نیں۔ سہنیاں آوٹیاں مُردیاں
 والی اک اموڑ طاقت اوہناں وچ اے۔ گل اوہ سوچھے نال کریندے نیں
 پر کئی واری گل کر کے آپو وچ گڑھکواں شیطانی ہاسا ہسدے نیں۔ نواز
 دے ہتھ لوہے دی سنگلی اے۔ عنایت کول سیکھ اے۔)

نواز: کیسہ نال ای اوئے؟
 سوچھا: جی، جی، جی سوچھا۔ جی!
 عنایت: کیندا پتر ایس؟
 سوچھا: جی! جھانو مراسی دا جی۔
 نواز: اوہ کیندا جدی کین ہائی۔

سو جھا: راء نواز خاں دا جی۔

عنایت: تینوں ایچھے کاہدے لئی گھلیا گیا ہائی۔
(سو جھا جو ابدا نہیں)

نواز: بول۔

عنایت: بول

نواز: بول۔

عنایت: بول۔

(دوویں آپے ہتھیار اگھردے سو جھے نوں دیکاندے نیں۔ سو جھا تر بھکدا،
ریکدا سینتراں نال اپنا آپ بچاوند ا پچھانہ سرکدا اے۔ شھانو آوندی
اے۔ اوہدے وچ وی اوہو سپن مُردیاں والا رنگ اے۔ سو جھے دے
ساہنے آن کھلوندی اے۔)

شھانو: ہا ہائے۔ ویکھاں، دے اڑیا چھوڑیا وی کرو، کیہہ تساں چھوہر شوہدے
دی سختی آندی ہوئی اے۔ چھوڑو تئیں۔ میں آپے کر لینی آں گل۔
ساڈا آپس دا ماملہ اے ماسیاں بھنیاں آلا۔

(عنایت تے نواز سو جھے توں ٹل ویندے نیں۔ نصیر خاں آن کے سو جھے
دے پچھے کھلوندائے۔ دوویں آپے ہتھیار اوہنوں پھڑا دیندے نیں۔
اوہ ہتھیار لے کے تیار کھلوندائے۔)

عنایت: اسان تے بھر جائی جی آکھیا ای کجھ نہیں۔

نواز: توں جان تے چھوہر تیرا جانے آہ۔

عنایت: آہ۔ اسان کون آں جی آکھن آلے۔

شھانو: سو جھن دے توں تے میرے سلار دا سنگ ہیں۔ مینوں تے توں اوہدے
جینا ای ہیں۔

عنایت: سلارونوں تاں کدے گھرک وی لیندے ہو سو۔ سو جھے نوں نہیں...
شھانو: میرا ہتھیں کھڈایا جوں ہویا۔

نواز: تیراتے وائی اصل محرم ای ایسہ ہویا۔

(عنایت تے نواز شیطانی ہاسے دی واری لاوندے نیں۔)

شھانو: (نواز نوں) ہا۔ تے کیوں نہ ہووے۔ ہو ر میرا توں کجھ سواریں ہا۔ توں
تے میرے کول بہندا ای ڈرنا ایں۔ سو جھا میرا ہیرا تینوں تے ایچھے ٹوریا
ہائی سلارونوں ولا کے لیاون کان تے توں چن آپ ای ٹک رہیوں۔
سلارو مڑے نہ مڑے توں تے آویں ہا بھیریا۔ میرے تے ایسہ مور پیڑ
پئے کریندے نیں۔ جدو کنا ایدے و تائیں توں۔

سو جھا: جی... جی... میں...

شھانو: بھیریا کائی سنیٹرا تاں گھلیں ہا۔

سو جھا: میں... میں...!

شھانو: کائی قصور تاں دسیں ہا میرا۔

سو جھا: تہاڈے میرے تے وڈے احسان ہن۔ پر ہن میں... میں... کیسہ...
کیسہ کراں...

شھانو: ہن حساب کرو ایں میرے نال۔ میں مرو نجاں تے حساب پیا کریں
چھپے۔ (پلے نال اکھیں پونجھیندی اے۔)

سو جھا: (کوکن دا ٹل لاوندائے، پر واج دیا جیہا نکلدائے) میں سلارونوں نہیں
ولاسکدا۔

(عنایت تے نواز ہاسے دی واری لاوندے نیں۔)

عنایت: سلارنوں چھڈ۔ توں آپنی گل کر۔ ایچھے تینوں کیسہ لبھنائے۔

نواز: انگریزی فوج دا گھیرا پلو پل تنگ پیا ہوندائے۔

عنایت: ہن ایس کھیڈ وچ نہ احمدے نوں کجھ لبھنائے نہ کے ہور نوں۔

نواز: راٹھاں دی تاں وت وی بخشش ہو ویسی۔ کیاں داتے ترلا وی کے نہیں

سننا۔ انگریزاں نوں تساں کیہہ جاتا اے۔ ہندوستان ول آکیاں اُتے
دہیں گھت کے کتے چھوڑے نیں اوہناں۔

عنایت: جیہڑے کمی سائیاں دے مگر لگ کے سرکار نال بھڑے اوہناں داتے ترلا

وی کوئی نئے بھانویں، پر جیہڑے سائیاں کولوں نس کے گئے لون حرام،
اوہناں دیاں تاں کھلاں وی کھیون پٹھیاں تاں وی گور گردن دا بھار نہ
لتھے۔

نواز: سائیاں کولوں نس کے کتھے، سائیاں نوں بتا دے کے کہ۔

عنایت: ہا۔ سو جھیا ایہہ چنگی کھٹی کھٹی آ، پو دادے دا ناں گالیا ای کھلیا۔ ستاں

پہڑھیاں دے کیتے کمائے اُتے کالکھ چا پھیری آ۔ ٹھک ای حیا نوں۔

نواز: اہجے وی ویلا ای۔

عنایت: چپ کر کے مڑ پو۔

شھانو: گھر آ کے سکھ دی بیج سوں۔

نصیر: اینویں پئے سوڑے پوندے او۔ ایہہ کدھرے نہیں گیا۔ آپٹے آپ

کولوں کوئی نسیائے کدے۔

(چوپاسی لکڑی دے گھوڑیاں اتے میلیاں والے بروپے آن ڈھکدے

نیں۔ ایہہ نکے نکے گھوڑے بروپاں دے لک دو الے بجھے ہوندے

نیں۔ ایہناں دیاں لتاں نہیں ہوندیاں۔ بروپاں دے لک نالوں ہتھ

لکائی جھول نال بروپاں دے پیر کجے جاندے نیں۔ بروپے پدے نیں

تے انج جا پدائے، اوہ گھوڑیاں اتے اسوار نیں۔ ایہہ بروپے احمد خاں

دیاں سنگی لڑاکاں دا سانگ بٹائی کھلے نیں۔ ہتھاں وچ کھڈوٹیاں سانگاں

نیں۔ عنایت، نواز تے نصیر پچھانہ ہو کے لیہناں نوں ششکار دے نہیں
 تے ایہہ بروپے اسوار سو جھے دوالے نیزہ بازی کریندے دتدے نہیں۔
 اوہنوں چنڈے نہیں پر اصلوں اوہدے نیڑیوں سانگاں ولا ولا کھڑدے
 نہیں تے نالے آہندے نہیں ”گگڑا رہو اوئے مراسیا! اسان تیرے نال
 ہاؤں۔“ سو جھا بھوپلی وچ سینتراں نال اوہناں دے وار ولاوندائے۔ مڑ
 دے گیڑے بروپے نواب نواز کولوں ویلاں لیندے نہیں۔ بروپے
 موکلیرے گیڑ گھتدے سو جھے کولوں دراڑے ہو ویندے نہیں۔ نواز،
 عنایت، شمانو تے نصیر وی دراڑے ہوئی جاندے نہیں، پر اوہناں دے
 واج اچیرے ہو ویندے نہیں۔)

نواز: ماء تیری بڈھڑی پچھے آ۔

عنایت: بھینو جوان پچھے ای۔ اوہنوں سائیاں دے آسرے تے چھوڑ آیا نہیں۔

نواز: تے آپ سائیاں دے شریکاں نال آن رلیا نہیں۔

عنایت: وڈا بھرو اسای سائیاں دی ٹاہتی دا کچیا۔

(ہسکنی۔ بروپے چھائیں مائیں ہو ویندے نہیں۔ نواز، عنایت، نصیر تے

شمانو وی نہیں دسدے۔ اوہناں دے واج سنیندے نہیں۔)

عنایت: واہرو سرتے آن چڑھے نی کملیا۔ لیکھا دینا آگیا ای۔

(سو جھا ڈانگ نپ کے بھمن دی کردائے)

شمانو: تیرے ہتھ ڈانگاں وگان جوگے نہیں بھولیا۔

نصیر: آئی جند سنبھال مراسیا۔ اوڑک جند ای جند نال ای۔

نواز: ڈانگ سٹ تے اپنا آپ حوالے کر دے۔ ساری گل اگلجھ دے

ایمانداری نال۔ آگوب آپے کوئی اپرالا کرساں ای نا۔

(ہسکنی۔ سرلاٹ۔ سو جھا بھمن وچ منڈا سا کردائے۔ ڈانگ اگھردائے۔

ڈانگ اوہدے ہتھ وچ ڈولدی اے۔ اوہنوں تریلی آجاندی اے۔ آون والا
جوان سالار اے۔ سو جھامنڈا سا کھولدا ساہمنے ہوندائے۔

سالار: کلا ای ایس سو جھو۔ سیلا کدے ای۔ توں ساوی دی ہنکنی وی نہ سیاتی۔
میرا کھڑک وی نہ۔ بھیڑ وچ تے بندے دی سرت ہتھوں ترکھی ہو
ویندی اے۔۔۔ تیرا تے رنگ و سار ہار ہو یا پائے۔ سیلا کدے وے؟
سو جھا: کیڑ لین گیا ہائی۔ اے پر تیا کوئی نہیں۔

سالار: اوہداتے کم ہا ایتھے نکے تے پاہرے دا۔ اگانہ پچھانہ و گن دا اوہنوں
کیں آکھیا ہا۔

سو جھا: اے جھٹ سارا ای ہو یا پائے۔ آوندا ای ہوسی۔
سالار: بھیڑ اچ جھٹ سارا ای تے ہوندا اے بندے کول۔ جھٹ کھنچھیا تے
پڑ کھنچھیا۔

سو جھا: دو پاہرتاں اج ایتھوں لنگھیا کوئی نہیں۔
سالار: اوہ وکھری گل اے۔۔۔ کجھ کھادا پیتا وی ہے کہ کوئی نہ۔
(سو جھا چھولیاں والا جھولا اگیرے کریندائے۔ سالار چونڈھی پھکدائے۔)

سالار: گڑ جڑیا ہے نال۔
سو جھا: نہ جی کیہہ کرنا ہا گڑ۔
سالار: کرنا کیہہ ہا۔ ایہہ پر بندھ دی کمزوری اے۔ فوجاں انج تے نہیں ناکدے
جڑیاں۔

سو جھا: پر بندھ وی تساں ای کرنا اے۔
سالار: جیہڑی گل وی کوئی کردائے، مراد کولوں پچھ کے کردائے۔ ہر گل ہکی
بندے دے سر ہووے تے پر بندھ تال ڈھلا ہووٹا ای ہو یا۔
سو جھا: تہاڑی تے مراد دی کوئی گل وکھری اے۔

سالار: ذمے داری دی ونڈوی تے ضروری ہوندی اے نا۔ ایتھے تے پر بابا احمد
خاں اے تے ہیٹھ مراد اے۔

سو جھا: تماڈاوی میرے ہار روح ادا سیا جا پدائے۔

سالار: میرا تے روح خیریں مہریں اے۔ ہن تائیں انگریز نال جتنے وی بھیڑ
ہوئے نہیں، میں ای اگیرے رہیاں۔ تیرے روح نوں کجھ بنیاں لگدیاں
نیں۔

سو جھا: تہانوں ویہل ہووے تے کوئی آپس دی گل کرے۔

سالار: ویہل تاں ہن ہکاواری ای ہوسی۔

(سرلاٹ، سالار سانگ، سو جھا ڈانگ نپ کے ساودان ہوندے نہیں تے
پھمن دا پینٹرا بندے نہیں۔ سیلا آوندائے۔ دوویں مڑ نسل ہو ویندے
نیں۔)

سالار: کیسہ کجھ سونہ لے کے آیا میں خیریں۔

سیلا: اچویں جیسی آہی مینوں، دکھن آلی لانجھ توں بھیں کے آیاں تے اگے
میرے کوئی اوپری جیسی ہنگنی ٹری اے۔ ڈھاب آلے نکے تے نکلیاں
تے جھابا شاہبدی آلاتے شاہموں دلور دا ہک سونہا پی کھلے آہن۔ مشکاں
کسا کے آیاں اوہدیاں۔

سالار: (اتاولا) میں ویناں وئی۔ اے اتھائیں نکے ہوئے نہیں نا جھابا تے
شاہموں۔

سیلا: ہا۔ تہاں اڑوتے کرو جو کرنا جے اوہدا۔

سالار: (ویندیاں) بھلکے نماشیں میں ملساں تہانوں دونہاں نوں۔ گلاں چوکھیاں
نیں کرن آلیاں۔ (ویندائے۔ ہنگنی)

سو جھا: سونہا کالا آہی کہ گورا

سیلا: میرے دیکھنے چچ تاں کالا ای ہا۔ راء دے اڑویاں گورا ہو ونجے تاں پتہ
کوئی نہیں۔ کدو کنا آیا کھلا ہائی؟ میرا پچھیا تے ناہس؟

سو جھا: تیرے جاون تون جھٹ سارا مگروں آئے۔ پچھیاں وئی ناکا چھوڑ کے
کیوں گئے۔

سیلا: تون اگوں آکھیا ہوسی وئی کسے چھوہر نال کارا ہاس۔

سو جھا: سیلا مینوں انج سہی ہونداے جانے میرے ولوں تیرے دل چچ کوئی
رڑک جیسی ہے۔

سیلا: مینوں تیری تک اچ کوئی بے وساہی جا پدی اے۔

سو جھا: تک دا سیانائیں ماچھیا۔ لے (ڈانگ پیلے ول سڈائے۔ سیلا وہیلے ہتھ
نال ڈانگ بچ لینداے۔ سو جھا پیلے دے نیڑے جاوندائے۔) تک بیچھ لا
کے۔ اپنا چورنپ لے۔

(اکھاں پیلے نال گڈدائے۔ سیلا اچھے نال سو جھے دیاں اکھیاں وچ
جھاندائے۔ مڑ مسکار کے چار پیر پچھانہ ہندائے۔ سو جھے دی ڈانگ
اوبدے ول سڈائے۔ سو جھا اپنی ڈانگ بچ کھلونداے۔ سیلا اپنی ڈانگ
دونہاں سریاں تون نپ کے سو جھے وچ جھنڈائے۔ سو جھا ڈانگ نوں
ڈانگ تے جھلدائے۔ دوویں ہک دا زور لاوندے نیں۔ اخیر سیلا ہس
کے چھڑ دینداے۔)

سیلا: لالہ! ایس جنگل وچ بلائیں نیں۔ نماشیں جدوں اساں اید سے آئے آں
تے تون اگیرے ہائیں۔ جھل وچوں لنگھدیاں مینوں انج سہی ہویاے،
جیویں تون موڈھیاں تے راء سلار دا سر چائی ودائیں۔ اوبدے سرتے
گلی اے۔ گلی اُتے عجب جیسی ہک لاٹ اے۔ میں اوس لاٹ دے
گھیر وچ آون لگناں تے تیری پٹھ چوں نصیر خاں دے پنچے نکل کے

میریاں رگاں ملن لگ پوندے نیں۔

سو جھا: توں گیائیں تے مینوں وی ہک بلا نے آن گھیراے۔ کئیں سر آہے
اوہدے۔ راء نواز تے مائی شمانو تے راء عنایت تے نصیر خاں نال ہور
کئیں چھلیڈے۔ کدے میرے ہڈ کڑکائے نیں تے کدی میریاں تلیاں
پنیاں جھسیاں نیں۔ مینوں جنگل چوں کڈھ کے پچھانہ گھر کھڑو آہی۔
سلار آئے تے میں ساوی دی ہنکئی وی کوئی نہ پچھاتی۔ نہ اوہدا کھڑک
سیاتے۔ میں پھیرہ کھلوتاں اوہنوں۔ اوہ تاں بچ گیاے میرے ہتھ بچ
آنگس کوئی نہ آہی ڈانگ الارن جوگی۔

سیلا: رنگ تے تیرا میں وی آوندیاں تکیائے پر میں ہور سمجھیاں۔

سو جھا: توں سمجھائیں جاٹے میں سلار نال کوئی گل رلائی بیٹھاں وکھری تے توں
مینوں سنھ تے آن پیاے۔

سیلا: ایہہ تینوں کیوں سہی ہویاے؟

سو جھا: تیری تے میری بلا بھینوں نیں سکیاں۔ ہک ماچھیاں دے ووائی ہوئی
اے تے ہک ماسیاں دے۔

سیلا: ایتھے جنگل چ آیاں سانوں مہینہ ہو گیاے۔ ہن ایہہ کتھوں آن ڈھکیاں
نیں بلائیں بھینیں۔

سو جھا: مینوں تے لگدائے جاٹے ایہہ ساڈے نال ای جھیاں تے ساڈے نال ای
نہسن۔

سیلا: چلو جے بلائیں نال ہن تاں مرشد وی تاں نال اے۔

(سو جھا اچھھے نال سیلے ول ویکھدائے۔ اوہدے کول ونج کے اوہدے نال
اکھیں گڈدائے۔ مڑ اوہدے گل بانہ گھتدائے۔)

سیلا: جیویں بلائیں نوں شکلاں وٹاون دی جاچ اے، تیویں مرشد نوں وی

ہے۔

سوچھا: مڑ مرشد آپ ای تے بلائیں دی شکل نہیں بٹائی کھلا؟
(سیلا اچھے نال سوچھے ول ویکھدائے۔ ڈھول ترکھاتے اک سار ہو
ویندائے۔ دوویں اچھے ونی مسکار نال اک دو بے ول ویکھدے نیں
تے ڈانگاں اتے پکڑ کرڑی کریندے نیں۔)

(اوہلا)

(ستمبر 1857ء)

(دوپہر۔ را نواز خان دا دیوان خانہ۔ راٹھاں دی پرھے لئی
 تیاری ہوئی پئی اے۔ جھالروالے موڑھے تے چموڑے حقے لگے ہوئے
 نیں۔ وچکار میز کرسی تے راء نواز خاں روٹی پیا کھاندائے۔ دو نوکر سج
 نیں۔ اک شیشیں آئن کان تے ہک اگے دھرن کان۔ دو کھے۔ اک
 شیشیں چاون تے دو جا پچھانہ کھرن تے۔ اک نوکر چوری پیا کریندائے۔
 نواز برکی لے کے کھبیوں نوکرنوں سینترنال چاون دی آکھدائے۔ جیوں
 نوکر ڈونگھا دھرن لگدائے۔)

کیسہ وے؟

نواز:

شکار سرکار۔

نوکرن:

اوہ کیسہ شکار؟

نواز:

تتر سرکار۔

نوکرن:

(نوکر ڈونگھا دھرن کے ڈھکن چاؤندائے۔ نواز ٹوہ کے برکی لیندائے۔)

جھٹ پچھوں سینتر نال ڈونگھا چواندائے۔ جیوں ہور ڈونگھا
آوندائے۔)

نواز: کیہ وے؟

نوکر: مٹھا سرکار۔

نواز: مٹھا! کیہ مٹھا؟

نوکر: شاہی نکلڑے سرکار، دلی آلے۔

(دھردائے۔ نواز انجے برکی مونہہ وچ گھت کے ڈونگھا چواندائے۔)

نواز: کیہ بنا دھریائے۔ ہور کیہ اے سلوٹا؟

نوکر: کالے ہرن دے کو اب۔ کالے ہرن دی بکھ مسالے آلی۔ نیلی دی موری

دے کوفتے زرگی کیسر آلے۔ ککڑا نگریزی۔

نواز: رہن دے۔

(نصیر خاں بوہے تے آوندائے۔ بوہے اُتے ا جھکن دی رسم کر کے اگانہ

ہوندائے۔)

نصیر: راء عنایت ہوریں تے آگئے نیں۔

نواز: کھاوون تال دے۔

نصیر: نہ مینوں نہیں پتہ۔ اندر بہہ ویسن کہ۔ میں تال انج دس آیاں۔

(پرتدائے۔)

نواز: کھلوویں نا (نصیر ا جھک ویندائے۔)

نواز: (نوکر نوں) پائی دے۔

(جیوں پچھلا جزاؤ صراحی آندائے۔ اگلا گلاس بھرندائے۔)

نواز: (گلاس پھڑکے گھٹ بھرندائے) کیہ وے؟

نوکر: اتار سرکار کابلی۔

(کھیوں نوکر گلاس لے لیندائے)

نواز: ہو ر کیہ وے؟

نوکر: فالسہ 'اناناس' ست پھلا کشمیری۔ عرق ترکی۔ انگریزی...!

نواز: رہن وی دے (نصیر خاں نوں) مڑ آکھ راء عنایت نوں ایتھے ای آونجی۔

(نصیر خاں جاوندائے۔ نوکر ہتھ دھواندے نیں۔ عنایت آوندائے)

عنایت: او ہوتے مینوں دیا ای ناس نصیر۔

نواز: آونہ۔ میں بس کیتی بیٹھاں۔ تہانوں پتہ ای اے میری عادت دا۔ میں

کلیاں کھاناں۔ بندہ کول ہووے تے کھا نہیں میں سکدا۔ ایس کر کے

میں آکھیا اہہ پرھے والیاں دے آون توں آگوں ای ویہلا ہو لوں۔

تساں وی کھا ای لوو میں تے آہنل۔

عنایت: میرا تے تہانوں پتہ اے بھاجی۔ کلیاں کھاواں تے معدہ خراب ہو ویندا

اے۔ وہ ویہ نال بہن تاں روٹی پچدی اے۔ نالے ہن تے آون

آلے ای نیں سارے۔ کوئی گھروں وی تے ہووٹا چاہیدائے نا پرھے

نال بہہ کے کھاون آلا۔

نواز: ہا۔ ہا۔ (سینٹر۔ نوکر شیشیاں چاوندے نیں تے اتاوالے ٹرویندے نیں۔)

نواز: گل جیہڑی کرنی اے اوہ ٹھیک اے نا۔

عنایت: اوہ تساں فکر نہ کرو بھاجی۔ میں کلمے کلمے نوں مل کے مکا آیاں۔ بس

تھاڈی مہر لگ جاسی متھیاں اتے 'مڑ کوئی اگانہہ پچھانہہ نہیں ہوون لگا۔

نواز: مینوں نارو ولوں ڈر ہاڈرا بڈھڑے ولوں۔

عنایت: مینوں وی ہا۔ پورے ترے پاہر لائے نیں۔ موٹیری سمجھ دا بندہ اے۔

پر ہن تاں اجیہا سمجھیاے نا' بے اسل بھل جاویے' پر اوہ نہیں بھلن

لگا۔

نواز: فتیاٹیاں دا کنڈا ہے وچ۔

عنایت: فتیاٹیاں دا نہ آکھو، ہک مرادے دا آکھو۔ اوہ رہوے پیا۔ مینوں کنیاں
آکھیاے ہی مرادا اج احمد نون چھڑدائے جے میں سابی ولوں ہاں چا
آکھاں۔

نواز: تے سوچ لے مڑ۔

عنایت: بھاجی کتنی میری آزمائش لوو او تئیں۔ میں تاں ایسہ پیا دسناں جانے
اصل گل کیسہ وے پچھے۔ گھنڈیاں کیٹریاں نیں ایہناں غازیاں دیاں۔

نواز: نہ میں کوئی ٹوک تے نہ ہی کیتی۔ میں سچ پیا آہناں۔ سلارو ولوں تے
میں ہن ہتھ دھوتی بیٹھاں۔ اوہ تیرا سوچھے آلا وی ٹوٹکا کوئی نہ پھریا۔ تے
جے ایس حیلے مراد ترندائے احمد نالوں تے تروڑیے چا۔

عنایت: اوہ تاں میرے تے چھوڑو چا۔ مرادے نوں احمد نالوں تروڑن دی
سانوں ایڈی کاہل نہیں، جیڈی سلارو نوں مرادے نالوں تروڑن دی
اے۔ سوچھے آلا ٹوٹکا نہ پھرے، سابی آلا تاں پھری سرپر۔ انج میں
سوچھے ولوں امید اے لہی نہیں جے۔

(نصیر خاں آوندائے)

نصیر: راٹھ تاں ڈھکے پئے نیں جی سارے۔

عنایت: میں لے آواں نیں تاں بیٹھو۔

(نواز ادھ اٹھیا بہہ ویندائے۔ عنایت تے نصیر جاوندے نیں۔ نواز ہتھ

سنگھدائے۔ مڑ حقے دی نال نال ہتھ رگڑدائے۔ مڑ حقے تے اتاولے

گھٹ لاوندائے۔)

نواز: (کوک کے) بھاوو!

(نوکر اتاولا اندروں آوندائے۔)

نواز: ایسہ حقہ چائی ونج، دوا آن جھدے۔

(عنایت نال ست راٹھ اندر آوندے نیں۔ مہر نارو، راء بہادر خاں، مہر سجاول، مہر نذر، راء شمشیر، راء خورشید، مہر قادر داد۔ اٹھواں پروہنا پیر انوار الدین اے۔)

نواز: (اٹھ کے اگے ہو کے ملنی کریندائے) بسم اللہ... بسم اللہ... تکو نا... واہ جی، لو لگ گئی اے۔ (وارو واری گلو کڑی گھتیندائے۔ ہر ہک نال انج ملدائے جیویں اوہو خاص پروہنا ہووے۔ سارے بہہ ویندے نیں۔ پیر نوار دے کھے اے تے نارو سجے۔)

نواز: مہر نارو خاں تساں تے سانوں اصلوں اوپر یاں کر چھوڑیائے۔

نارو: بھجیاں باہیں گل نوں آوندیاں نیں راء نواز۔ سچی پچھیں تاں اساں تاں احمد خاں دے آکھے لگ کے کیتا جو کیتا۔ ایڈی سمجھ تے سانوں آہی کوئی نہ آئی۔

سجاول: کجھ احمد خاں دے کجھ چھوہریکے دے۔

عنایت: بس جی اک واء وگ گئی آہی آکھو کہ۔

نذر: ہا۔ بس انج آکھو کہ۔

نارو: بس واء ای آہی۔ پر سانوں تے چنگا جھنب گئی اے نا، ہک واری۔

عنایت: اے تاں ہو رہنسی جے اساں جھب اپانہ کیتاتے۔

سجاول: اُپاکاں تاں ایٹھے جڑے آں۔

عنایت: گل تاں جیہڑی ہے اوہ مکا ای لئی ہوئی اے۔ ایٹھے تاں آپاں آئے آں

راء نواز ہوراں کولوں تھا پڑا لین۔

نذر: مکی کوئی نہیں جے گل۔ کسی انجے جیویں راء نواز آکھسی۔

عنایت: بھاجی کرو گل۔

نواز: پیر ہوراں دی مدد برکت ہوندیاں اساں گنہ گاراں دے تھاپڑے دی
کیہڑی لوڑاے۔

پیر: بزرگاں دا ہتھ تہاڈی کنڈتے ہے۔ بزرگاں ولوں تہانوں سرداری دتی گئی
اے۔ تئیں جیویں مکاسو، اوہ اللہ کرسی چنگا ای ہوسی۔

نواز: میں تاں اتنی ای آکھنی اے...
(بھادو حقہ لے آوندائے۔ نواز اگے آن دھرندائے۔ نواز اکھڑکے
اوپدے ول ویندائے۔ مڑ حقے دی نال ہتھ نال پرانہ کر کے بھادو دا
جاون اڈیکدائے۔ بھادو جانداے۔)

نواز: (مڑ سواہرا ہو کے۔) میں تاں اتنی ای آکھنی آہی جو تساں ساریاں رل
کے جیویں مکائی اے، اوہ اصلوں ٹھیک اے۔ ساریاں موٹھیاں دے
وڈکے رلے بیٹھے نیں۔ کھرلاں ولوں میراوی...!

نذر: نہ صاحب کھرلاں ولوں نہ۔ کھرلاں ولوں راء عنایت دا آکھیا ہوں ہا۔ تیرا
آکھیا تے ساری راوی تے ساری چنانہ دا آکھیا ہے ہن۔

سبھ واجاں نہا۔ ہا۔ ایہہ تاں ساریاں دا سانجھا ہویا کہ... ہا۔ ہا۔ تساں ساریاں ولوں
ہو کے... ہا... انج تے نہیں نا... ہا۔ اساں مڑ اینویں جڑے بیٹھے
آں... ہا...!

نواز: تہاڈا بھراواں دا احسان اے۔ میرے ولوں تاں خدمت ای ہے، جتنے
جوگا میں ہاں، تے جد تائیں ہاں۔ تساں سارے رل کے ایتھے آئے ہو۔
تے میں شکر گزار ہاں ساریاں دا۔ باقی انگریز نال ساڈا ہن جھگڑا کوئی
نہیں۔ کجھ ساڈے ولوں ایانپ ہوئی۔ کجھ اودے کسے گل ٹھک نال
'پجائی نہ' چلو جو ہویا، ہن تاں نیڑا سمجھو ہو گیا۔ گل جیہڑی انگریز ولوں
آئی اے، اوہ راء عنایت تہانوں دس ای دتی ہوسی۔ ہن ساڈے ولوں

جیہڑی ساریاں ولوں ہے اوہ او دے پنج و نچے تے توڑ چڑھے۔

(عنایت ول ویکھدائے۔)

عنایت: اساں کیسہ پجاوٹی اے جی۔ برکے صاحب مینوں آپ آکھیاے ہی کمشنر

صاحب آپ آوسی راء نواز ہوراں کول تے جیویں ایسہ آکھسن اوویں

ای ہوسی۔ انگریزی قانون تہانوں پتہ ای اے، نہراں پٹیاں آوندیاں

نیں۔ بھوئیں دے چے چے نوں کچھ پوا کے اوہناں سرداراں دے ناویں

لاوٹی ایں۔ ایسہ پکا بندوبست اے۔ ہن کمشنر ساب دے آون توں

پہلوں تساں جیہڑوں آکھو لہور ونج کے ساڈے ولوں سنیہا چا دیوے۔

نواز: جے آکھن تے سارے بھرا آپ لگے و نجن، جے آکھن تے راء عنایت

ساڈے ساریاں ولوں آکھ آوے جو آکھٹائے۔

واجاں: ہا۔ ہا۔ ایہو ٹھیک اے۔ توں ونج راء عنایت ہا۔ ساریاں کیسہ جاوٹا ہویا

مڑ۔۔۔ ہا۔ ٹھیک اے۔ ہا۔

عنایت: جیویں حکم اے۔ میں تے حکم دا بدھاں، لگا ویساں۔ آکھنا تے ایتنا ای

ہے ہی انگریز سرکار ولوں ساڈیاں دلاں ونج کوئی میل نہیں۔ جیویں

اوس ہندوستان ونج جاں باقی پنجاب ونج خلقت دی بھلیائی واسطے کم کیتے

نیں، اساں آہدے آں ہی ایہتے ساڈے علاقے ونج وی سرپر ہوونے

چاہیدے نہیں۔

نارو: بھوئیں آلی گل نکھیڑ کے آکھیں۔ موٹھیاں وڈیاں نکیاں دا حساب اساں

آپ کرساں۔ کچھ ساڈی منظوری نال پوے۔

نواز: مہر نارو خاں قسے حد کریندے او تساں وی۔ ہن تائیں جو کچھ ہویاے،

بھراواں دی سلاہ نال ہویاے۔ آگوں وی جیویں تساں آکھسو اوویں ای

ہوسی۔ ایسہ ویلاتاں ہے انگریز نال موٹی گل مکاون دا۔

عنایت: باقی جیہڑے بندے ویسے چھڑ دیوں، ہتھیار سرکارے جمع چا کر اون، اسان اوہناں ولوں ضامنی بھرینے آں۔ اوہناں نوں کجھ نہ آکھیا ویسی۔ خوشی چاہے ہتھوں سرکار کجھ بھلا ای کرے نیں۔ جیہڑے ویسے نہ چھوڑن اوہ ساڈا ذمہ نہیں۔ اوہناں نال سرکار جیویں چاہوے نبڑے پئی۔

نواز: آہ! اوہ تاں مڑاساں دعا ای کر سکنے ان (پیرول ویندائے۔ اوہدا ہتھ پھڑدائے۔ پیرا گوں لف کے ہس کے اوہدا ہتھ پھڑدائے۔ ورلا ورلا ہاسا تے ہنگھارا) ہن دو دو گراہیاں ٹکریاں، دال ساگ جو ہے۔

عنایت: تیار ای اے، میں آکھناں نصیرنوں۔
(اٹھدائے۔ سو جھا اندر آؤندائے۔)

نواز: سو جھیا آگیا میں؟

عنایت: سلارو آیاے؟

سو جھا: راء احمد خاں ہو ریں آئے نیں۔

(نال ای احمد خاں اندر آؤندائے۔ نواز اٹھیا بہہ جانداے۔ عنایت کھلوتا دا کھلوتا رہ جانداے۔ باقی راٹھ جکو تکی وچ اٹھدے بہندے نیں۔ کوئی ادھ اٹھے اچھکے پئے نیں۔)

احمد خاں: نہ بی ہوو تا۔ میں تاں آکھیا بھرا جڑے بیٹھے نیں تے میں وی کوئی سلاہ لے لوں۔ ہو ر نہیں تاں کھراں وچ تاں گشتیدے ہاسے نا اسان وی۔

عنایت: (سنبھدیاں) لوو جی، بابا جی ایسہ کیسہ پئے آہدے او تساں۔

نواز: آؤ تا راء احمد خاں (ہتھ ملاؤندائے) سانوں پتہ ہووے ہاتے۔ عنایت موڑھا اٹواویں آ تا۔

عنایت: سو جھیا آ تا جوان۔ بہا تا بابے ہو ریں نوں۔ سانوں جھٹ پہلوں آ

دسیں ہا۔ (کوک کے) بھادو موڑھا آن اوئے؟

(احمد خاں نوں اچھ نال آئی تھانویں بٹھاوون دی کریندائے۔ بھادو موڑھا

آندائے۔ عنایت آپ اوہدے تے بہندائے۔)

احمد خاں: کروئی گل جیہڑی تساں ہلائی بیٹھے آہو۔ (چپ چان)

عنایت: گل کیسہ جی، ایویں رل بہن دی دلیل آہی۔

نواز: راء احمد خاں ٹکر دیاں دو گراہیاں کھاؤ ہا نا پہلوں۔ دال ساگ جو ہے۔

عنایت: سو جھیا ہوویں نا اگانہ پروہنا بی کھلوتا میں، ٹکر دا پچھیں ہا نصیر نوں۔

(سو جھا احمد خاں ول ویندائے)

احمد خاں: ہا وئی ٹکر تاں کھساں ای جیہڑا اے لیکھاں وچ ہے، پر پندھ وی

لمیرائے۔ (چپ چان)

نواز: راء عنایت اٹواؤ آ نصیر نوں۔ جھب لوا دیوے۔ سو جھیا مل آویں آ

اندروں۔

(چپ چان)

احمد خاں: (سو جھے نوں) مل آؤ وائی جیہڑی گھڑی کائی ہے آئی۔

(سو جھا ویندائے)

احمد خاں: مڑکیوں مکائی جے؟

نواز: راء احمد خاں تساں دسونا آئے او تاں کوئی سلاہ ای لے کے آئے ہو سو۔

احمد خاں: ہا۔ سلاہیں آہن۔ جد ویلا ہا۔ لو آہی۔ ہن تاں کالے دھولے ہک ہوئے

پئے نیں۔ چارے جوہاں ساڈے اُتے بند ہو گئیاں نیں۔ ملتان ولوں

وی، نیلی ولوں وی۔ لہور ولوں وی تے چنانہ ولوں وی۔ بند کرن آلے

وی زے انگریز نہیں، آئے بھرا نیں، جیہناں دیاں بتیاں کڈھیندے

وتے آن ساری عمر۔ ساڈے گھر گراں، بال سوانیاں توپاں دی مار وچ

ہن۔ چھوہر ساڈے جیہڑے گولی توں پنج گئے نیں، جنگل وچ پئے ہوئے
نیں۔

نواز: امیدے وچ ساڈا تے قصور نہیں نا۔

عنایت: بابا جی اسان تے تہانوں پوند ای آکھیا ہا بنی ایسہ کھیڈ نہیں نبھنی۔

احمد خاں: وائی تسان آہو سیانے۔ اسان ہاؤں کملے۔ کملیاں سیانیاں دا اوڑک ایہو

لیکھا ہوندائے نا۔ باقی کھیڈ تے کوئی وی نہیں نبھدی۔ اسان تے لوک

آپے نوں بچاون کان کجھ حیلہ کیتا آہی۔ لگدا واہ لایا آہی۔

نواز: تے مڑ بچا کھڑیا بے لوک؟

عنایت: راء نواز ہوراں تان پوند ای آکھیا آہی جانے انگریز نال راضی نانویں وچ

ڈھیر فاندے ہن۔ جہان جانداے بے انگریز راہ ڈکن والیاں لئی قہراے

تے بھائی چارہ کرن والیاں نال سکیاں توں ودھ اے۔ تسان لوک بچاون

دی آہدے او۔ کیہڑی شے کولوں بچاونا ہا تسان لوک۔ عقل کولوں، ترقی

کولوں، سکھال کولوں۔ انگریز جتھے گئے اوس ایہو شیئیں دتیاں نیں دنیا

نوں۔

احمد خاں: سچ ای دتیاں ہوسن تے بختاں والیاں لئیاں وی ہوسن۔ اسان اپنی جاچے

پیا سوچیا۔ جانے عقل تے ہوندی اے جیہڑی لوک آپ ورے

ویا ہوے۔ ترقی تے سکھال اوہ جیہڑا لوک اپنی کرنی نال کماوے۔ اسان

تے ایہو گین گئی آہی بنی جیہڑی عقل اسان انگریزاں دی دب بیٹھ آن

کے سکھی اوہ انگریز دا ای گھر پورا کرسی۔ سانوں نہ پوہسی۔ سو اسان

آکھیا پئی لگدی واہ دب بیٹھ نہ آویے۔

نواز: بھولیاں گلاں کریندے او راء احمد خاں تسان وی۔ دب کاہدی، انگریز

حکومت کرنی اے تے ساڈے راہیں ای کرنی اے۔

عنایت: حکومت تے اوڑک اوہناں ای کرنی اے، جیہڑے اگے کر دے آئے
 نیں۔ انگریز دا تے نرا کنڈ تے ہتھ ہووٹا اے۔ رہ گئے اوہ جیہناں اتے
 حکومت ہووٹی اے، تاں اوہ تاں اگے وی اساڈی دب ہیٹھ آہے۔ مڑ
 وی اساڈی دب ہیٹھ ای رہن۔ کم تے اوہناں کولوں اسان لیٹائے، بگانے
 تے کم لا ای نہیں سگدے اوہناں نوں۔

نواز: ایہ تے ٹھیک اے راء عنایت پر جد تائیں ساڈی کنڈ تے کسے وڈیری
 طاقت دا ہتھ نہ ہووے، کم اسان وی اوہناں کولوں بہوں چر نہیں لے
 سگدے۔ میں تے ہتھاں دے جمیاں پالیاں کھیاں دی تک ہو روویں
 ہونڈی ڈٹھی اے پچھلیاں دو مہینیاں وچ۔

واجاب: ایہہ تاں سچ اے۔ ہا۔ میں آپ سہی کیتائے۔ ہا۔ ہا۔ پکی گل اے۔
 نہارا ای ہو رہو گئی آہی گلوٹیاں دی۔

عنایت: پکی گل اے جی۔ جے راٹھاں راٹھ رہنائیں۔ جے سرداراں نوں
 سرداری لوڑی دی اے تاں اوہناں نوں کسے وڈیری طاقت دا آسرا
 چاہیدائے۔ جتنی اوہ طاقت دراڑی ہووے، اوپری ہووے اوتنا ای
 چنگائے۔

نواز: راء احمد خاں تہاں تے آپنے رٹھوے نوں ہتھوں مارو آہو۔ جے فرض
 کریے تہاں انگریز نوں ٹھل ای لوو ہاتے آپنی حکومت چاہتاؤ ہا۔ چھ
 مہینے توں ودھ اک دیہاڑ نہ چلن دیوے لوک تہاڈی حکومت۔

سجاول: ہا۔ کھل دا کوئی حد بنا تاں نہ ہويا۔ جیہناں اج انگریز نوں واگ تے ہتھ
 نہیں دھرن دتا، اوہ کل راء احمد ہوراں نوں وی چھنڈا کا مار کے ہنیوں
 لاہ دیندے۔

عنایت: تے پرسوں آہندے سانوں تے نہ کوئی ہنا چاہیدائے نہ واگ تے نہ

اسوار۔ اسان تاں آئی جوہ وچ کھلھے پھر سائیں تے چر سائیں۔
 پیڑ: ایسہ جیسی کھل تاں شیطان نوں ای ملی اے۔ بندہ تاں بندگی نال ای
 اشرف المخلوقات اے۔ نہیں تاں پشو اے۔

احمد خاں: چنگا کیتا جیہڑا میں ایسے آگیاں۔ تاں تاں میریاں اکھاں دے پڑ دے لہ
 دتے نیں۔ توڑ تائیں چائن لادتا ہے۔ پال دی پال مشالاں نیں جیہڑیاں
 پچھلاں جگاں توں آوٹیاں جگاں تائیں لگیاں گئیاں نیں۔ چلو اسان ایہناں
 دھولیاں گھٹیاں دا ہور تاں کجھ نہ وٹیا۔ ایہوا ہک پل لو ای سہی سرمہ۔
 ہن ایسہ دسو بی اپاء کیہہ اے ایس اوکھت دا، جیہڑی میں ہتھیں
 سہیڑی بیٹھاں۔

نارو: احمد خاں اسان تاں ایہ مکائی بیٹھے آں ہی نماشیں انگریز نوں ونج آکھیے
 جانے ساڈے ولوں کوئی عذر نہیں۔ اوہ سڑک کڈھے، نہر کڈھے، ٹھانہ
 چونکی بناوے۔ ہتھوں اساڈا ای بھلا اے۔ جیہڑے ہتھیار جمع کروان چا،
 اوہناں دی ضامنی راء نواز بھرسی۔ جیہڑے ویسے رہن اسان اوہناں
 ولوں ہتھ چائی ودے آں۔ جیویں سرکار چاہے ورتے نیں۔

احمد خاں: ہتھیار چھوہراں کول ہن کیہڑے شوہدیاں کول وت وی جمع کراون وچ
 جھٹ تاں لگسی۔ ڈانگ آلے کولوں ڈانگ دھراون لئی وی کئیں
 کھیکھن کرنے پوندے نیں۔ تاں جے مہینے دونہاں وی ویہل مینوں
 لے دیوتے میں آپ ونج کے ہتھیار جمع کرا آوساں سارے۔

نارو: بھلا ہووی احمد خاں جے ایسہ کم انج توڑ چا چاڑھیں تے۔

پیڑ: بڑی بہتری اے ایس گل وچ بڑی حکمت اے۔

نواز: ویہل لے دینا تے خبرے ساڈے وس ہے وے کہ نہیں۔

عنایت: تاں پہل چاکرو آبابا جی تاں مڑمتاں گل ہلاویے ای آ۔

احمد خاں: جو میرے وس اے میں کرساں۔ دسو۔

عنایت: تساں دریا آ لے نکیاں توں بندے ہئاؤ چا۔ آوا جائی کھلھے۔ تماڈا بھرواسا
بجھے انگریز اُتے۔

احمد خاں: توں میری جاہیں ہو کے ویکھیں نا راء عنایت۔ اووے وی تے تماڈے
ای پتر بھترتےجے نہیں۔ میں پھوک مار کے تے اوہناں نوں کیل نہیں
سکدا۔ جیہناں سر تلیاں تے دھرے ہوئے نہیں۔ کجھ ویلا تاں لگسی۔

نواز: تساں آپی کرو، اساں آپنا ٹل لاوٹے آں۔

نارو: دھن او تساں دوئے، جے ایسہ گل انج نیڑونجے تاں۔

سجاول: تماڈے دونہاں سر سہرائے جے انج راوی دی لج رہ ونجے تاں۔

واجاں: مڑ جیوں نہ پوے لوک کہ۔ ہا۔ ہا۔ ہا۔ کیہڑی گھڑی ہوتی اوہ۔ ہا۔ ہا۔

۔ ایسہ تماڈا ای درجہ اے وائی۔ ہا۔ ہا۔ ہا۔ ہا۔ تساں رٹکے او دوئے۔ راوی

ویاں دونہاں لاہماں دے۔

(اوہلا)

اوسے رات

(جھل وچ نابراں دی ٹھاہرواہرو ڈھول دا وِ رلا ڈراڈا واج۔
مراد تے سلار اڈیک وچ نیں۔ مراد بیٹھا اے۔ سلار اٹھ کے
جھاندائے۔)

سالار: چوکھا چر ہو گئے۔ بابے احمد ہوراں نوں پرت آوٹا چاہیدا ہاہن تائیں۔
مراد: آویں۔ رات پئی دھمدی اے۔
سالار: میں آکھیا ہائی ہکلیاں نہ ونجو۔
مراد: بدل دی کالکھ پئی ڈھپدی اے۔ آوندے ہوسن۔
سالار: مینوں پو اپنے کولوں تے چاچے عنایت کولوں خیردی کوئی آس نہیں۔
جے بابے احمد نال کوئی ماڑی چنگی بن گئی تاں کیسہ ہوسی۔ شاہ نوں انج
داع تے نہیں لاوٹا چاہیدا۔
(مراد چُپ اے)

سالار: توں کیسہ پیا سوچنا میں مادو۔ ساہی کول ٹر گیا لگنائیں۔ عاشقاں کوئی وقت ویلا تے ویکھنا نہ ہويا۔ ہک اسیں آں، جیہناں کول نس کے جاون دی کوئی ٹھاہرای نہیں۔

مراد: مینوں اجکل انج جا پدائے سلارو، اسیں سمندر وچ پئے بٹھلنے آں۔ کوئی اوڑک نہیں۔ ہاٹھاں نوں وار نہیں۔ مونہ زور۔ بے دید۔ . . . عجیب زور اوری اے ہاٹھاں دی۔ . . . کدیں جا پدائے ایہناں اگے ساڈی کوئی ہستی نہیں۔ . . . کدیں جا پدائے ایسہ ہاٹھاں ای ہستی نیں ساڈی۔

سالار: سمندر کدیں ویکھیا وی او۔ ایسہ گلاں مڑ ہو جاسن کسے ویلے۔
(احمد خاں تے سوجھا آوندے نیں)

سالار: تساں تاں سانوں فکر لا دتا ہا بابا جی۔ خیر آہی ایتنا چر لگا؟
احمد خاں: وڈی رونق آہی ہی نواب ساب دے گھر۔ نارو، سجاول، شمشیر، خورشید، بہادرا، قادر داد، نذرا۔

سالار: تہانوں ویکھ کے بھونچل گئے ہوسن۔

احمد خاں: حیاتے کجھ مینوں ای آیا اوہناں نوں ویکھ کے۔

سالار: دو مہینے پہلوں ساڈے گھر ایسہ سارے انجے ای رلے بیٹھے آہن۔ انگریز دے آکھن تے۔ تساں انجے ای ادا گھت آئے ہاؤ۔ تہاڈیاں اکھاں تک کے پڑ ڈول گیا ہی۔ سبھے گھراں نوں پرت گئے آہن۔ انگریز نوں بھونچلی پے گئی آہی۔

احمد خاں: میریاں اکھاں تک کے نہ ہن اوہ ڈولے۔ اوہ ڈولے آہن ہندوستان وچ انگریز دی بھاج داسن کے۔ جاں متے میریاں اکھاں وچ تہوں کوئی گل ہووے، جیہڑی ہن نہیں۔

سالار: تماڑیاں اکھاں تے ا بے وی اوہو نہیں۔

مراد: مکائی کیہہ نہیں؟

احمد خاں: مکاؤٹی تاں اسماں ہے۔ اوہناں تاں اکٹھ کیتا آہی انگریز نوں آپنی بیعت دیون واسطے۔ تاراں کھڑک گئیاں ہوسن۔ عنایت لہور دے راہ وچ ہوسی۔

سالار: تماڑے آون داوی دسیسی۔

احمد خاں: ایسے واسطے تے میں گیا ساں، بے متے دو دیلے ہو و نجن۔ میں اوہناں نوں آکھیاے ہی مینوں دو مہینیاں دی ویہل انگریز کولوں لے دیو چاء تے میں ہتھیار دھرا دینا چھوہراں کولوں۔

مراد: سچ سمجھے اوہ تماڑی گل؟

احمد خاں: توں کیہہ جاچیاے؟

مراد: میں تے جاچیاے سانوں ترت انگریز دے ہلے واسطے تیار ہو وینا چاہیداے۔

احمد خاں: میں وی ایہو جاچیاے۔ نواز تے عنایت انگریز نوں سمجھین بے احمد ہکلا رہ گیاے۔ تیاری واسطے ویہل پیا منگداے۔ ایہنوں وساہ کے مارو۔ میرا خیال اے انگریز پوند تاں جھامرے نوں پوسی۔ سانوں اوس توں پہلوں ہڑپے ولوں اوہنوں دھوئی دیوئی چاہیدی اے۔

مراد: (اٹھدیاں سالار نوں) اسیں دوئے جھلنے آں ہڑپے ال۔

سالار: جیویں بابے ہوراں دا حکم اے۔

احمد خاں: ونجو۔ ایتھوں وکھرے ٹریا بے تے توڑ ونج رلیا بے (مراد تے سالار

ٹردے نیں) میں لہوروں آون والیاں نوں اگلوانڈھی ملساں اتھائیں۔

(مراد تے سالار ویندے نیں) پانی وچ وٹا سٹن تاں آپنے وس ہويا۔

لہراں دا کھلار کھدے وس اے۔ ہک لہر، مڑ دوجی، مر تریجی۔ کھلریں
 آوندیاں نیں تے اوڑک بے نشان ہو ویندیاں نیں۔۔۔ سو جھل جدوکنے
 پرتے آں توں چپ ایں۔

سو جھا: خبرے اکھیں اگے پڑدے جیہے نیں۔ ہک سرکدائے، دو جا پے جانداے۔

احمد خاں: گھر مل کے آیا نیں۔ اوتھے کوئی گل ہوئی اے؟

سو جھا: خبرے جدوکنٹاں میں تہاڈے کول آیاں، مینوں اج دوجی وار آپٹے آپ تے

بے وساہی جیسی جا پدی اے۔ سریر دے اندر کوئی دراڑی جیسی سج اے۔

احمد خاں: پہلی وار کد آہی؟

سو جھا: جد میں نواب دا گھلیا ایدھر آیاں۔ پوند مینوں جا پدا ہا، میں نواب دالون

حرام پیا کرناں۔

احمد خاں: ہا۔ اوہناں تینوں گھلیا ہا۔ سلار نوں پر تاون کیتے۔ توں آپ سلار دے نال

رہ پیوں۔

سو جھا: نہ۔ اوہناں مینوں گھلیاتے ہا سلار دے نال رہن واسطے ای پر اوہدا جدی

مراسی بن کے۔ اوہناں سوچیا ساڈا جدی مراسی سلار دے نال رہوے

تاں سر پر احمد خاں دے دل وچ سلار ولوں شک جھمی۔ شک دی تریڑ

ہجے ہجے ودھسی تے اوڑک سلار نوں احمد خاں کولوں دکھ کر دیسی۔

احمد خاں: بریک گل اے۔ عنایت دی کاڈھ لگدی اے۔

سو جھا: ٹھیک پچھاتا ہے۔ عنایت آکھیا ہا، احمد خاں نوں میں جانناں۔ اوہنوں

نواب نواز دے پترتے وساہ ہو سکدائے، نواب نواز دے جدی مراسی

تے نہیں۔ پر مینوں اوہناں دا متا سن کے اپنا وجود کجھ ہو روویں جیہا

ہوندا لگا۔ جیویں چروکنی گھوکی چوں پیا اٹھناں۔ اوہ مینوں ہتھیار بنا کے

ورتنا چا ہوندے آہن۔ مینوں انج سہی ہویا جانے میں ہتھیار تے ہاں پر

ایہناں دے ہتھ وچ نہیں۔ آپٹے ہتھ وچ ہاں۔ میں آوندیاں ہک بریک
 تریڑ لیکھی۔ سوچیا ہائی ایسہ تریڑ سبجے پئی ودھی تے اوڑک مینوں اوہناں
 کولوں اصلوں دکھ کر دیسی۔ پر اج مینوں اوہناں دیاں اکھاں وچ آپٹے
 ول کوئی اوپراء نہیں دسیا۔ . . . تہاڈے ول اوہناں دی تکئی وچ ڈر ہا۔
 کھور آہی۔ میرے ول کھجری جیسی اونیت نال پیا تکیو نہیں۔ جیویں میں
 اےجے وی اوہناں دا دسیا کم پیا کریندا ہوواں۔ میرا ہاں ڈول گیائے۔
 مینوں آپٹے آپ تے مڑبے وساہی ہوون لگ پئی اے۔

احمد خاں: ترے مہنے توں ساڈے نال گھوڑے دی پٹھ تے رہیا نہیں۔ سانگ تیرے
 ہتھ وچ پئی کھیڈی اے۔ جھلاں وچ راتیں جالیاں نی۔ اےجے وی نواب
 دی اکھ تیرے دل وچ پڑ جاندی اے۔ میری اکھ وچ کیسہ دسدا ای۔

سوچھا: اگے تیری اکھ دیکھ کے نشہ ہو ویندا ہا۔ انج جاپدا ہا جیویں سجرے جے
 ہاں۔ ہن کجھ عجیب جیہا پرچھاواں اے۔ کدیں میرا دل آہدا اے ہک
 گھڑی تیرے کولوں دکھ نہیں ہوونا چاہیدا، کدیں تیرے کولوں ڈر جیہا
 آون لگ پوندا اے۔

احمد خاں: مرن کولوں ڈرنا نہیں کہ ہار کولوں۔

سوچھا: مرن تے ہرن میرے لئی ہکو گل اے۔

احمد خاں: ہار جت توں اگیرے وی کوئی جاء کدے بھالی آ؟

سوچھا: ہار جت توں اگیرے۔ . . . ہن سمجھ پئی رلدی اے۔ . . . تیری تک وچ ایہو

گل آہی، جس توں مینوں ڈر پیا آوندا اے۔ . . . ہار جت توں اگیرے۔ . . .

. ساڈی جیون جوہ توں پریرے۔ . . . ساڈی حیاتی دی پرانی پتتا توں باہر تیرا

روح کدھرے اڈار اے۔

احمد خاں: بدل دا کوئی بار تاں نہیں۔ پر واء وچ سیت جیسی اے۔ متے گڑے دی

وار پئی بندی اے۔

سو جھا: ساڈی حیاتی دے پرانے جلھن توں اُپر۔۔۔ موت دے ڈر توں اتانہ۔ ہر
جاون دے ہرکھ توں واندا۔ تیرا روح پیا لہر دائے۔۔۔ تاہیوں توں مینوں
دراڈا جیہا جاپدا سیں۔ دراڈیاں شیواں توں اساں لوک ہمیش ای پئے
ترٹھے آں۔

احمد خاں: چپ کر اوئے ڈوما۔۔۔ اساں، تساں،۔۔۔ اساں، تساں۔ کیں چھوہی آہی
انگریز نال لڑائی۔ کون بھوندا وتائے لوکڑیاں وچ دینہہ پر رات جنے کھنے
نوں ونگاردا۔ توں بھلا ایں وائی۔ دونہہ حرفاں نال مینوں نو۔ کلیاں کر
چھڑیا ای۔

سو جھا: چلو ایڈا نو یکلالتے نہوں ہو یا ا بے توں۔ آپنے ناں دا فکر تاں ہے ای اے
تینوں وی۔ چنتا نہ کر۔ ڈوماں دے جھمان رہے تاں ڈوم وی رہن۔ ڈوم
رہے تاں تیریاں واراں پئے نیشن۔ جیڈا کھلار راوی دی من دا اے
ایڈا اکھاڑ تیرے ناں دا ہوسی۔ راٹھ کوئی ہاتے احمد خاں ہا۔ جس
گنگیاں دے موناں وچ جیبھاں دھردتیاں۔ جس ڈگیاں ڈھٹھیاں دے
ہتھ سانگاں پھڑا دتیاں۔ جس بے پرانیاں انھیاں دیاں اکھاں تے مان
تران دے چھٹے مارے۔ بے کسے ڈوم نہیں دساتے ایسہ نہیں دشا۔
اوہ گنگے ڈھٹھے بے پرانے کون آہے، جیہڑے راٹھاں دے راٹھ احمد خاں
دا ناں راوی دے من تے لکھ کے مڑ آپنے سد یویں ہنیرے وچ لہ
گئے۔ کیوں اوہناں دیاں اکھاں مڑ نیویاں ہو گئیاں۔ کیوں آٹھر گئیاں
اوہناں دیاں جیبھاں۔ کیوں سن ہو گئے اوہناں دے ہتھ۔

احمد خاں: رات جیہڑے ویلے نواب نواز کم کرن آلیاں تے کم لین آلیاں وی ونڈ
کیتی تے مینوں وی آپی برادری وچ گنیوس تے میرے اندروں اک

اچنبھا جیسا ہاسا اگھڑیا۔ مینوں لگے میرا وجود ہاسے دا جھکڑ بن کے ترٹ
 پوسی تے نواز دیاں کوٹاں حویلیاں نوں نے اوہدی راٹھ منڈلی دے
 دھرتی توں چاسی تے رزما رزم کر کے دھرتیوں باہر کسے وکھری اجاڑ وچ
 ونج کھنڈیسی۔۔۔ پر جیہڑا توں مینوں آپٹے نالوں نکھیڑیائے تے مینوں ہاسا
 نہیں آیا۔ ہک ان ورتی جیسی کاوڑ ہے۔۔۔ چونڈھی۔۔۔ میرے نرڑے
 وچ پھسی بیٹھی اے۔

سو جھا: نواب نواز سچ بولیائے۔ ایڈا نلجا سچ اوہو بول سکدے نیں، جیہناں دے
 دل ڈرتے لبھ دیاں وداناں نے لوہا کر چھڈے ہون۔ اوس سچ آکھیائے۔
 احمد خاں: جانے میں تے اوہ کھو کجھ ہاں؟

سو جھا: دوئے رب او۔ اوہ دھگانے رب بن کے خلقت دے سرتے سوار
 اے۔ تینوں خلقت نے ہتھیں رب بنا کے سرتے سوار کر لیاے۔ اوہ
 آپٹے ڈر دا انھا کھوہ پورن واسطے خلقت دا ست پیا چھکدائے۔ تینوں
 خلقت نے ہتھیں اپناست چھک چھک کے پوایائے۔ اپنا مان تران، اپنی
 مت، اپنی کرن جرن دی سکت، سبھ تیرے اگے چڑھاوا چاڑھ
 چھڈیونیں۔ جس دیہاڑے توں نہ ہو یوں، ایسہ شیواں وی کوئی نہ
 ہوسن۔ مڑا اوہو جھورا۔ اوہو نراس، اوہو ہتھل ہوون دا پک۔ جس
 دھروں سانوں ککھوں ہولیاں کیتی رکھیائے۔

احمد خاں: جدو کنی مینوں سرت اے، میرا پیر رکابے ای رہیائے۔ دھگانے رب بنن
 والیاں نال کھیندیاں۔

سو جھا: جدو کنی مینوں سرت اے، میں وی آپٹے سرتے بیٹھیاں رباں نال تینوں
 پیا بھڑایا اے۔ اپنا جسامیں نواب دی نوکری وچ جولی رکھیائے پر دل دی
 شطرنج اتے راء احمد خاں نوں اپنا مرہ من کے نواب دیاں گوٹاں پتیاں

پھنڈکیاں نیں۔ ہن سوچ آوندی اے اساں کسے ڈوم، کسے 'مسلی نوں' کسے چوہڑے نوں موہرا کیوں نہ نیا۔ سانوں موہریاں دی لوڑ پوندی کیوں اے۔

احمد خاں: جے تہاڑے جسے واندے ہوندے تے تہاڑے چت وی واندے ہوندے۔ چاوے نوں جانٹائیں نا۔

سوچھا: چاوا مسلی ہدایت دا۔

احمد خاں: ہا۔ چاوا تے ماہلا میرے بانہہ بلی آہے۔ انگریز اوہناں نوں چوری چنپ لیا تے گوگیرس جا ڈکیا۔ میں اوہناں نوں ملن گیاں۔ میں اوہناں نوں آکھیا، جیل بھن کے نسو۔ اوس دیہاڑے میں پہلی وار ماہلے دی اکھ وچ تر وہ ڈٹھا۔ اوہدی اکھ انج اوپری ہوئی پئی آہی، جیویں ترٹھے ہرن دی ہوندی اے۔ میں اوہنوں دلیری دتی پر کوئی نہ۔ اوہدا شوہ نہیں پر تیتیا۔ میں سہی کیتا ہی میرے نال رلن ایہنوں اوکھائے۔ اوہدے نالوں جیل سوکھیری سو۔ چھیکڑے میں آکھیا ڈر نوں ڈر نال تر وڑاں۔ آکھیا جیہڑا نہ نٹھا میں اوہنوں جیل دے اندر ای تھاں مرا دیاں۔ اوسے رات جیل مھنیو نیں تے سارے نس گئے۔ چاوا کالر آلیاں و رکاں کول ونج جا چھپیا۔ ماہلے نواب نواز راہیں مرکھائی چالئی تے چاوے نوں پھڑا دتوس۔ چاوا پھاہے لگ گیا۔ اوس رات جیہی رات میرے تے نہیں آئی۔ مینوں ماہلے دی اکھ نہ بھٹے۔ جاپے اوہدی اکھ چوں سم سم کے سلھا جیہا ڈر میریاں آندراں وچ پیا لہندائے۔ اوس رات مینوں سہی ہو یا ہی جے میں انگریز نال نہیں بھڑدا تاں میں مک ویساں۔ اساں سبھے مک ویساں۔ ڈر دا کوڑھ سانوں پیڑھیوں پیڑھی پیا چٹھی۔ کھل نالوں سانوں بنھج سکھاسی۔

سوچھا: مڑ؟

احمد خاں: مڑ؟

سوچھا: ٹل گیا انگریز دا بنھج؟

احمد خاں: جد تائیں میرے ساہ وچ ساہ ہے۔

سوچھا: جد نہ ہو یا۔

احمد خاں: کوئی ہو ر آویسی۔

سوچھا: ہا۔ کوئی ہو ر رب۔ تیرا اوتار۔ راء مراد۔ راء سلار۔ اوہ جاسی تے

خلقت وت کسے ہو ر دا راہ پئی تکیسی۔

احمد خاں: میرے کول تے ہک آپنا ساہ ای ہے سوچھنا میں کاہنوں منکھیواں۔ سے دا

گیر کوئی میں ہکلیاں تے نہ ہا گیرنا۔

(سانگھرو ڈھول دا واج کول ڈھکدائے۔ پیرو پیر ترکھا ہوئی جانداے۔ احمد

خاں سانگ نپ کے ساودان ہونداے۔ گھبرواں والی ترکھائی نال۔ مڑ

سوچھے ول وہینداے۔ اداسی نال کھیہندی مسکار۔ سوچھا وی سانگ

نپدائے)

احمد خاں: جا پدائے لہور آلے پروٹے ڈھک پئے نیں۔

سوچھا: اڑیے مڑ۔

احمد خاں: اڑیے۔

(ڈھول دی لے ترکھی ہوندی جاندی اے۔ دوئے منڈا سے کر کے ڈھول

دی واج ول جانداے نیں تے پچھو کڑے ہیرے وچ گواچ جانداے

نیں۔ ڈھول ہولی ہولی سٹیج اتے چھا جانداے۔ پچھو کڑے ہکنیاں تے

لکریاں وچ ہتھیاراں تے بندو قان دا واج رلدائے تے ہولی ہولی دراڈا

ہو جانداے۔ ڈھول دی لے مٹھی ہو جاندی اے تے اوہدا تاروی ترٹ

جانداے۔ تال وی وٹ جاندى اے۔ دوروں و رلاپ داسدا بھردائے
 تے ہولی ہولی نیڑے ڈھکداے۔ کجھ جھومری ہولی ہولی جھولدے
 ہیرے وچوں چاننے آوندے نیں۔ موہرلا جھومری کھلو کے کراویں
 واج وچ ڈھولا بولینداے۔ دوہے جھومری پچھو کڑے ہولی ہولی جھمر
 گھتدے نیں۔)

موہرلا جھومری: کال بلیندی اے۔

نارو آہنداے، نیویں نیویں پئی وگدی اے راوی۔
 توں کر لے دل دا بھانا
 پچھے کیہ ہوئی اے، ایہہ نہیں ویندے
 جیہناں کیتا اگے دا جانا۔

راوی دی من دیاں دھوڑیں پئیاں آہندیاں نیں۔

وت وی آویں آڈھکاں چھڑاویں وو احمد خانا۔

(دوہے جھومری انج ای ہولی ہولی جھمر جھولدے، موہرلے جھومری دا
 اخیرلا بول چالیندے نیں۔ پر انج جا پداے اوہ آپ نہیں پئے بولدے۔
 موہرلے جھومری دا بولیا اوہناں وچوں پیا گونجداے۔)

دوہے جھومری: وت وی آویں آڈھکاں چھڑاویں وو احمد خانا۔

(ایہہ بول الیندے اوہ جھمردے چار چکر گھتدے نیں۔ سو جھاہیریوں
 نکل کے آوندا اے۔ منڈا سا کھل کے گل وچ پیا ہوياے۔ وال
 کھلرے ہوئے نیں۔ کپڑیاں تے پھٹاں دے نشان نیں۔ جھٹ کھلو
 کے سنداے۔ جھومریاں وانگ جھول کے اوہناں ول اُردائے۔ مڑ

سنبھلائے۔)

سوجھا: ساہ لوو۔ میری گل سن لئو۔ کون اے احمد خاں (موہر لے جھومری نوں ہلون کے) میں آں کہ توں ایں؟ (دوجیاں نوں ہلون کے) کہ توں ایں؟ کتھے وے احمد خاں؟ کتھے وے؟... دسو؟... دسدے کیوں نہیں؟ آؤ اپنیاں اکھاں نال ویکھیے، آپٹے کنیں سنبھے آپٹے چت نال سنبجانیے۔ ورتیے ایہناں سندرراں نوں جیہڑے ہزاراں ورھیاں دی پیڑنے ساڈے جسے وچ رہہ رہہ کے جسے نہیں۔ ہن کسے احمد خاں نہیں جے آوٹا۔ اپنیاں سوڑاں دا بھار چواون واسطے اچیریاں موڈھیاں دی بھال چھڈیے۔ آپوں لکھ بن کے چڑھدیاں کانگاں دی اڈیک نہ کریے۔ ہی کوئی کانگ چڑھے تے سانوں ہلار کے پرلے پار لاه آوے۔ ساڈی کانگ چو آچو آساڈی ہستی اے۔ ساڈی سکت سنن گگنن دی سنبجائن دی۔

(سوجھے دے بولدیاں سیلا ہنیریوں نکل کے آوندائے۔)

سیلا: چنگا، نہیں آوٹا کسے احمد خاں، تے ہن توں اوہدی تھاں لئو ایں... توں آگو بنو ایں۔ ہن راٹھاں دی جائیں خلقت ڈوماں نوں موڈھیاں تے چائی ورتے نا۔

(سیج دے دوجے پاسے ہنیریوں مراد تے سلار آوندے نہیں)

مراد: سلارو، اج دی رات، ساڈے جمن مرن دی رات۔ اج مرگاں راوی دے اٹ وچ ناہرنوں ول لینائے۔

سالار: کجھ سمجھ سوچ کے کرنا چاہیدائے میری جاچے تے۔

مراد: سبھ سمجھ سوچ لیائے۔ ہن چھیکڑ ویلا اے۔ بابے احمد دا ڈھلکيا سر۔

میری ہک دا بھار۔ میرے کنیں اوہدی بلیل اے۔

”میںوں ڈھیندے نوں کون چاسی مرادو“

سالار: میری جاچے ایس گل دا مطلب ہو ر اے۔ میرے نالوں ودھ بابے احمد
 دا ہرکھ کیہنوں ہو سکدائے۔ میں آپنا پو چھڈ کے اوہنوں پو نیا پر
 اساں بابے احمد دا بھار ہکے دوکلے انگریز نوں مار کے نہیں لہ سکدے۔
 سانوں کھیڈ دا رنگ وٹاونا پوسی۔ میری تے ایہو سلاہ اے۔

مراد: ایہہ ہکے دوکلے انگریز نوں مارن دی گل نہیں سلا رو۔ ایہہ میرے مرن
 جیون دی گل اے۔ ایس ناہرنے بابے احمد دیاں بگیاں پٹیاں نوں دند
 گھتیاے۔ جے اساں ایہنوں نہ مکایے تے مڑ راوی دی من تے کوئی
 دھون سدھی کر کے نہ ٹرسی۔ توں دلیلیں پے کے پندھ نہ کھوٹا کر۔

سالار: دلیلیں پین دی گل نہیں مرادو۔ مینوں کدے دلیلیں پیندیاں ڈٹھا ای۔
 مینوں انج سہی پیا ہوندائے، تینوں تیرے ایل نے اگے لالیائے۔ توں
 سوچ کولوں کم نہیں پیا لیندا۔ ویکھیں نا، ایس ویلے ساڈا فرض اے
 اسیں آپٹے رہندے کھوہندے سنگیاں نوں سنبھالیے۔ اوہناں نوں انگریز
 دے قہرتوں بچائیے۔ سانوں سمجھ ہوئی چاہیدی اے، جو ایہہ لڑائی اسیں
 ہرچکے آں۔ ہار منن دا حوصلہ ہوٹا چاہیدا اے ساڈے اندر۔ جنگل انگریز
 نے مل لئے نیں۔ انگریز کوئی نکا موٹا دھاڑوی نہیں۔ کل ہندوستان
 اوہدے پنچے وچ اے۔ سمندراں اتے اوہدا پاہرا اے۔ ہن اسیں ایس
 ڈانگاں سانگاں دے بھیڑناں اوہدا کجھ نہیں کھوہ سکدے۔ میں آپٹے
 ایل پچھے خلقت نوں مروانا گناہ سمجھناں۔ جے ایس ویلے بابا احمد جیوندا
 ہووے ہاتے اوہدا فیصلہ وی ایہو ہووے ہا۔

مراد: مینوں تیری گل دی سمجھ نہیں پئی آوندی۔ ساڈا جیون تے رات رات
 دا اے۔ اُنڈیاں ہو کے ٹرن دا سانوں ول نہیں۔ اج دی رات
 جا پدائے تیرے میرے وچھوڑے دی رات اے۔

(سانگھرو ڈھول دا واج مڑ نیڑے ڈھکدائے۔ اک تارتے ترکھا۔ مراد
ہنیرے ول ودھدائے۔ سوجھاتے جھومری اوہنوں رلدے نیں۔ سالار
سوجھے نوں ویندا ویکھ کے دو پیر ترکھے اوہدے ول پندائے۔ جیویں پھڑنا
ہوویں۔)

سالار: سوجھو! سن وی۔

(یلے نوں آپنے نال ویکھ کے ٹھرے وچ آویندائے۔ مراد سوجھاتے
جھومری ہنیرے وچ گواچ جاندے نیں۔ ڈھول دا واج وی اوہناں دے
مگرے گواچ جاندائے۔ سالار تے سیلا اگڑ کچھڑ چاننے راہوں باہر
جاندے نیں۔)

(اوہلا)

نومبر 1857ء

(کچھ گھڑیاں سیج اُتے اٹھیرا اے۔ مڑ پچھو کڑے سمندر دا
 واج اگھڑدائے۔ جدھر پچھلی جھاکی وچ سالار تے سیلا گئے نیں، اودھر لو
 ابھردی اے۔ بگل۔ پریڈ تے بوٹاں دا کھڑکار۔ اک کھبے نال یونین جیک
 چڑھدائے۔ جہاز دا انگریز کیپٹن وردی وچ کھبے ہیٹھ آن کے سلوٹ
 لیندائے۔ پریڈ دا واج کھلو جاندائے۔ اک کالا وردیل انگریز نوں آن
 سلوٹدائے۔ وت اک پھرا اوہدے ہتھ دیوندائے۔ انگریز پھرا
 واچدائے۔)

کیپٹن: سلٹسٹ برٹانیہ کے قیدیو اس جہاز کا کیپٹن الیگزینڈر سمتھ ٹم سے باٹ کرٹا
 ہائے۔ ٹم نے ملکہ معظمہ کے کھلاف ہٹھیار اٹھا کر کھلی گڈاری کی ہائے۔
 یہ سب سے برا جرم ہائے۔ اس کا ٹم کو اندازہ نہیں ہائے۔ ٹم نے بے
 گناہ لوگوں کو قانون کے کھلاف اٹھایا ہائے۔ ڈنیا میں امن قائم رکھنا

سلٹنٹ برٹانیہ کی ذمہ ڈاری ہائے۔ ثم نے اپنی جہالت میں سمجھا کہ ثم اس تاریخی کام کو روک سکتے ہو۔ ثم نے اپنے کئے کی سزا پائی ہائے۔ ابھی یہ کوئی سزا نہیں ہائے۔ گورنر جنرل نے تمھاری جہالت پر رحم کھایا۔ ملکہ معظمہ سے تمھارا سفارش کیا۔ ورنہ ثم لوگ اپنا زندہ رہنے کا حق کھو چکے ہو۔ ہر میجسٹریٹ شپ ”لوٹس“ میری کمان میں ہائے۔ میرے لئے حکم ہائے کہ میں ثم سب کو جزیرہ انڈیمان میں پہنچاؤں۔ اڈھر ثم کو انسانوں کی طرح رہنے کا ایک موقع ڈیا جائے گا۔ اس جہاز میں بھی ملکہ معظمہ کی خاص عنایت کی وجہ سے تمھارے لئے بہت سہولت ڈی گئی ہائے۔ سب سامان ہائے۔ لیکن میں کسی قسم کی بڈ نظمی برڈاشت ناہیں کروں گا۔ بڈ نظمی کا علاج میرے پاس ہائے۔ تمھارے جسم اور جان پر مجھ کو مکمل اختیار ڈیا گیا ہائے۔ کوئی ڈلیل اور اپیل نہیں ہوگی۔ اس لئے بہتر ہائے ثم اپنا وقت کھڈا سے اپنے گناہ کی مافی مانگنے میں گزارو۔ اور جو کام جہاز کی انتظامیہ کی طرف سے ثم کو ڈیا جائے، اس کو ڈل و جان سے انجام ڈو۔ اس سے آگے آنے والی زندگی میں تمھیں بہت فائدہ ہو گا۔

(کالا وردیل کیپٹن کولوں پھرا لے لیندائے۔ دوویں اک دو بے نون سلوٹ مرندے نیں۔ پچھو کڑے بگل وجدائے۔ مڑ دوویں ڈھلے ہو کے تملدے نیں۔)

کیپٹن: رستم کھان، سب کیسا ہائے؟

رستم: سب اچھائے ساب۔

کیپٹن: یہ سب بڑ کھڑناک لوگ ہائے۔

رستم: ہے تے سہی سرکار، پر فکر نہیں کھڑکا وڑکا چاہیدائے۔

- کیپٹن: (تھاڑا دے کے) ٹم بہٹ وفاڈار آڈمی ہائے۔
- رستم: ساری عمر ڈیوٹی دتی اے ساب۔ بس مہربانی ہوئی چاہیدی اے۔ بال بچہ نکا نکا اے۔
- کیپٹن: رکٹنا ہائے رستم کھان ٹمھارا بال بچہ؟
- رستم: پنج ساب، تن دھیاں نیں، اوہناں دا وی کجھ کرناے۔
- کیپٹن: ہم ٹمھارا مشکل سمجھٹا۔ ہمارا بھی ایسا مشکل ہائے (تصویر کھیسے چوں کڈھ کے) ڈیکھو یہ ہمارا فیملی ہائے۔
- رستم: (فوٹو دیکھ کے موڑدائے) بہت اچھائے ساب۔ خیر آپ تے ساب لوک او۔ کیہڑی گل دا گھاٹائے۔
- کیپٹن: نہیں رستم کھان انڈر سے ہمارا بھی مشکل ہائے۔ ٹمھارا مافک بہٹ فکر ہائے۔ ہمارا پاس کچھ پچٹنا نہیں ہائے۔
- رستم: جے ساب مہربانی کرو تے میں کجھ واہ تے لا سکنا۔ جے تئیں مانی دیو تے۔
- کیپٹن: نہیں ٹم بولو۔ اس وقت آفیسر نہیں ڈوسٹ کا مافک بولو۔
- رستم: (کول ہو کے) ساب ایہہ اینا راشن پائی... ہیں... ایہناں سوراں نوں چارنا جائز اے... ہیں... آپ سوچو۔
- کیپٹن: ہم ٹمھارا بات سمجھ گیا۔ لیکن اڈھر ہر چیز کا حساب ہائے۔ قیڈی لوگوں کا گنتی کے برابر۔ اور یہ جو ڈاکٹر ہائے۔ اس کے ہونے سے کسی کو کم چیز ڈینا ایک ڈم مشکل۔
- رستم: ایس ڈاکٹر دا بال بچہ نہیں؟
- کیپٹن: شادی نہیں ہوا۔
- رستم: تے ای خفتائے سوہرا۔ فکر نہیں ساب۔ گنتی دا بندوبست میں کریساں۔

کیپٹن:

کیسے؟

(رفل چاکے) ٹھس!

رستم:

نہیں نہیں۔ یہ ہمارا اصول نہیں ہائے۔ برٹش نیوی کا کچھ ٹریڈیشنز ہائے۔

کیپٹن:

ساب میں وی جاننا۔ میں کوئی اصول نہیں توڑنا۔ قانون توں باہر میں

رستم:

نہیں گیا کدے۔

ٹو کیسے کرنا مانگٹا۔

کیپٹن:

ایسہ جانگلی لوک میں نا جیہڑے۔ میں تے جانٹاں نا ایہناں نوں۔ ایسہ

رستم:

چور میں جماندرو۔ ایہناں نوں بھجن دا اشارہ ملے، ڈڈواں وانگوں ایسہ

پائی وچ چھالاں مارن گے۔ بس اتوں ٹھس، قانون وی پورا تے گنتی وی

برابر۔

رستم کھان کسی قسم کا اریگولر چیز ہمارا نوٹس میں آیا تو ہم کو ایکشن لینا

کیپٹن:

پرے گا۔

میں ساب تہانوں دسیا ای سبھ نہیں... ہیں... دسیا اے سبھ؟

رستم:

(سلوٹ مرندائے)

(سٹیج دا دو جا پاسا لوئے آوندائے۔ مراد تے سو جھاقیدی باٹیاں وچ۔ ہتھ

کڑیاں، بیڑیاں۔ مراد دی اک بانہ پٹیاں نال بدھی ہوئی اے)

اج دو جا دیہاڑائے سمندر دی قید دا۔ کس سبھ مٹھی جا پدی اے؟

سو جھا:

میںوں تے جا پدائے کئیں عمراں لنگھ گئیاں نیں۔ ایسہ دینہ نہیں ملکنا۔

مراد:

ایسہ دینہ۔ ڈھکھنا سمندر۔ کوئی بسرا نہیں۔ میرا سریر کنگنجاں چ کس

کے پئے چھکدے نیں۔ ایس دینہ نوں کچھنا نیں میرے سریر نال۔

(سو جھاپائی دا چھنا مراد دے مومنہ نوں لاوندائے)

بانہ؟

سو جھا:

- مراد: ہا۔ بانہہ!
- سوجھا: کالا پانی شنیائے ترونہ دیہاڑاں دا پندھ ہو ر اے۔
- مراد: کابل ای ہجن دی۔ ہجن آلی جا ای کوئی نہیں۔ سمندر دے شکنجے چڑھے
- چڑھے اوڑک ناڑاں پھج ویسن۔
- سوجھا: عجب کوئی سفنا ہا۔۔۔ کہ ایہہ کوئی سفنا ہے۔
- مراد: پچھے۔ اگے۔ ایس سریر دے شکنجے توں باہرا کوئی جیون ہے؟
- (انگریز ڈاکٹر آوندائے۔ نال رستم خاں اے۔ اوہدے کول دوائیاں والا تھیلا اے۔ نال بندوق اے۔ اگے وانگ۔)
- ڈاکٹر: کیہہ حال اے سرڈار۔۔۔ ہوں (ناڑی ٹوہندائے) ہن ٹائیں فرق پے جانا چاہیڈا ہے۔ (سوچھے نوں) ڈوائی پنیڈا رہیا اے کہ سٹ پاونڈا رہیا اے؟
- (سوجھا چپ اے۔)
- (ڈاکٹر رستم کولوں تھیلا لے کے دوائی گلاس وچ پاوندائے تے ہتھیں مراد نوں پاوندائے۔)
- ڈاکٹر: پھیٹی ول ہو ویسی (پٹی لاہ کے بانہہ تے دوائی لاوندائے) بانہہ ہن ٹھیک اے۔ گولی میں کڈھ ڈٹی سی۔ ٹاپ رب کڈھ ڈیوے گا۔ ایہہ سب کفارہ ہے وڈی بھل ہوئی ٹیرے کولوں۔ ٹوں سرڈار ہو کے بے گناہ بنڈیاں نوں گناہ ڈے رٹے ٹے پایا۔ ہن کفارہ وی ڈینا پیا۔ اوہناں سب لوکاں ڈا کفارہ، جیہڑے ٹیری قوم سن۔ ٹے ٹیرے پچھے لگے۔ جیویں یسوع نے کفارہ ڈٹا کل مخلوق ڈا۔ (مراد نوں اک گولی پھکاوندائے) پاک ہو جاسیں۔ نواں نکور۔ نوں زندگی واسٹے تہاڈے واسٹے انتظام کیٹا گیا ہے۔ ٹیس اک نوں زندگی شروع کر سکو گے۔ گناہاں ٹوں پاک۔ پیار اٹے خڈمٹ دی زندگی۔ ٹوں ہن پیار اٹے خڈمٹ وچ اگے ہو۔ آپٹے

ساٹھیاں ڈی سرڈاری کر۔

(کجھ گولیاں ہور مراد نوں پھکا کے رچھ رستم نوں چواؤندائے، ڈاکڑتے
رستم جاندے نیں۔)

مراد: تاپ ترندا جاپدائے۔

سو جھا: ہوں

مراد: ہور جیہا کوئی سکھ اے۔ جیویں موتوں اگیرے کوئی دنیا۔

سو جھا: دوا داتے پتہ نہیں۔ جاپدائے تینوں اوہدی دُعا پھر گئی اے۔ (مراد نوں

ہتھ کڑیوں چھک کے) مہر مراد خاں اٹھ تینوں تیری سرداری موڑ دتی گئی
او... مویاں بدھیاں دی سرداری۔ ودھائی دے اساں لاگیاں نوں۔

مراد: (آپیوں باہر) نہ جیواں؟ کیہہ چاہونائیں توں؟ آوندے ساہ نوں موڑ

دیاں۔ کیوں، کس جوگا۔ (سہج نال) اوہ دنیا مک گئی۔ بندے دا سریر عجیب

اے۔ سفنیاں توں وانجھیا وی مکنا نہیں چاہوندا۔ چھڑی سہ دے آون

ونجن دی کھیڈتے وی راضی اے۔ سہ شینیں جگاں دراڈیاں جاپدیاں

نیں ایس ویلے۔ ہک ساہ داسیک ہے میرے اندر کوئی آہندائے ایہنوں

گھٹ کے کلاوے لے لے۔ ایہنوں نکلن نہ دیویں...!

سو جھا: (مراد دی ہتھ کڑی چھڈ دیندائے) کوئی کتے، کوئی کتے۔ خبرے ڈھروں ای

وکھ وکھ ہاسے۔ خبرے کوئی وی کسے دے نال نہیں... مڑ؟ مڑ؟

(رستم آوندائے۔ ہتھ وچ بندوق)

رستم: کیہہ رنگ ڈھنگ نیں راٹھاں دے؟ (سو جھا رستم ول کنڈ کر لیندائے

تے سمندر ول مونہ۔ رستم دی ساری گل وچ اوہدا ایہو آسن

رہندائے۔ مراد اگے وانگ ای بیٹھا اے۔)

رستم: (مراد نوں کولوں ویکھ کے) ہن تے تے خیراں ہو گئیاں لگدیاں نیں مہر

مراد خاں (سوچھے ول) سمندر دی واء بھکھی جا رہی اے دادا۔ بھکھ لوو
 چار دیھاڑے ہو۔ پھیر کالا پائی۔ توبہ (کن پھڑدائے) بڑا بڑا ساہن او تھے
 جا کے موت منگدائے۔ پر او تھے موت بندے دے نیڑے نہیں لگدی۔
 میں تے گل نہیں کردا۔ اینویں کاہنوں تہاڑے ساہ سوڑے کراں،
 جیہڑے چار سوکھے رہ گئے نیں۔ کھان نوں اوہ ملدائے جیہنوں کتا سنگھے
 تے آندراں باہر آجان۔ جس جس رنگ دے روگ لگنے نیں، جیہڑے
 تہاں نے ای نہیں۔ تے جیہڑیاں مشقتاں نیں تے تہیہے نیں۔۔۔ ایسے
 کر کے تہانوں ماریا نہیں اگلیاں۔ میاں جو کجھ تہیں کر کے آئے او
 اوہدے واسطے موت کوئی سزا اے۔ انگریز چاہونداتے تہانوں او تھے ای
 مکا دیندا۔ 'ٹھس۔ ٹھس۔ ٹھس۔ ٹھس۔ کوئی مل لگدائے۔ پر نہیں، کالا
 پائی۔ جیہڑا اک واری جانداے اوہ جیوندا دوزک بھوگدائے۔ سارے
 ہندوستان دے دل وچ ڈیہل بہہ جاندی اے توبہ توبہ (بھیت نال) اسیں
 تے میاں سچی پچھو ناتے تہاڑے منن والے آں۔ تہیں لوک وطن دی
 لج او۔ کیہہ کریئے اسیں تے مزدور لوک آں۔ بال پچڑداری ہوئی۔
 نہیں تے قسے گھڑی نہ کیٹے ایہناں سوراں دی نوکری وچ۔ پھیروی جو
 سردائے کری دائے۔ کسے جہاز توں پچھ لئو، رستم دا کسے پورٹ توں پچھ
 لئو۔ دیس دیاں سور میاں دی جو سیوا ہو سکے کری دی اے ٹھیک اے
 تہیں سانوں لعنتی ای سمجھدے ہو سو۔ ٹھیک اے، سمجھو۔۔۔ سچے او
 تہیں۔ اسان تہاڑے کولوں کیہہ لینائے تے تہاں وچاریاں کیہہ دینا
 اے۔ بس عقبست دا ای سوچ کے کری دائے۔ خبرے انج ای گور دی
 گرمی گھٹے ساڈی گناہیاں دی وی۔ ہو تے کوئی گل نہیں (ودھیرے
 بھیت نال) تہیں بٹک تھکو میرے مونہہ تے، پر میں جیہڑی گل کرن

لگاں جان تے کھیڈ کے کرن لگاں۔ تماڈے کول بچن دا موقیا بس اج دی
 رات ہے۔ کیوں! ایتھوں چڑھدے داء، پاء پھرتاری مچھیریاں دے ٹاپو
 نیں... ہیں... سنگھنے جنگل۔ اک واری لک جاؤ۔ ساری عمر پئے
 لبھن۔ کیوں! او تھوں اگانہ نکلن دے سو سو ب نیر... ہیں۔ رب دی
 زمین کھلی اے۔ کیوں! بس ایہناں سوراں نوں پھڑائی نہ دیو۔ نہیں؟ پر
 اج دی رات ای ویج ہے۔ اوہ وی ہن دا پھرای سمجھو، ہیں۔ جہاز دراڈا
 نکل گیا تے اگلا پڑا کالا پانی۔ چھال مار دے نوں گولی مارن دا آرڈر اے۔
 جھکنانہ۔ میری گولی ہوا ویج جاسی... ہیں! تیس راوی دے شینہ او۔
 رستم دنیا دا کتا سی پر اپنی جان تے کھیڈ جاسی۔ لیکھاتے حشر دیاڑے
 ای لینائے۔

(رستم پچھلے پاسے ہیرے ویج ٹر جاندا ہے۔ دونہاں نوں ویکھدا۔ جھٹ
 پچھوں سو جھا مڑدائے۔)

- سو جھا: اپڑیے؟
 مراد: کتھے؟
 سو جھا: دیس!
 مراد: سو جھو دل تاں ول ای۔ ایہو جیہے بندے تینوں وساہ لیائے۔
 سو جھا: اوہ اپنی کوئی کھیڈ پیا کھیڈدائے، اسان اپنی کھیڈنی اے۔
 مراد: اسان سمندر ویج آں۔ امید اکدھرے اوڑک دسیائی۔
 سو جھا: مینوں تے راوی دی کندھی ساہنے پئی دسدی اے، چڑھدے دینہوں
 جیسی۔

مراد: سرت نہ چھوڑ سو جھو۔ حوصلہ کر۔ جیون دی قید بے سرتی نال نہیں
 ترندی۔ بے سرتی تے ہتھوں پکیری قید اے۔ کالے پانی نالوں گھنی

ہنیری۔ تیریاں گلاں نال میری سوڑ پئی ودھدی اے۔ انج دیاں گلاں نہ
کر۔

سو جھا: سگلی کیہ آکھسن، اک وار اوہناں نوں اپڑن دا بنیا تے اساں اوہ وی
کھنجا دتا۔

مراد: کتھے نی سگلی۔ کون ای ایتھے۔ سمندر تے آئی جند۔ کیہڑا ای سانوں
ویکھن والا۔

سو جھا: خبرے۔ کوئی ہے کہ نہیں۔ ہے۔ سمندر دا واج۔ میرے کول ہو کے
میںوں آہدائے ایہہ کھنجا وار ڈھڈوچ رکھ کے کیویں نبھسی آ۔

مراد: وار ہے وی۔ اینویں بھلاوا اے تیرا۔ سمندر دا واج۔ سمندر جیوندیاں
نال نہیں بولدا۔

سو جھا: مرشد بے رنگ دے سبھ رنگ نہیں۔ اٹھ پنڈھ نہ کھوٹا کر۔

مراد: توں سچ ای جاؤ ایس؟

سو جھا: توں نہیں جاؤ؟

مراد: خبرے توں کتھے ہو سیں۔ نہیں میرے وس نہیں۔

سو جھا: ہو منکھ رہسی۔ جیہڑی احمد خاں تے توں میرے نال کیتی۔ میں تیرے
نال نہ کر سکیا۔ (جہاز دے بنیرے تے چڑھدائے)

مراد: (اوپدے مگر الر دیاں) تیریاں ہتھاں پیراں تے سنگل نے سو جھو!

سو جھا: ایہہ تاں ہمیش ای رہندے نیں۔

(ہنیرے وچ چھپاکا، اتوں گولیاں دا تڑکاٹ۔)

مراد: (کوک کے) سابی! (ڈھیر کے بہہ جانداے۔) سابی... سابی... (ہتھاں

وچ سردے کے وکدائے۔ و لکٹی دیا دیا ہاسا جا پدی اے۔ پچھو کڑے

ہنیرے وچ سیٹیاں دا ککار تے بھجیاں بوٹاں دا کھڑکارا بھردائے)

(اوہلا)

پنجاں ورھیاں پچھوں

(نواب نواز خاں دی حویلی، جیہڑی ہن نواب سالار
 خاں دی اے۔ کمرے دا رنگ تریجی جھاکی وچ مہو دے کمرے والا
 اے۔ بیگم سالار خاں (سابی) پلنگ تے بیٹھی ہوئی اے۔ پرلی نکرے اک
 پنکھوڑا پیا ہويا اے۔ پنکھوڑا جھولدا پیا اے۔ سابی نیجھ نال پنکھوڑے
 ول تکی اے۔ اوہدے تکیاں پنکھوڑا کھلو جانداے۔)

سابی: ستاں (گھابر کے) ستاں نی ستاں۔ نی آویں نا۔
 ستاں: (اندروں) آئی (ہتھ وچ پیالہ لئی آؤندی اے) صدقے دوانہ لیاواں
 ہا۔ میں رڑھ گئی۔ توں تے پہلی چمبا ہوئی پئی ایں۔
 سابی: ستاں اوہ ویکھ... اوہ... (پنکھوڑے ول سینتر)
 ستاں: ہائے میں بڈ گئی۔ ایسہ کیسہ ہنیر ورتیائے۔ میں تے ہن وگدا چھڈ کے
 گئی آں۔ میں تے ایہنوں کدے ہولی نہیں ہوون دتا۔ راتاں نہیں

ستی۔ ایسہ کیسہ قہر ہو یائے۔

سابی: کیسہ ہنسی ہن ستاں میرا۔

ستاں: میری بھولی رانی۔ میں گھولی۔ توں مینوں پہلوں سدیں ہا۔

سابی: میرے تکدیاں کھلو گئیائے۔

ستاں: میرا دل آہندا اے امید ا تروڑ ہوسی کوئی نہ کوئی۔ میں مولوی فضل کول

وینی آں ہنٹے۔ اوس جو دسیا میں آپ کریساں۔ توں دوا پی (دوا پواندی

اے) میں گئی تے آئی (جاندی اے۔)

سابی: پنج ورھے۔ پنج ورھے۔ دل تھک گئیائے۔ ہن تے بھانویں کھلو ای

ونجے۔

(کمرے دی لونہتھی ہو جاندی اے ہولی ہولی)

سابی: ستاں! (سوجھا آوندائے) ویکھیں نا۔ توں۔۔۔ میں کتھے آں۔ میں

جیونی آں کہ۔۔۔

سوجھا: میں تے تینوں جیوندی جان کے آیاں۔

سابی: میں تے شنیا ہا جانے توں سمندر وچ دھرک چا ماری تے انگریز تینوں گولی

مار کڈھی۔

سوجھا: ہا۔۔۔

سابی: مڑ۔۔۔ توں؟

سوجھا: مڑ میں پانی نال پانی ہو گیا۔ تے دھرتی دوالے دینہ رات پیا گڑیا۔ وت

ہک ٹاپو دے سنگھنے جنگل وچ ونج ا گیا تے رُکھاں وچ رکھ بن کے پیا

بھویاں۔ میں دینہ رات انگریز دے ساہنے رہیاں انگریز مینوں سجاتا ای

کوئی نہ۔

سابی: (ہس کے) بھولیاں کہائیاں پیا کرینائیں۔ رُکھاں تے پائیاں نوں انگریز

کیسہ آکھنا ہا بھلا۔ انگریز تے بندیاں نال بھڑوائے۔

سو جھا: بندہ تے میں راوی تے اڑ کے ای ہوواں ہا۔ بندہ رہن دی ریک تے
مینوں لے کے آئی اے۔ پر اے خبرے کنے جنم گواونے پینے نیں تے
کنیاں جو ناں بھوگنیاں پیشیاں نیں (کھلیں) توں مراد دا نہیں کچھیا۔

سابی: مینوں پتہ اے۔

سو جھا: کیہ؟

سابی: اوہ دنیا تے نہیں۔

سو جھا: پک ای۔

سابی: ہا۔ بے اوہ ہووے تے میرے نال ہووے۔

سو جھا: ہن سہی ہو یائے۔

سابی: کیہ؟

سو جھا: سلار نال تیرے ویاہ دا۔ توں پہلوں مراد نوں دنیا توں مکایا۔ وت سلار
نال پر نیچوں۔

سابی: تاں تے میں کوئی رب ہوئی سو جھو۔ میری قدرت ویکھنی آ۔۔۔ اوہ ویکھ!
(پنگھوڑے ول سینتر۔)

سو جھا: (اچھھے نال پنگھوڑے ول ویندائے) ایسہ تے سکھنائے۔

سابی: میں کون آں۔ ایہنوں بھرنہ سکھن دی چنتا۔ جہان دا میرے نال 'میرا

جہان نال بس ہو ساک اے۔ پنج ورھے۔ دینہ پر رات ایہنوں
جھلایائے۔ امیدے تے پہرہ دتائے۔ اج اچن چیتی کھلو گیائے آپنے
آپ۔

سو جھا: ہن ایہنوں مڑ ہلن نہ دیویں۔

سابی: ایسہ ہلدا رہیائے تے میرا ساہ چلدا رہیائے۔

سو جھا: ایہنوں ہمیش لئی کھلو جاون دے۔

سابی: مر کے جیوں پون دا پک ہووے تے بھاویں مرای و نجاں۔

سو جھا: پہرہ دے۔ کوئی ایہنوں مڑنہ وگا سکے۔

سابی: میں ایسہ جہان چھڑ سکئی آں؟ میں مڑ جم سکئی آں؟

(سو جھا ٹر جانداے۔ باہروں گلاں دا واج آوندائے۔ اگھڑواں واج ستاں

دائے۔ ستاں، سالار تے پیر انوار الدین آوندے نیں۔)

ستاں: ستے خیراں نیں میری رانی۔ ویکھاں حضرت ساب جی آہندے نیں،

اصل خیراے۔ بس صدقہ دیونا پوسی۔ مولوی فضل تے میرا تراہ کڈھ

چھوڑیائے چندرے۔ اکھے (نقل لاه کے) ایسہ سجااے بدتیاں دی۔

پیر: (سالار نوں) تساں کیتا نہیں کجھ ایہدا بروالے دا۔

سالار: ٹھیک ہو ویسی۔ کوٹھا کھلا کرن واسطے مرلہ منگیا ہاس۔ ہو ویسی۔

ستاں: میرا تے تالو لوہ چھوڑیاس۔ میں تے آکھ آئی آں جانے کوئی دتے لئے دا

حیا کر۔

پیر: (سابی نوں) بی بی کوئی گل نہیں گھاہرن آلی۔ تہاڈے گھرتے بزرگاں دا

سایہ اے۔ ہمیش ای۔ میں دربار توں اجازت لے آیاں آوندا۔ ایسہ

تے ہو سکداے منزل نیڑے ہوون دا اشارہ ہووے۔ صدقہ تے دیونا

ای ہو یا۔

سالار: جی جی اوہ تے جیویں آکھسو۔

پیر کجھ پڑھ کے پنکھوڑے تے پھوکداے۔ مڑ جھٹکے نال اوہنوں چلا

دینداے۔)

سابی: ایہنوں کوئی روک سکداے ستاں؟

ستاں: میرا ساہ وی نکل ونجے تے میں اٹکن ناس دیواں۔

سالی: جیہڑے روک سکدے نہیں اوہ کتھے نہیں۔ پرچھانویں نہیں کوئی؟

سالار: اینویں وہم نہیں کری دا سالی۔

پیر: میرے ہوندیاں تئیں پچھانویاں پچھانویاں دا خیال نہ کیتا کرو۔ بس منزل

نیڑے ای اے ہن۔

سالی: خبرے سبھ وہم خیال ای اے۔

سالار: ہا۔ سبھ وہم اے کہ تیرا۔

پیر: ہا۔ اینویں خیال اے۔ ہن خوشی دیاں گھڑیاں گنو۔ اوکھا ویلا ٹل گیا

سمجھو۔ (ستاں پنکھوڑے کول بہہ کے تاڑ رکھدی اے۔ ہولی ہوون

لگدائے تاں ٹکور نال تیز کریندی اے۔ سالی اکسار پنکھوڑے دے

جھلار نوں تکدی اے۔ سیلا آوندائے۔ اوہ ہن مختار کار اسماعیل خاں

اے۔)

سالار: کیہہ خبرای اسماعیل خاں؟

سیلا: ستاں ڈیریاں توں تصدیق ہوئی اے۔ راوی تے نیلی ول وی اوس

کاروائی کیتی اے۔

پیر: فضل بروالے دا ذکر اے؟

سیلا: اوس شوہدے کیہہ کاروائی کرنی اے حضرت جی! ایہہ سوچھے ڈوم دا

ذکر اے۔

پیر: ہا۔ اوہ میں وی شنیا اے۔ کیہہ معاملہ اے؟

سالار: خبرے ایہہ مویاں مکیاں کہانیاں کیوں مڑ مڑ اگ پوندیاں نہیں بے

بھاریاں۔ سوچھا گولیاں نال ودھا سمندر وچ بڈا۔ کتھوں مڑ جیوں پیائے

پننجیس ورھیں۔

سیلا: گولیاں مارن آلے کیہڑے اوہدے شریک آہے۔ تنخواہی سپاہیاں

کولوں وی کدے بندہ مریجائے۔

سالار: جے سو جھا جیوندائے تے مڑباقیاں دا کیہہ وساہ اے۔ اوہ وی سرکاری
رپوٹاں ای نیں۔

سیلا: اوہ ٹھیک ہوسن رپوٹاں۔ ایہہ ڈوم دی ہک رگ ودھیک ہوندی اے۔
تساں جائدے او۔

پیر: تشویش والی گل کیہہ وے۔ پھد کے جتیاں مرواؤس۔

سیلا: جتیاں مارن چ تے ڈھل کوئی نہیں حضرت جی اوہ پھرتجے وی۔

سالار: (پیرنوں) تساں کیہہ سنیاے۔

پیر: (اوکھت وچ) مختلف افواہواں سنیاں نیں۔ خدا خبر۔

سالار: مڑوی۔

پیر: بعضے سدے نیں، اوس سنگلاں نے سمندر پار کیتا تے مڑچھ مہینے

سمندر وچ ای نکیا رہیا تے مڑچار ورھے خبرے کیہڑے جہان تے
بھویاں۔

سیلا: تے ہن ایہتھے کیہہ لین آگیاے۔

پیر: خدا خبر۔

سیلا: اک مہرچا کرونا حضرت جی کدے۔ جیہڑے ایہہ خبراں لیاؤندے نیں

اوہناں دا اگا پچھا دسوننا سانوں چا۔

پیر: (ڈاڈھی اوکھت وچ۔ کجھ گلے نال۔) میں خیال رکھساں۔ ہر رنگ دا بندا

آوٹا ہو یا ناساڈے کول۔

سیلا: اوہوتے میں پیا آہناں حضرت جی! دربار اُتے تاں دھوتا لہڑیا ہر کوئی

آوٹا ہو یا کہ۔

پیر: (مڑتسلی وچ) ہن کوئی فساد اٹھنا نہیں چاہیدا۔ وڈے عرصے بعد خلقت

نوں امن نصیب ہوئے۔

خلقت نوں امن ای امن اے جی! ہک بندے دا۔ بھ اے، ویکھو نا۔
جد ویلا ہا تدا نگریز نال کون نہیں بھریا۔ سبھ توں ودھ راء سلار خاں۔ سبھ
توں اگیرے۔ ساڈے جیہے وی ایہناں دے طفیل۔ پر لڑائی کسے گل تے
ہوندی اے۔ جد تسلی ہو گئی بی انگریز دے نال رلیاں ای خلقت دی
بھلیائی ہوسی تے مڑ نہ میہنے دی پرواہ کیتی تے نہ مندے دی۔

سیلا:

نہ پر اوس ڈوم نوں ایس خاندان دے احسانات نہیں یاد۔

پیر:

اوہدے بھین مھشیویں نوں سکی اولاد ہار رکھیو نہیں جی۔

سیلا:

ایہدے وچ اوہدا کیہہ دخل اے وئی۔ ساڈے گھر دے بندے نہیں
اوہناں دا حق اے۔

سالار:

ہا۔ ایہدے وچ اوہدا کیہہ واسطہ 'تماڈی رعیت نہیں۔

پیر:

ہا۔ ڈوم نوں کاہدا حیا۔

سیلا:

حکومت دا ایتنا انتظام ہونڈیاں ایچھے اپڑ کیویں پیا اوہ پلینت۔

پیر:

انتظام وچ کوئی کسر نہیں۔ کوئی انہوئی وی ہو ای ویندی اے۔

سالار:

خبرے جی وڈھی دے کے نکل آیا اے کسے ساڈے جیہے نوں کہ سونہا بٹا

سیلا:

ٹوریاے کسے۔ جیہڑی سمندر وچ دھڑک مارن دی آہندے نہیں تا سنگلاں

نے، اوہ میرے کولوں پچھو۔ میں تے پچھلے بھیر وچ وینہہ پر رات نال

رہیاں تا اوہدے۔ سیہاٹپ ونجے تے پھر سارا کنبٹی تاہس کھلوندی۔

کھالا لنگھنا ہووے تے دندان پے ویندی ہس۔ ہونہہ! سمندر! ہاکالے

پانی دے تر وہ توں سمندر وچ ڈب مرن دی کیتی ہو سو۔

(پیر نوں) ایہہ تساں دسوائی ایس پر اے گنڈے دا لوکاں تے اثر وی

سالار:

ہے کہ کوئی نہ۔

پیر: خلقت نون جتنا آرام ہن اے، صدیاں وچ نہیں ملیا۔ سہولتاں ویکھو بندوبست ویکھو۔ زمیناں آباد پیاں ہوندیاں نیں۔ جنے کھنے نوں مالکی پئی ملدی اے۔ رزگار پئے کھدے نیں۔ تعلیم پئی آوندی اے۔ چوری چکاری چھوڑ کے لوک عزت دار پئے بندے نیں۔ اگوں ترقی ویکھو۔ گھر وچ سرداری ساڈی آئی اے۔ باہروں انگریز دے دبدبے دی ضمانت اے۔ ہور کیہ چاہیدا اے۔

سالار: واء کجھ ہو ریں جا پدی اے۔

سیلا: حضرت جی تے بات شاہ ہوئے کہ، چھ واری تے کمشنر دا سنیہا آچکيائے۔ ڈی سی، ایس پی دا حال ویکھو جا کے۔

سالار: لوکاں دا حساب ہوندا اے پشواں دے وگ آلا۔ جے سبجے پئے وگن تے پئے وگن۔ جے کوئی اشکلا دیون آلا ہووے تے مڑ کوئی وساہ نہیں ایہناں دا۔

پیر: ایہ تے صحیح اے۔ جو کجھ تماڈے خاندان نے لوکاں واسطے کیتائے، اوہدا قدر نہ کوئی کرے تے یے شعور اے۔ سگوں بے غیرت آکھو کہ۔ تساں ہمیش ای صحیح رہنمائی کیتی اے۔ تماڈے والد مرحوم اپنی جگہ درست آہے، تساں اپنی جگہ۔ دوہاں دے بظاہر وکھ وکھ راہ اخیر کو منزل تے لے آئے۔

سالار: ایس شرارت دا اپاء تاں ہووٹا چاہیدا اے نا۔

پیر: فوراً ہووٹا چاہیدا اے۔

سیلا: اپاء تاں تیار اے۔ بس تساں ہاں کرو چا۔ اوہدیاں ٹھاہراں اساں تاڑ لیاں ہوئیاں نیں۔ بندے ساڈے تیار کھلوتے، نیں۔ بس اج دی رات وچ اے۔

پیر: مڑ سرکار دے حوالے نہ کریا جے۔ متاں...
سیلا: نہ جی، اساں تے سدھا اگلے جہان آ لے جہاز دا ٹکٹ لے کے دیانس
کہ۔

پیر: بس مڑ بسم اللہ کرو۔
سالار: اسماعیل خاں تیرا جاں ساڈے۔ کسے آدمی دا ایس معاملے نال کوئی واسطہ
نہیں ہووٹا چاہیدا۔

سیلا: لٹو ساڈا کیسہ واسطہ اے جی۔ جیہناں دیاں نویاں نسریاں نہیں اوہ پئے
بجھن سوراں نوں۔

پیر: ایہو جیسے بندے کولوں لوکاں دے جان مال نوں وکھ خطرہ ہوندائے
عزت آبرو نوں وکھ، دین ایمان نوں وکھ۔

سالار: اسماعیل خاں اوہ مولوی فضل دے کوٹھے دا کیسہ کیتا سائی؟
سیلا: ایسہ کوئی تہاڈے گنن گوچریاں گلاں نہیں۔ حضرت جی دا بیعت ہو ویسی
ہور مہینے تائیں۔ (پیر اٹھدائے)

سالار: توں نال ونج اسماعیل خاں۔ دربار دی نیاز لے ونجیں پنج سو (پیر نوں)
ایہنوں قبلہ صدقے دا وی سمجھا دیویا جے۔

(اوہلا)

(اک ڈیرا۔ مولوی فضل تے تھانیدار موڑھیاں اُتے بیٹھے نیں۔ سپاہی
 دلبر شاہ کول کھاوتائے۔ تھانیدار ساہنے پئی میز توں ٹکر کھاوندائے۔
 سپاہی کولوں چاوندائے دھریندائے۔ سپاہی کجھ چاوندائے تے تھالی وچ
 کجھ دھروائے۔)

سپاہی: لٹو جی میٹھا کھاؤ کھاں بندہ نواز۔

تھانیدار: (کھانڈیاں) آؤ مولوی ساب۔

فضل: بسم اللہ کرو جی ملک ساب۔

تھانیدار: چنگا زور اورو سانوں بسم اللہ کرائی آؤ۔ ہن بسم اللہ کاہدی۔ ہن تے دعا
 خیر ہوون والی ہے۔

(فضل دو دلیلا جیہا ٹکرول ویندائے۔ دلبر شاہ اوہنوں ہولی جیسی موڑھے
 تے ٹوہندائے۔)

تھانیدار: آ دلبر شاہ۔

سپاہی: اسیں کھانے آں جی دوویں ملک ساب وپیلے ہو کے۔ بھتیرا پپائے جی۔

تھانیدار: بی پچھوں ایہہ نہ نا آکھن مولوی ساب بی پلس نے بکھیاں مار دتائے۔

سپاہی: رجا کے ٹوراں گے مولوی ہوراں نوں جی۔

(سپاہی تھانیدار آگوں بھانڈے چاوندائے۔)

تھانیدار: لٹو جی مولوی ساب ہن جیہڑی جیہڑی ٹھاہرتساں دسی اساں چھان چھڑی

اے۔ ایتھے تے سوچھے دی کوئی اگھ مسکھ نہیں جے لگی۔ بندے وی
 اسیں جیہڑے تساں آکھے ٹوہ بیٹھے آں۔ پر تہانوں پتہ ای اے نایہناں
 لوکاں دا۔ تاوئی ساڈی ایسہ گاکھ بیٹھے ہوئے نیں۔ نالے سُوراں دا
 چھتراں کیسہ گواوٹا ہوندائے۔ ہن سانوں بڈھیاں ایہناں دیاں وی
 ٹوہنیاں پینیاں نیں تاہیوں بکن گے جے بکے تے۔

فضل: ویکھ لو تہیں، پر میں کسے ناجائز گل دے حق و بیچ نہیں جے۔

تھانیدار: لو اسیں تفتیش کرنی اے، اسیں کیہڑا نکاح پڑھوان لگے آں کسے نال۔

ایسہ تے سرکاری کم اے باتشاہو ایہدے و بیچ جائز نجائز کیسہ ہونائے۔

فضل: میرا مطلب اے عورتاں دی بے پردگی نہ ہووے نا۔

سپاہی: اوہ سبھ کجھ پڑدے بیچ ای ہنڈو گو مولوی جی، فکر ای نہ کرو تہیں۔

تھانیدار: یار مولوی اک گل تے دس۔

فضل: فرماؤ۔

تھانیدار: ایسہ ساڈا تے بھلا کم ہو یا حکومت دیاں مجرماں نوں پھڑنا پھڑاونا، جنے کھنے

نال اُچی نیویں کرنے آں۔ لوکاں دیاں ہاواں وی لئی دیاں نیں۔ ساڈا

وی نکا نکا بال بچہ اے۔ توبہ کری دی اے، پر کم جو ہو یا نالے پُلس دی

تے سمجھو اتھارٹی وی بڑی ہوئی۔ رسوخ والیاں دی وی سمجھ آؤندی

اے پئی جیہڑا حکومت دا مجرم اے، اوہناں دا مجرم وی ہووٹا ہو یا۔ پر تیرا

ایس سوچھے مراسی نال کاہدا ویر اے۔ جیہا ہما تڑتوں تہا اوہ۔

فضل: میرے کیہڑے اوہنے مانہ مارے ہوئے نیں۔ پر گل انج اے ملک

ساب جیویں تہاڈی نوکری اے تیویں ساڈی وی نوکری اے۔ فرق

اینائے پئی تہاڈی ایتھے ای مک جاٹی اے، ساڈی اگانہ وی لگی رہی

اے۔ تہیں کم نوں کم سمجھدے او۔ ساڈا عقیدہ ہو یا۔ دین ایمان ہو یا۔

تھانیدار: پر اوہ مرا سی کیہ آہندائے، تماڈے دین ایمان نوں۔
 فضل: ایہہ گل سردست سمجھ وچ نہیں نا آون والی۔ ایہدے واسطے بصارت
 تے بصیرت دوویں چاہیدیاں نہیں۔

تھانیدار: ایہہ کیہڑیاں دو نہیں۔ دوتے اگے میرے گھر نہیں جے آہندے اوتے
 چار پوریاں کر لینے آں۔

فضل: اک ظاہر دیاں اکھاں نہیں، اک باطن دیاں اکھاں ہوندیاں نہیں ملک
 ساب۔ جیہڑے خدا دے دشمن نہیں اوہناں نوں پچھانن واسطے سانوں
 تفتیش کرن دی لوڑ نہیں پوندی۔ سانوں اندروں گواہی آجاندی اے۔
 ایہناں لوکاں اگے ایہتے تھوڑی بربادی کیتی اے۔ گھر گھر وچ فساد کھڑا
 کیتو نہیں۔ نکا وڈے نال لڑ پیا۔ جنانی جنے نال اوکھی ہو گئی۔ پتر پو نال
 مونہہ دروہیں ہو گیا۔ ایہہ کتھوں دی آزادی اے، کتھوں دا انصاف
 اے۔ ہن اسیں ایہہ گند نہیں پین دینا۔ انگریز دے اسیں وی خلاف
 آں۔ مشرکاں دی حکومت نال ساڈا کیویں نباہ ہو سکدائے۔ پر اوہ ہور
 کجھ نہیں، اہل کتاب تاں نہیں۔

تھانیدار: (اُباسی لے کے) لیا ہی دلبر شاہ کم شروع کریئے۔ توں کیہہ کھلوتا
 سننائیں۔ برخاست ہو کے میت ملنی آشائیا۔

سپاہی: حکم ہووے تے کھوا لیاواں مولوی ساب نوں۔

تھانیدار: آہو آہو کھوا نہیں نالے آپ وی کھا (فضل تے دلبر شاہ جاندے نہیں)
 مینوں چیتا ای نہیں رہیا۔ بھکھے بٹیرے نال ڈیسہ پیاں۔

(تھانیدار پٹی کھول کے نسل ہو ویندائے۔ سیج دے دو جے پاسیوں
 رگدھا اگھڑدائے۔ کجھ جنانیاں رگدھا گھتدیاں آوندیاں نہیں۔ کدیں
 تھانیدار ستا پیا جا پدائے۔ کدے جا پدائے نسل ہو کے تماشہ پیا

ویندائے)

سبھے: کال بلیندی آ... کال بلیندی آ
جھمی: اُچیاں گلاں دے پھل نہیں اچیرے

بکھو: جیوں کوٹاں تے ڈر ہے
وڈیاں گلاں دے پر نہیں بھلیرے
جیکن مور دے پر نہیں

مہنگی: مور پراں تے درج نہیں اکھیاں
جیہڑیاں تک تک رہیاں مرنیں

جھمی: کنیاں چ گنکاں نہیں
داء کنیاں دا رُکھ وے

بکھو: آس ہے جیوں دی
جیویں رُکھاں دا ڈکھ وے

سبھے: سوہوں لگیاں فی
کھلے ہتھیں سنبھال

کال بلیندی آ
بجھ کال دی گال
کال بلیندی آ

(چکر وچ بہہ ویندیاں نہیں۔)

روڑی: جے مہر مراد بوہڑے ہانہ کدے۔

سگو: تے کیہہ کرے ہا؟

مہنگی: سو جھا ہما تڑ ہا اوس ہما تڑاں دا ہج کیتا۔

روڑی: ہما تڑا گے گھٹ آں۔ ہک ہو ر کیہہ آن کرسی۔ پائی چ تر بکا پائی پوے

تے پانی ای ودھنائے نا۔ دودھ تاں نہیں ناہو ویٹا۔

سگو: اے جے ہک ہماڑ دی دس پئی اے تے تھائیاں وچ چھوہراں دا چم پیا
پٹیندائے۔ جے مہر مراد پرت آوے تاں خبرے راوی نوں بھاہ ای لاون
چا۔

جھمی: چھوہراں نوں کانہہ جو گائے کوہندے نیں؟

بکھو: ایہہ چنگا ہیجلا اے ہماڑاں دا سو جھا۔ جے اوس توں چھوہرے کوہندے
نیں تاں آپوں ساہنے کیوں نہیں ہو ویندا۔

روڑی: ایہہ راٹھاں کول ای خوشبو ہوندی اے جس تے لوک اٹھدائے۔ کمیں
شوہدے تے چھتر ای کھاوٹے کھاوٹے ہوئے کہ۔

جھمی: ایہہ پس آلے ایڈے بے ترس کیوں نیں؟

سگو: پس آلیاں تے کرنی ہوئی نوکری، اوہناں دا کیہہ دوس اے۔

جھمی: آپنا کوئی دین ایمان نہیں نیں؟

سگو: نوکری آلیاں دا دین ایمان نوکری ای ہونداے۔

مہنگی: ساڈا کیہہ دین ایمان اے؟

سگو: تیرا ہور، میرا ہور۔

مہنگی: کوئی سانجھ نہیں رہ گئی؟

سگو: تر وہ دی سانجھ تے ہے۔

جھمی: جیتا ای نا بکھو، پاپا۔ حدوں ڈومنا چھبرٹیا ہئی مینوں۔ میں تیرے ول نہٹی

تے توں آگوں ہال ہال پادتی۔ دورنی دور! مینوں کیوں مراونی ایں۔

بکھو: چا تیا ای نہ جدوں چھپڑی پچ دھرک چا ماریو ای تے اتوں دھوئی کیس دتی

آ، ای۔ جے میں دھوئی نہ دیواں ہاتے توں پانی وچ ای مریں ہا۔

جھمی: دھو بیٹی توں خبرے میرے کان دتی آہی کہ آٹے کان۔

روڑی: ایسہ راٹھاں بختاوراں کول ای دارو اے جیہڑا چھک کے لوک اٹھ کھلونداے۔

سگو: راٹھاں دا اٹھایا بندہ جاں تے کمین ای رہنداے تے جاں آپوں راٹھ بن کے دوجیاں نوں کمین بنایا لوڑداے۔

روڑی: بندہ جاں راٹھ اے جاں کمین۔

سگو: بندہ 'بندہ نہیں ہو سکدا؟

روڑی: ایسہ لیکھ نیں دھروں۔

جھمی: مٹو جھے نوں کیس آکھیاے توں لیکھاں دے وین چاموڑ۔

بکھو: آپوں راٹھ بنن تے دل ہوسی کہ۔

مہنگی: سو جھے آکھیا بندے اپنی لگی نوں اٹھن 'کے دے آکھے لگ کے نہ اٹھن۔ آکھے لگا بندہ 'بندہ نہیں رہندا۔

سگو: تے جے اسیں سو جھے دے آکھے لگ کے اٹھ پویے تے؟

جھمی: میں تے چم نہ لہاواں اپنا۔

مہنگی: کسے نہ کسے دے آکھے تے لگنا ای پوندا ای نا۔ کم کار کیویں ٹرے۔

بکھو: ایسہ کم کار اے جیہڑا ٹرداے پیا۔

سگو: پوری کھل ہووے سانوں اندروں باہروں جیویں واء نوں اے۔

اندروں باہروں سانویں ہوویے 'ہک دوجے نال' جیویں پانی وچ پانی اے۔

روڑی: اسان مٹی دے بنے ہوئے آں۔ نہ واء ہو سکے آں نہ پانی۔

(لو نہتھی ہوندى اے۔ سبھے آپو اپنی تھائیں اڈول ہو کھلوندیاں نیں ')

جیویں پتھرا گئیاں ہوون۔ دوجے پاسے لو اُبھردی اے۔ تھانیدار پیٹی

بھندا اُباسی لینداے۔ دلبر شاہ تے فضل آوندے نیں)

تھانیدار: رجالیائیں بی مولوی ہوراں نوں؟
فضل: الحمد للہ!

تھانیدار: آپ وی کھائی آکہ ویندا ای رہیائیں۔

سپاہی: پُرباش جی۔ شرع چ کھدی شرم۔

تھانیدار: واہ وا چر لا چھڈیا اے تیرے کھان کھوان نے۔ کم وی شروع کرنا ای کہ نہیں۔

سپاہی: کم سرکارا میں اپنا مکائی بیٹھے آں۔ ہن تے تماڈا رہ گئے۔

تھانیدار: کیسہ کر آئیائیں اوئے؟

سپاہی: لے آندیاں جے ساریاں۔

تھانیدار: ہونہہ! تاہیوں ای۔ ایسہ توں کل کل پائی رکھی اے۔ میں آکھیا ذرا اکھ

لا لواں روٹی کھادی اے، پر چیس چیس، چیس چیس پئی ہووے، کوئی سواد

نہیں آیا۔ میں وی آکھاں گل کیسہ اے۔ کتھے نی؟

سپاہی: آؤ ملاحظہ کرو۔

(تریوے سوائیاں ول جانڈے نیں۔)

تھانیدار: (کھنگورا)۔۔۔ ایسہ تے آؤں نیں جیکوں پتھردیاں ہوون۔

سپاہی: تئیں حکم کرو، ہٹے جان پالینے آں۔ بولو کھاں ہی ذرا۔ کیوں گل

اے۔

(سوائیاں اوویں بت بنیاں کھلوتیاں نیں۔)

تھانیدار: (کھنگورا)۔۔۔ سو جھا سرکاری مفرور اے۔ ایسے برآمد کر کے

کھڑنئے۔ اڑی نال گل نہیں بنی۔ جنے تماڈے جھڈو نیں کنجر۔

دسدے نہیں۔ دس دیندے تے ایسے تماڈے متھے ای نہ لگدے۔

سانوں کیسہ لوڑا اے۔ کیوں جی! ہن تئیں دس دیو، نہیں تے سانوں

سختی کرنی پنی ہے، صاف جیہڑی گل اے۔ ذمے واری میری نہیں
جنیاں تہاڈیاں دی ہووے گی، جھڈواں دی۔

مہنگی: جے سوجھا ایتھے ہووے ہا، تے توں انج نہ کھلا بولیں ہا۔

تھانیدار: ایہہ کیہدی آد لبر شاہ؟

سپاہی: ایسے نوں پچھ لینے آں جی۔ کیہہ سلاہ سو!

سگو: حیا تینوں وی نہیں تے حیا سانوں وی کوئی نہیں متے بھلیا ودا ہوویں۔

اینویں سواہ وچ ہتھ نہ مار۔

(سپاہی مہنگی ول ودھدائے۔ اوہنوں ہتھ پاون دی کردائے۔ سبھے

سواٹیاں ہکو دم بھڑتھو پاوندیاں نیں۔ سپاہی ہٹدائے۔)

سبھے: ہال وو ہال وو

ساڈی ماء بلیندی سانوں کال وو

کال وو

فضل: کوئی خدا دا خوف کرو، بی بی سر کجھو۔

سبھے: تیر کڑے، نہ میر کڑے

سبھناں اندراں وچ بہاری پھیر کڑے

پھیر کڑے

ہال وو ہال وو

ساڈی ماء بلیندی سانوں کال وو

کال وو

پنج کڑے، نہ ست کڑے

سبھناں اندراں وچ بہاری گھت کڑے

گھت کڑے

ہال وو، ال وو

ساڑی ماء بلیندی سانوں کال وو

کال وو

(بھڑتھو مچدائے۔ تریوے گم سم کھلوتے نیں)

(ہولی ہولی اوھلا)

(نواب سالار خاں دی حویلی دا دلان (چوتھی جھاکی والا)۔ سالار گھنٹی چننا
 وچ بیٹھائے۔)

- نوکر: کھاٹا تیار اے سرکار۔
- سالار: ہونہ (نوکر جکو تکی وچ مڑدائے۔ جھٹ مگروں چوتھی جھاکی والا آہر ہو
 ویندائے۔ کھاٹا لیاون والے تے چاون والے آویندے نیں۔ نال ای
 سیلا آوندائے۔ کھاٹا ویکھ کے پرتن لگدائے۔)
- سالار: نہیں نہیں آ اسماعیل خاں (نوکراں نوں) کس آکھیائے تہانوں کھاٹے دا
 اوئے (نوکر جیویں آئے تیویں ٹرویندے نیں۔)
- سالار: کیہہ بنیائے؟
- سیلا: پوری پنجاب وچ پُلس جٹی پئی اے۔ آئی جی سب آپ نگرانی پئے
 کریندے نیں۔ دوجیاں ضوبیاں نوں وی خبردار کیتا جا چکیائے مدراس
 تائیں۔
- سالار: بنیا کیہہ وے؟
- سیلا: اجے تائیں تے نہیں پر...
- سالار: اپنیاں بندیاں کجھ کیتائے؟

سیلا: میں جناب نون نالو نال دسدا رہیاں۔ راوی تون نیلی تائیں ساریاں

ٹھاہراں تے بندے ساڈے اڑے نیں تے چنانہ ول وی۔ ساریاں
نکیاں تے وی پورا بندوبست ہا۔ پر اوہدا کوئی نشان نہیں۔ اگے ہر
ڈیرے والا پھرو پھراوے دیاں کہانیاں کریندا ہا۔ ہن گل کرو تے انج
وہیندے نیں جیویں اساں بولی ای وکھری پئے بولیندے آں۔

سالار: تینوں امیدے وچ کوئی خطرے والی گل نہیں جاپی؟

سیلا: مینوں تے جا پدائے اوہنوں کسے ساتھوں پہلوں ای بنے لا دتائے۔

سالار: ایہہ تون مینوں پیا ولاونائیں کہ آئے آپ نون۔ اوہدے نال کسے

بھوئیں ونڈاؤنی آہی کہ اوہدے وگ پئے چریندے آہن۔

سیلا: مڑ سمجھ نہیں آوندی مینوں تے۔

سالار: ڈھیریاں ڈھا کے سوکھا ہو گیا میں نا۔

سیلا: نہیں! مینوں تے جیویں حکم کرو کریاں۔

سالار: میرے حکم کرن نال ای اے نا۔ ہور کسے دا سو جھے کیہہ لہ کھڑنا ہا۔

سیلا: انج نہ کرو نا۔ جے میرے ولوں کوئی کسر ہوئی اے تاں اوہ جتی اے تے

ایہہ سراے۔ میں کاہدا مختیار آں۔ ہتھیں بنایا جے، ہتھیں ادھیڑو چا۔

سالار: مینوں تے انج جا پدائے جیویں پورے جہان وچ سو جھا میرا ای شریک

اے۔

سیلا: کون آکھدائے۔ تاں تے دھروں نواب سو۔ اوہناں میرے جیہیاں

نون قدر نہیں انگریز دی، جیہناں نون اج مربعے تے نوکریاں تے ہتھناں

تے ٹھیکے پئے ڈھیندے نیں۔ تماڈا دینا نہیں دے سکدے جے مینوں

پچھوتے میتھوں کیہڑا بھلیا ہو یائے۔

سالار: (کھ کے) مڑ کیوں نہیں لبھدا سو جھا؟

(کھانے والا نوکر اندر جھا تداے۔)

- سیلا: لے آئے آ (اٹھدیاں) میں مڑ آویساں۔
- سالار: (سینتر نال نوکرنوں موڑدائے) کس سدیاے اوئے (پیلے نوں) بہووی
 نا۔ کھائی ہووے تے تیرے بیٹھیاں کھالواں۔ جی نہیں اے۔
- سیلا: مینوں پتہ اے تساں سویر دی وی نہیں کھادی۔
- سالار: جی نہیں اے۔
- سیلا: جے ہور ڈنگ تساں ایسہ حساب رکھیا تاں میں نکل ویساں تک دی
 سیدھے تے جیٹرا وی اگے چڑھیا لنگھا دیساں تے آپوں وی کسے ٹوئے
 وچ لہ ویساں۔ جے تہانوں بھکھ نہیں تے اسوں وی رج رہے آں۔
- سالار: بھکھ تاں لگسی پئی۔ مینوں وساہ نہیں رہیا۔
- سیلا: کیندے تے۔
- سالار: ایہناں پکاون دھرن آلیاں تے۔
- سیلا: ایہناں دیاں تے ست پیڑھیاں ایسے کم وچ لنگھ گئیاں نیں تہاڈے کول۔
- سالار: مینوں ایہناں دی تک کجھ ہور ویں لگی اے کلوکی۔
- سیلا: اوہدا اپاء تاں سوکھائے۔ پہلوں تہاڈے ساہمنے ہر شے چوں گراہ ایسہ
 کھاوون تاں تئیں گراہ چاؤ۔
- سالار: ہور سارے جہان تے بکھیڑ بناؤ ایس میرا۔
- سیلا: تے مڑ مینوں چا دسو، تا ٹھنڈا جو میرے کولوں سردائے میں آپ
 پکاساں۔
- سالار: ہا۔ ایسہ کم رہ گیا ہی نا تیرے گوچرا (سیلا چپ اے) نہیں اپاء تے میں
 سوچی بیٹھاں۔ رحمتا میرا ہتھاں دا جمیا پلایئے۔ ہولی ہولی سکھ وی چنگا
 ویسی۔ ایسہ ایڈا اجڑ کیہہ کرنائے میں۔
- سیلا: رحمتا؟ رحمتا سو جھے دا بھنیا ہے۔
- سالار: چنگا اے ہر ویلے میریاں اکھاں وچ رہسی۔ ایہناں دے روے وچ ہک

گل تاں ہے نا۔ تک پچھانی ایہناں دی بہوں سوکھی اے۔

سیلا: اے تاں کھاؤ نا کجھ۔ میں چاء لیاواں آپ بٹا کے۔

سالار: رہن دے، جی نہیں اے۔

سیلا: چھڑی ہک پیالی (سیلا جانداے)

سالار: آپنے جوگی وی بٹا لیاویں پیالی۔

(سالار سٹیج تے کھلوتا رہنداے۔ ہولی ہولی لو ننھتی ہوندی اے۔ ہنیرا ہو

وینداے۔ مڑ لو ہوندی اے تاں بڈھڑا سالار دوجی جھاکی والی سٹیج تے

کھلوتاے۔ پرویز اگیرے ہونداے۔ تاوڑی مرینداے۔ نذیرے نوں

سینتر نال رلاونداے۔ مڑ پچھانہ سینتر مرینداے۔ پچھانہ ہنیرے وچوں

بھرویں تاوڑی پورے ہال والی ابھردی اے۔ پرویز سر سالار دا سر ہتھ

نال نوانداے۔ تاوڑی وصولن واسطے۔ مڑ اوہنوں بانہوں پھڑ کے

ہنیرے وچوں پھیر کے لیاونداے۔ تاوڑی مڑا بھردی اے۔ ایتکیں سر

سالار آپوں ماڑا جیہا اڑ کے تاوڑی وصولداے۔ تاوڑی ہولی ہولی کھلو

(جانداے)

پرویز: (سوچیں پین دا پینٹرا) ہونہ۔ سکرپٹ تے ٹھیک ٹھاک کیتا جاسکداے۔

کٹ وڈھ کافی کرنی پوے گی۔ کجھ جوڑ کھولنے پین گے۔ کجھ نویں

جوڑنے پین گے۔ چل جائے گا۔ ہاں اینڈ (END) کجھ۔۔۔ ہوں

ہونہ گل نہیں بنی۔

نذیرا: سرجی اینڈ تے ہمیشاں ای بھیرا ہونداے۔

(پرویز اکھڑداے۔ پھیر گھوری وٹ کے نذیرے ول وینداے۔ اچنھے

ونی کھج نال۔ دو پیر اوہدے ول پنداے۔ نذیرا سہم کے پچھانہ

ہنداے۔)

پرویز: کیہہ کہیا ای؟ کیہہ مطلب اے تیرا؟

(سنبھلائے) ماف کریں نذیر یار۔ تینوں پتے اے میرا دماغ اک چیز وچ کھبیا ہووے ناتے ذرا جنی گل وی اوس توں ہٹ کے ہو جائے ناتے میری مت ماری جاندی اے۔ سارا سٹم الٹ پلٹ ہو جاندا اے۔ مینوں پتے اے توں کیہہ پیا آکھدا سیں توں زندگی دی گل کیتی اے۔ تھیٹروی نہیں ایہو تے فرق اے زندگی دا تے تھیٹروا۔ تھیٹروی اسیں آئی مرضی دا اینڈ بنا سکے آں۔ ایچھے اسیں مختار آں۔ آزاد آں۔ توں بھل نہ جایا کرنا۔ توں آرٹسٹ اسیں۔ تھیٹروا آدمی اسیں۔ تھیٹروی پیداوار اسیں۔ تیرا جیون مرن تھیٹروی وچ اے۔ تیرے واسطے تھیٹروتوں باہروی دنیا بے معنی ہوئی چاہیدی اے۔ باباجی دا (کھنگورا) سر سالار دا سکرپٹ ٹھیک ٹھاک ہو سکدا اے۔۔۔ پر اینڈ۔۔۔ ہوں ہونہ۔۔۔ اینڈ ایہناں کولوں ہویا ای نہیں۔

سالار: اینڈ میں کرنا ای نہ ہا۔ جے میں اینڈ کردیاں تے مڑ میرے والاتے کم مک گیا۔ مڑ تہانوں میری کیہہ لوڑا اے۔

پرویز: پرانے بندے او نا۔ ساری عقل سمجھ دے ہوندیاں وی بندے پرانے ای او جے اسیں تہاڈا سکرپٹ لے لینے آں تے پھیر تئیں سمجھو تئیں امر او۔ کیلکٹہ۔ بومبے۔ لنڈن۔ پیرس۔ برلن۔ نیویارک۔ پوری دنیا دی سٹیج تے۔ جد تائیں میں چاہواں تئیں زندہ رہو گے، نہیں۔ جد تائیں میری آڈینس چاہوے گی۔ جیٹری کہ اکو گل اے۔

سالار: جے ایہہ گل اے تے پرویز مڑ تیرے وس اے۔ جیویں چاہو تائیں مکا لے ایہنوں۔

(پچھوں ہنیرے وچوں سوجھا آوندائے۔ ہتھ کڑیاں بیڑیاں وچ۔ آن کے ترونہ دے ساہنٹے ہو کھلوندا اے)۔

پرویز: (سوجھے نوں) کیہہ گل اے بی! (پچھانہ مونہ کر کے اچی) سائیلنس

ایوری بوڈی! (سوچھے نوں) کیوں آگئے او بی۔ ہن کوئی رسرسل
 نہیں۔ سکرپٹ ڈسکس پئے کرنے آں۔ تماڈا کوئی کم نہیں (سوچھا نہیں
 گولدا)۔ بیڑا غرق ہو گئے ڈسپن دا۔ (نذیرے نوں) کھینے بلایائے
 اینوں؟

نذیرا: (نو پکے سم نال) اینوں کسے نہیں بلایا (پچھے ہٹدائے۔)
 پرویز: ایسہ کیوں ہو سکدائے؟ (سوچھا اگانہ ودھدائے۔ نذیرا پرویز پچھے لکن
 دی کردائے۔)
 سوچھا: کوئی سیاندا ای نہیں۔

سالار: (تھڑکدا پچھانہ ہٹدائے) اینوں... اینوں... موڑ پرویز!
 پرویز: (تھر تھلی وچ پچھانہ ہٹدائے) اینوں رو کو بابا جی۔
 سالار: تیرا ایکٹر نہیں؟
 پرویز: ایسہ... ایسہ میرا ایکٹر نہیں۔
 سالار: (ہٹدیاں) رحمتا!
 (رحمت جاگو مٹی اٹھ کے اگانہ ہوندائے۔ سالار پرویز تے نذیرا پچھانہ
 ہیرے ول ہٹدے نیں)

سالار: (ہیرے وچوں) رہ... رحم... رحمتا...
 (سوچھاتے رحمت وی مگرے ہیرے وچ گواچ جاندے نیں۔ شیخ کمنی
 رہندی اے)

(اوھلا)

1920ء

(مڑ لو ہوندی اے تے سر سالار دی لہور والی کوٹھی دا پہلی
 جھاکی والا کمرہ اے۔ سر سالار دی لوتھ پلنگ اتے پئی اے۔ چٹی چادر
 نال کچی۔ رحمت تے مقبول کول کھلوتے نیں۔ رحمت کدیں کدیں پلے
 نال نک پونجھدائے۔ مقبول کالی اچکن تے سلوار وچ اے۔ رومال نال
 نک پونجھدائے۔)

رحمت: رات راء پرویز ہوراں نوں ٹور کے لٹائے نیں میں۔ تسی ہتھوں لئی
 اے۔ سم گئے نیں۔ میں جیٹری قضائیں اکھ لگی اے لائی اے۔ کئیں
 واری رات راء پرویز دا نال لٹو نیں۔ مینوں وی ترے چار واری سدو
 نیں۔ اگیرے ہویاں پر جاگے کوئی نہیں۔ (پلے نال نک پونجھدائے۔)
 (مقبول دا سیکرٹری آوندائے۔ اوہ وی اچکن سلوار وچ اے۔)

مقبول: ار تینمنٹ ہو گئے سبھ؟

سیکرٹری: جی سر

مقبول: وائسرائے صاب نوں اطلاع ہو گئی اے؟

سیکرٹری: جی سر ٹیلی گرام دے دتی اے جی۔

مقبول: گورنر صاب نوں؟

سیکرٹری: سر ملٹری سیکرٹری نال گل ہوئی اے جی کرنل ہیملٹن نال۔ گورنر صاب

لائل پور ٹور تے جا رہے نیں۔ پرسوں آفٹرنون وچ واپس آن گے سر۔
تے واپسی تے ایتھوں ہو کے گورمنٹ ہاؤس جاں گے جی۔ کرنل ہیملٹن
سرگورنر صاب دا کونڈولنس میسج لے کے ہن آ رہے نیں جی۔ ٹن
تھرتے جی۔

مقبول: پرسوں آفٹرنون۔ پھیر باہر شامیانیاں دا کر لینا یاں اندر لاؤنج وچ ای
ٹھیک رہی؟

سیکرٹری: جے مناسب ہووے سرتے کرنل ہیملٹن نال ڈسکس کر لینا سر۔

مقبول: رائٹ۔ میں کریساں۔ ٹیک ایٹ ایزی۔

سیکرٹری: (کاغذ دے کے) لسٹ اے سر جیہناں نوں انفارم کر دتائے جی (مقبول)

لسٹ لے کے پڑھدائے۔ اوہ تے سیکرٹری مڑ کے پچھانہ جاندے نیں۔

سیکرٹری: جیہڑے ہن آ رہے نیں سراوہناں نوں ٹک کر دتائے جی۔

(رحمت نیچھ نال کھلوتا سالارول تکدائے۔ مڑ سوچدا اگانہ آوندائے)

رحمت: جیہڑی خاب میں پئی ڈٹھی اے ساری رات۔ خبرے ایس وی اوہا ڈٹھی

اے کہ خبرے ہو رکوئی۔ (اچھھے وچ کھلوتائے)

(اوہلا)

ایس کتاب دی چھپائی سیدا جمل حسین میموریل سوسائٹی
دلوں لوک یولی بھڈا اردی سیوا

رستگاریا

22- میاں چیمبرز، 3- ٹمپل روڈ

لہور- پاکستان

17 روپیے